

RB 7161

Library
of the
University of Toronto

Champenois }
~~Champignon~~ }
~~com' Jeannine~~

DE ÆTERNA
FELICITATE
SANCTORVM
LIBRI QVINQVE:

Ad Illustriss. & Reuerendiss. D.
Cardinalem FARNESIVM:
AVCTORE

ROBERTO Card. BELLARMINO
è Societate IESV.

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CHAPPELET,
viâ Iacobæâ, sub signo Oliuæ.

M. D C X V I.

37. MARCH 20, 1912
SOCIETY FOR THE
PROTECTION OF
WILDLIFE

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

1000 W. 35TH ST.
NEW YORK CITY
1000 W. 35TH ST.

ODOARDO
FARNESIO
S.R.E. CARDINALI
AMPLISSIMO

*Robertus Card. Bellarminus
Salutem dicit.*

EA magnitudo est,
Cardinalis Am-
plissime , tuorum
in nostrum Ordinem be-
neficiorum , vt omnes &
singulos nostræ Sodalita-
tis alumnos nomini tuo
mirificè deuinctos habeas.

A ij

Sap. 3. Tu enim maiores tuos
æmulatus, quod illi incho-
arunt, excelsò animo per-
fici; & quod illi perfece-
runt, magnitudine men-
tis etiam superare conten-
dis. Et quoniam bonoruin
laborum gloriosus est fru-
ctus; reddet mercedem
plenam Deus, cuius ho-
norem pia liberalitas tua
potissimum intuetur. Sed
& ipsa nostra Sodalitas, a-
pud quam tantorum be-
neficiarum memoriā nul-
la umquam delebit obli-
uio, non intermittet, per
filios atque alumnos suos,
grati animi significatio-

nem, siue scriptis libris, siue sermonibus, testificari. Et ego quidem iamdudum animo destinaueram dicare nomini tuo magnū, quod mōliebar, opus; triplicem videlicet explanacionem in Apostolum Paulum, literalem, moralem, & dogmaticam: sed longitudo operis, & breue spatium, quod mihi superest vita, & quotidianæ occupationes, quæ parum omnino ad scribendum otij mihi relinquunt, effecerunt, ut de opere illo perficiendo planè desperarem. Quare spiritua-

le opusculum, quod supe-
riori mense Septembri mi-
hi ipse conscripsi, magno
illi operi substituendum
censui: fatus benignitate
tua, apud quam magna
voluntas dantis paruita-
tem doni facile compen-
sabit. Et fortasse opuscu-
lum meum non valde dis-
simile erit magno operi
tuo. Tu enim Sodalitati
nostræ, præter alia bene-
ficia, egregiam domum,
in ipsâ vrbe Româ, ma-
gnis sumptibus ædificare
pergis: ego tibi domum
2. Cor. 5. non manu factam, æter-
nam in cælis, non inquam

ædificabo (id enim solius
omnipotentis Architecti
proprium est) sed pro vi-
rius mearum tenuitate
quasi digito ostendere, &
viam ad eam aperire ten-
tabo. Quamuis enim non
ignorem , te, vt Principem
Ecclesiasticum decet , ab
ineunte ætate coluisse stu-
dia pietatis, & multò ma-
gis in ætate matūra nunc
colere : tamen tanta est
humana fragilitas , & ad
res terrenas caducásq; pro-
pensio , vt necesse sit , nisi
identidem ad cælestia me-
ditanda animum reuoce-
mus , de humānō puluere,

A iij

ut loquitur sanctus Leo,
^{Serm. 4.}
^{de Qua-}
^{dragesi-}
^{ma.} etiam religiosa corda sor-
 descere. Quapropter non
 exiguo beneficio nos affi-
 ciunt, qui piis opusculis,
 multis variisq; modis nos
 admonent & excitant, ut
^{Coloss. 3.} quæ sursum sunt, non quæ
 super terram, sœpè ac seriò
 inquiramus. Sic enim &
 corda mundantur, & pala-
 tū animę curatur, ut homo
 interior videre pulchritu-
 dinē verámq; dulcedinem
 degustare incipiat. Ex quo
 illud consequitur, ut mun-
 di gloria paulatim nobis
 vilescat, & carnis deliciæ
 omnino desipient: ac de-

nique, ut loquitur sanctus Petrus, sic nobis abundanter ministretur introitus in æternum regnum Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi. Quid enim est abundanter ministrari introitū in Regnum Christi, nisi per varias considerationes æternæ felicitatis, multiplices vias sterni vel aperiri ad ingredie-
dam domum illam non manu factam, æternam in cælis, quæ etiam Ciuitas superna, & Regnum cœlorum in Sacris literis dici solet? Atqui hoc est argumentum opusculi mei, in

A v

quo per duodecim considerationes, quasi per vias duodecim inuestigatur æternæ felicitatis amplitudo atque sublimitas, cum maxima vtilitate & voluntate coniuncta. Et quoniam parum omnino prodest, bonum, quod quæritur, inuenisse, nisi etiam inuentum feliciter acquiratur, & sine amittendi timore possideatur ; per easdem cōsiderationes ad summi boni adeptionem directa & lata panditur via, & cursus velox sine intermissione & fatigacione dirigitur. Accipe igit-

tur, Cardinalis optime,
munuscum, quod &
grati animi pro acceptis
beneficiis testimoniu de-
ferat, & simul non sit fu-
turum inutile ad obtainen-
dum bonum quod supe-
rat omnē bonum, & in
quo omnia continentur
bona.

A vj

P R A E F A T I O.

N N O superiore: ad
 meam præcipue spiritualem utilitatem con-
 scripsi mihi ipse Libel-
 lum De Ascensione metis in Deum
 per scalas rerum creatarum: Nunc,
 quoniam placet Deo senilem æta-
 tem meam adhuc longius aliquan-
 tulum protrahere, subit animum
 de caelesti patria, ad quam an-
 helamus omnes filij Adam, qui
 hanc vallem mortalitatis gementes
 & flentes incolimus, aliquid medi-
 tari, & meditationes stilo alligare,
 ne pereant.. Igitur in Scripturis
 sanctis, que sunt veluti epistole
 consolatoriæ de patria caelesti ad exi-
 lium nostrum à Patre transmisso,
 quatuor nomina reperio, ex quibus
 utcumque bona illius loci nobis in-
 potescere possunt. Nomina sunt,

Paradisus, Domus, Ciuitas, Re-
gnūm. De Paradiso beatus Paulus, 2. Cor.
Scio, inquit, hominem in Chri- ^{12.}
sto ante annos quatuordecim,
raptum in tertium cælum; &
paulò post, raptum in Paradisum;
ubi ne putaremus eum de Paradiso
terrestri loqui, præmisit, raptum
in tertium cælum. De Domo sic
ipse Filius Dei loquitur: In Domo
Patris mei mansiones multæ ^{Ioan. 14.}
sunt. De Ciuitate Apostolus ad He-
breos, Accessistis, inquit, ad Ci- ^{Heb. 12.}
uitatē Dei viuentis, Ierusalem
cælestem. De Regno cælorū Domi-
nus ipse apud Mattheum Euange-
listam, Beati pauperes spiritu, ^{Matt. 5.}
inquit, quoniam ipsorum est
Regnum cælorum. Atque hoc
nomine in omni sacra Scriptura
nullum est frequentius. Paradisus
vocatur locus Sanctorum in cælo,
quoniam locus est amænissimus, &
deliciis affluens. Sed quoniam po-

tuisserit homines existimare, Para-
disum esse hortulum, in angulo do-
mus positum, qui paucissimos homi-
nes caperet; addidit Spiritus in scri-
pturis nomen Domus: quia domus
regia, palatium ingens esse solet;
ubi præter hortum sint etiam aulæ,
triclinia, cubicula, & alia id genus
multa. Sed quoniam domus, quan-
tumvis magna, nō multos homines
capere potest; ne putaremus, paucif-
simos omnino fore qui ad vitam
æternam pertineant, addidit Scri-
ptura nomen Ciuitatis, quæ multos
hortos, & multa palatia capiat. Sed
quoniam de Beatorum numero scri-
Apoc. 7. psit S. Ioannes in Apocalypsi, Vidi
turbam magnam, quam dinu-
merare nemo poterat; & nulla
est ciuitas, quæ turbam innumerab-
ilem cōplecti in finu suo possit; Scri-
ptura sancta vocabulum Regni, &
Regni celorum adiunxit, quo loca
nullus est in rerum uniuersitate ca-
paciōr.

Sed rursus, quoniam in amplissi-
mo Regno multi sunt homines, qui
plurimos eiusdē Regni incolas nun-
quam vident, nec nomina eorum
tenant, neque sciunt an umquam
faerint in rerum natura; & certum
est, beatos homines omnes ab omni-
bus videri, & sciri, & inter se fa-
miliariter versari, ut amicos &
proximos: ideo Scriptura non con-
tēta nomine Regni, addidit nomen
Ciuitatis, ut intelligeremus, inco-
tas eius Regnū, quamvis spatiōsissi-
mi & maximi, esse verē ciues San-
ctorum, & inter se ita coniunctos
& familiares, ut sunt ciues unius
exigue ciuitatis. Ac ut præterea
sciremus, felices illos homines non
solum esse ciues Sanctorū, sed etiam
domesticos Dei, imo etiā filios Dei;
ideo Spiritus sanctus, quam appella-
lauerat Ciuitatem, appellauit etiam
Domum. Deniḡ, quia Beati omnes
ijsdem in celis delicijs fruūtur, ideo

locum illum Paradisum nominauit.

Itaq; quatuor illæ voces, Regnū, Ciuitas, Domus, Paradisus, rem unam atque eandem significant: & Paradisus ille tam est amplius, ut Domus, Ciuitas & Regnum verè dici possit. Ergo de hoc felicissimo loco primùm sub nomine Regni, deinde sub nomine Ciuitatis, tum sub nomine Domus, deniq; sub nomine Paradisi, ipso Deo benè iuuante, meditari in cubiculo cordis, & quæ Deus ipse suggestere dignabitur, literis mandare proposui. Addam sub finem operis sex alia nomina, non locorum, sed rerum, ex parabolis Domini, videlicet, Thesaurum absconditum in agro, Margaritam pretiosam, Denarium diurnum, Gaudium Domini, Cœnam magnam, Nuptias Regias: & alia duo ex Apostolo, Brauiū, & Coronam. Sic erunt in uniuersum cōsiderationes duodecim, quibus in Scripturis sanctis felicitas Sanctorū aeterna describitur.

DE ÆTERNA
FELICITATE
SANCTORVM
sub nomine Regni Dei.

LIBER PRIMVS.

C A P. I.

De amplitudine Regni Dei.

OCTRINA de Regno
cælorum quanti mo-
menti sit, vel ex eo co-
gnosci potest, quod
Magister cælestis Christus concio-
nes suas à verbis illis inchoauit: Pœ.
nitentiam agite, appropinquauit enim
Regnum cælorum. Et omnes ferè pa-
tabolas suas de Regno cælorum.

Matt. 4.

18 DE ÆTERNA FELICITATE

Mat. 13. composuit, dicēns: *Simile factum*
 18. 20. *est Regnum cœlorum.* & post resurre-
 21. 22. *ctionem suam, in illis vltimis qua-*
 25. *draginta diebus ante Ascensionem*
apparens discipulis, loquebatur de
Act. 1. *Regno Dei, vt sanctus Lucas in*
Actis Apostolorum testatur. Ita-
que initium, & progressio, & con-
summatio sermonum Christi, Re-
gnum cœlorum fuit. Nos tamen
hoc loco non omnia, quæ de Re-
gno cœlorum disputari possunt,
explicare aggredimur, sed ea sô-
lùm, quæ ad locum & statum Bea-
torum pertinent; atque illud in
primis, cur locus & status Beato-
rum, Regnum cœlorum in Sacris
literis nominetur.

Habitatio Sanctorum multis de
 causis Regnum cœlorum dicitur.
 Primum, quia regio est amplissi-
 ma, & multò amplior, quam hu-
 manæ cogitationis angustiæ cape-
 re possint. Orbis terræ, qui veluti
 punctum est si comparetur ad su-
 premium cœlum, multa & magna
 Regna complectitur, vt vix nuine-
 rari queant: quantum igitur erit

Regnum illud, quod est vnicum,
& per totam cœli cœlorum latitu-
dinem spatiaque diffunditur? Ne-
que solūm continet Regnum Dei
super-cælestem regionem, sed
omnem hanc rerum vniuersita-
tem. Est enim super-cælestis re-
gio, quæ propriè Regnum cœlo-
rum dicitur, prima quasi prouin-
cia Regni Dei, in qua primarij
Principes resident, qui sunt omnes
filij Dei. Secunda prouincia dici
potest ætherea, in qua stellæ mo-
runtur; quæ stellæ quamuis in se
animatæ non sint, tamen sic ad nu-
tum Creatoris obediunt, ut viuen-
tes & animatæ dici possint, iuxta
illud Ecclesiasticum: *Regem, cui om-
nia viuunt, venite adoremus.* Tertia
prouincia est aërea, in qua venti
nubesque discurrunt, & procellas,
pluuias, niues, grandines, tonitrua,
fulgura efficiunt, & in qua etiam
volucres generum diuersorum
spatiantur & volant. Quarta pro-
nacia est aquæa, quæ maria, fon-
tes, flumina, lacusque complecti-
tur, in quibus pisces procreantur,

Psal. 8. qui perambulant semitas maris. Quinta est terrea, quæ quasi æmula cœli, habitatores nobilissimos, sed non beatissimos habet: homines vide-licet ratione præditos, sed mortales; qui tamen dominantur bestiis terræ, volucribus cœli, & piscibus maris. Postrema est prouincia subterranea, quæ quasi Arabia deserta nullos omnino fructus bonos producit, sed spinas solum & tribulos; in qua degunt spiritus reprobi, qui superbia sua hoc meruerunt, ut qui voluerunt esse primi, fierent nouissimi; & qui super astra cœli exaltare sedem suam conati sunt, ad imos inferos detruderentur; atque hic locus expestat omnes illos homines, qui tanquam socij dæmoniorum in flagitiis & sceleribus volutati, sine vera pœnitentia de hac vita discedunt. Has omnes prouincias imperio suo Deus tenet, cui canit Psalmista: *Omnia seruiunt tibi.* Atque hoc totum vastissimum & maximū Regnum communicabit Deus cum diligentibus se, ut paulò infrà dicemus.

Pf. 118.

Ergo, anima Christiana, dilata
cor tuum, non tenearis angustiis
rerum præsentium. Quid tantum
laboras & sudas, ut particulam
mundi huius obtineas, quæ totum
possidere poteris, si volueris? Cer-
tè si ad hoc Regnum seriò morta-
les aspirarent, vel de illo attentè
cogitarent, erubescerent utique
bella gerere pro angustissimis por-
tiunculis terræ. Offert tibi Deus,
ô homo, societatem immensi at-
que æterni Regni sui; & tu pro
vnius oppiduli defensione vel ac-
quisitione bellum geris, vbi mul-
tæ committuntur rapinæ & cædes,
& alia peccata innumerabilia, qui-
bus Rex Regum iustissimè prouo-
catur ad iram. Vbi est prudentia?
vbi consilium tuum? Neque hæc
dico, quod existimem non licere
Christianis pro defensione oppi-
dorum suorum bella gerere: scio
enim non solum à sanctis Patribus,
Augustino præsertim, viro doctis-
simo & sanctissimo, & sancto Tho-
ma Scholasticorum Theologo-
rum principe, iusta bella defendi;

*Epist. 5.
ad Mar-
cellinum.
2. 2. q.
40.*

22 DE ÆTERNA FELICITATE

Luc. 3. sed etiam ab ipso Præcursori Domini, quo inter natos mulierum maior non surrexit, dictum esse militibus, non ut militiam tamquam illicitam deserent, sed ut stipendiis suis contenti neminem concutiant, & nemini iniuriam faciant, & ego ipse in libris Con-

Lib. 3. Delaicis trouersiarum iusta bella defendi.

c. 14. Non igitur bella simpliciter reprehendo, sed ad id quod perfectius & sæpè utilius est, adhortor; ad eum planè modum, quo sanctus

I. Cor. 6. Paulus Corinthiis dicit: *Delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos: quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?*

Iac. 4. & sanctus Iacobus in Epistola sua: *Vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiscentiis vestris? concupiscitis, & non habetis: occiditis & zelatis, & non potestis adipisci: litigatis & belligeratis, & non habetis. Certè enim qui de Regno cœlorum valde sollicitus esset, non facilè ad iacturam vnius oppiduli moueretur, sed quereret mediatores, qui sine stipendiis & periculis bellorum li-*

tem componerent. Sed pergamus ad cetera.

C A P. II.

Defrequentia Regni Dei.

DI C I T V R secundò habitatio
illa sublimis Regnum cælo-
rum, quoniam multitudinem &
diuersitatem habitantium tantam
continet, quantam nulla domus
aut ciuitas, sed sola Regna maio-
ra continere solent. Ibi est, vt
Apostolus loquitur in Epistola ad *Heb. 28.*
Hebræos, multorum millium An-
gelorum frequentia, ibi quoque
spiritus iustorum perfectorum, ad
quorum numerum pertinebunt,
quotquot ab Abel iusto usque ad
sæculi consummationem in Do-
mino morientur. Nec solùm spi-
ritus iustorum hominum post
mundi consummationem ibi erūt,
sed erunt etiam corpora glorioſa,
quaꝝ omnia & singula fulgebunt

sicut sol in Regno Patris eorum,

Mat. 13. ut Dominus loquitur apud Matthæum. Et quidem quod attinet ad Angelorum diuersitatem, vix aliud nobis peregrinantibus in terra scire licet præter nomina.

Isai. 6. Scimus enim alios vocari Seraphim, ex visione Isaiæ Prophetæ,

Ezecl. 28. alios Cherubin, ex prophetia Ezechielis; alios Thronos, alios Do-

minationes, alios Principatus, alios Potestates, ex Apostolo ad

Coloff. 1. Colossenses; item alios Virtutes,

Ephes. 1. ex eodem Apostolo ad Ephesios;

L. Thes. 4. alios Archangelos, ex eodem Apo-

stolo, & ex Epistola Apostoli Iude:

alios denique Angelos, quorum frequentissima mentio fit in om-

nibus libris Sacris. Ex his nouem vocabulis constans est Doctorum

sententia, colligi nouem esse Ordines Angelorum; quorum singu-

li Ordines multa millia Angelorum contineant, dicente Daniele:

Dan. 7. Millia millium ministrabant ei, & de-

cies millies centena millia assistebant ei.

Iob. 25. Et Iob concinente: Numquid est numerus militum eius?

Et

Et quamuis omnes Angeli sine dubio beatissimi, & omnium virtutum ac donorum diuinorum de core mirificè splendeant; tamen illi dicuntur Seraphim, qui charitatis ardore præminent: illi Cherubim, qui scientiæ splendore pre lucent; illi Throni sive Sedes, qui tranquillitate contemplationis ineffabili gaudent; illi Dominatio nes, qui ut summi Imperatoris ad ministri, mundo inferiori dominantur; illi Virtutes, qui omnipotentis Domini iussu signa & prodigia patrant; illi Potestates, qui super aëreas potestates spirituum immundorum imperium obtinent; illi Principatus, qui Regibus ac Principibus mundi præ sunt; illi Archangeli, qui Prælatis Ecclesiæ adhibiti sunt adiutores; illi denique Angeli, qui singulorum hominum, dum in terris vivunt, custodiam curamque suscipiunt. Nec solùm ista significantur variis nominibus Angelorum; sed præterea nomina illa sunt quasi insignia, vel imagines, aut spe-

cula magnitudinis Dei: siquidem Seraphim ardore suo , quasi vexillo quodam , imagine aut speculo , repræsentant infinitam charitatem Dei , qui solo amore impulsus , Angelos ipsos & homines & reliqua omnia condidit & conseruat. Cherubim simili vexillo, imagine aut speculo , referunt infinitam Dei sapientiam , qua omnia in numero, pondere, & mensura constituit. Throni eodem modo, quasi in perfecta imagine demonstrat̄ altissimam illā quietem , qua Deus sedens fruitur , cùm immotus omnia mouet , & tranquillus omnia disponit & regit. Dominationes similiter omnibus ostendunt , Deū esse , qui verè ac propriè solus rebus omnibus dominatur , cùm ei soli liceat res omnes conseruare, vel ad nihilum redigere. Virtutes quoque demonstrant omnibus , Deum solum esse , qui facit mirabilia magna solus ; qui que sibi reseruauit vni innouare signa, & multiplicare prodicia. Potestate vero nomine suo præferunt,

Deum esse solum potentem ab-
solutè & verè , cùi nihil sit im-
possibile , quippe in quo solo ve-
ra potentia locum habet. Princi-
patus vexillo suo significat , Deum
esse principem Regum terræ , Re-
gem Regum , & Dominum domi-
nantium. Archangeli Deum esse
demonstrant verum & summum
Ecclesiarum omnium Præsidem.
Angeli denique Deum esse indi-
cant verum Patrem orphanorum;
& qui licet Angelos custodes sin-
gulis hominibus dederit , tamen
ipsum quoque singulis adesse , sin-
gulos custodire , singulos prote-
gere. Nam ipse quoque Prophe-
ta , qui dixerat , *Angelis suis man-
dauit de te , ut custodiant te in om-
nibus viis tuis* ; idem introducit
Deum dicentem : *Cum ipso sum in
tribulatione , eripiam eum , & glorifi-
cabo eum.* & Dominus , qui dixerat ,
Angeli eorum semper vident faciem Mat. 18.
Patris mei , qui in cælis est ; idem
dixit : *Nonne duo passeres asce va- Mat. 10.
neunt , & unus ex illis non cadet super
terram sine Patre vestro?* vestri autem

capilli capitis omnes numerati sunt: nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. Atque hæc de Angelis pauca nouimus: de quibus, si placet, vide sanctum Bernardum in libro 5. De consideratione, vnde hæc pauca delibauimus.

: His verò nouem Angelorum Ordinibus, quasi ex altera parte, respondet turba tanta sanctorum hominum, ut eam numerare nemo possit, ut suprà docuimus ex Apo-

Apoc. 7. calypsí: quæ turba nouem item Ordinibus continetur: nam alij sunt Patriarchæ, alij Prophetæ, alij Apostoli, alij Martyres, alij Confessores, alij Pastores & Doctores, alij Sacerdotes & Leuitæ: alij Monachi vel Eremitæ; denique sanctæ Feminæ, aut Virgines, aut Vidiæ, aut etiam Coniugatæ.

Rogo te nunc, anima Christiana quanta felicitas erit, cum tantis, & talibus conuersari? Scribit sanctus Hieronymus in Epistola ad Paulinum, multos Iustrasse prouincias, nouos adiisse populos, maria transmisisse, ut eos quos ex libris cele-

bres nouerant, corām viderent & audirent. Ad vnum Salomonem ^{3. Reg. 10} ob sapientiæ opinionem veniebat ^{Luc. 12.} Regina Saba de finibus terræ: & ad vnum Antonium Eremitam, ^{Athana-}
 propter famam sanctitatis, vndi- ^{sus in e-}
 que homines concurrebant; ipsi ^{ius Vita.}
 etiam Imperatores amicitiam eius
 ambiebant. Quid igitur erit, tot
 Angelos, & tot Prælatos homines,
 vtiq; sanctissimos, & simul amicif-
 simos, & felicitatis eiusdem con-
 fortes videre & alloqui? Vnus An-
 gelus si in decore suo spectandum
 se præberet in hoc exilio, quis
 non libenter occurreret? quid igi-
 tur erit, vno intuitu Angelos om-
 nes cernere? Et si vonus aliquis ex
 Prophetis, aut Apostolis, aut Ec-
 clesiæ Doctoribus, nunc de cælo
 descenderet, quanta simul auidita-
 te & attentione audiretur? At in
 Regno illo non vnum, sed omnes
 & singulos Prophetas, & Aposto-
 los, & Doctores videre & audire,
 & cum eis assidue conuersari li-
 cebit. Vnus sol quantum lætificat
 vniuersam terram? quid facient

30 DE ÆTERNA FELICITATE
soles innumerabiles, & soles viui,
intelligentes, & iubilantes in Re-
gno Dei? Mihi quidem ita dulci-
ter sapit ista consuetudo cum An-
gelis & hominibus, quorum nullus
est insipiens aut malus, sed omnes
optimi & sapientissimi, ut hoc so-
lum magnæ felicitatis instar mihi
esse videatur; & propter quod so-
lum libenter carerem oblectamen-
tis omnibus huius vitæ.

C A P. III.

De forma verè monarchica Regni Dei.

TERTIA ratio est, quoniam
in eo solo loco inuenitur per-
fœta forma regnandi. Siquidem
hoc interest inter Regnum & Re-
publicam, siue optimatum siue
popularis Respublica sit, quod in
Regno summa potestas apud v-
num, in Respublica apud multos
inuenitur. In Regnis autem homi-
num numquam est summa pote-

stas apud vnum verè & propriè: poterit enim fortasse Rex sine consilio vel consensu aliorum iubere ut aliquid fiat, sed exequi non poterit, nisi subditi velint. Et sàpè etiam nec iubere poterit, aut certè non audebit, si multitudo subditorum illum terreat. Quàm multi enim fuerunt magni Reges aut Imperatores, quos exercitus destituit, aut etiam interemit? plenæ sunt historiæ exemplis. Inanis igitur est summa potestas in Regibus mortalibus, qui, nisi subditi velint, nihil vñquam efficient. Potestas autem Dei, qui Rex magnus verè dicitur & est, à nullo dependet, nisi à sua ipsius voluntate; quæ cum sit omnipotens, nullus ei resistere potest, neque eget milibus aut armis, aut re aliqua extra se. Quòd si vtitur administris Angelis vel hominibus, aut etiam rebus sensu carentibus & inanimis, id facit quia vult, non quia non potest sine illis omnia quæcumque voluerit facere. Nam qui sine ullo comite vel administrō cælum

& terram, & omnia quæ in eis sunt
solo verbo condidit, & sola vo-
luntate conseruat; certè posset
etiam omnia solo imperio admini-
strare. Nec solum Deus verissimè
regnat, quoniam summa potestas
apud eum residet, sed etiam quo-
niam summa regendi ars illius so-
lius est: neque eget Deus ullo se-

Rom. 11. natu, aut consiliariis ullis. *Quis,*
inquit beatus Paulus, cognouit sen-
sum Domini? aut quis consiliarius eius
Isa. 40, fuit? & ante eum Isaias Propheta:

Quis adiunxit, inquit, Spiritum Do-
mini? aut quis consiliarius eius fuit,
& ostendit illi? cum quo iniit con-
filium, & instruxit eum, & docuit
eum semitam iustitiae, & erudiuit
eum scientiam, & viam prudentiae
ostendit illi? Itaque Monarchia, quæ
optima forma regiminis est, non
solum apud Deum inuenitur, sed
apud illum solum vera atque per-
fecta reperitur. Is enim non so-
Psal. 75. lùm terribilis est super omnes
Reges terre, ut dicitur in Psalmis,
sed etiam est Rex magnus super
omnes deos, ut dicitur in alio

P̄almo. Siquidem alij sunt dij fal- *Psal. 94.*
si, qui potius dæmonia dici debe-
rent, iuxta illud Prophetæ: *dij*
Gentium dæmonia. Alij sunt dij per *Psal. 95.*
participationem, vt Reges terræ,
& Angeli cœlorum, iuxta illud:
Ego dixi, dij estis, & filij Excelſi om- *Psal. 81.*
nnes. Sed istos omnes deos imperio
suo subiectos habet Deus ille,
qui regnat in cælis; proinde so-
lus ille Rex est verus & magnus:
quod Nabuchodonosor Rex Ba-
bylonis, posteaquam superbiz
suæ grauissimas pœnas dedit, agno-
vit, & verbis illis confessus est:
Igitur post finem dierum ego Nabucho- *Dan. 4.*
donoſor oculos meos ad celum leuaui,
& Altissimo benedixi, & viuentem in-
ſempiternum laudauī & glorificauī;
quia potestas eius potestas ſempiterna, &
Regnum eius in generationem & gene-
rationem; & omnes habitatores terre
apud eum in nihilum reputati sunt: iux-
ta voluntatem enim suam facit tam in
virtutibus cali, quam in habitatoribus
terre, & non est qui refutat manu eius,
& dicat ei, Quare fecisti? Nunc igitur
ego Nabuchodonosor laudo, & magni-

I. Pet. 5.

34 DE ÆTERNA FELICITATE
fico, & glorifico Regem cæli, quia om-
nia opera eius vera, & via eius iudi-
cia, & gradientes in superbia potest hu-
miliare. Hæc ille, qui omnibus e-
xemplo esse potest, ut humilien-
tur sub potenti manu Dei, ut san-
ctus Petrus admonet ; & magis
delectentur seruire Regi Regum,
ut eius beneficentiam mereantur;
quam eius voluntati superbo cor-
de resistere, vnde manum eius gra-
uissimam experiri cogantur.

C A P. IV.

Quod omnes beati sunt Reges.

QUARTA ratio, cur locus &
status Beatorum Regnum.
cælorum dicatur, eaque potissi-
ma est, quoniam omnes Beati in
cælo Reges sunt, & omnes re-
giæ conditiones aptissimè in illos
conueniunt. Quamuis enim San-
cti omnes in cælo seruant Deo,

ut dicitur in Apocalypsi , tamen *Apoc.22.*
 simul etiam regnant : nam in eo-
 dem libro , & capite eodem , vbi
 dicitur , *Serui eius seruient illi* ; pau-
 lò pōst dicitur : *Et regnabunt in*
secula seculorum. Nec solum Bea-
 ti omnes simul seruient & regna-
 bunt , sed etiam simul servi & fi-
 lij dici poterunt. Sic enim loqui-
 tur D̄eus in Apocalypsi : *Qui ri-*
cerit, possidebit h̄ac, & ero illi Deus,
& ille erit mihi filius. Quare sicut
 possunt iidem servi esse & filij , sic
 possunt servi esse & Reges : servi
 enim sunt , quoniam à Deo crea-
 ti sunt , & illi debent obedi-
 tiam , à quo accipiunt esse , & vi-
 uere , & omnia : neque aliquid
 creatum excipit Dauid , cùm ait , *Ps. 118.*
Omnia seruiunt tibi : simul tamen
 possunt esse filij Dei , qui ex Deo *Ioan. 3.*
 renati sunt per aquam & Spiritum
 sanctum , & simul Reges esse pos-
 sunt , quibus regia dignitas ab ip-
 so Regum Rege communicatur ;
 qui propterea in eadem *Apoc.19.*
psr dicitur *Rex Regum, & Dominus*
dominantium.

Dicet aliquis fortasse, non esse difficile aliquem simul esse Regem terræ, & seruum Dei: ad quem modum dicitur in Psalmo: Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram: seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.

At Regem esse Regni cælorum, & seruum esse Regis cælorum, quis capiat aut credat? & tamen ita est, & capit hoc & credit fides. Iusti ergo in Regno Patris eorum erunt etiam ipsi Reges Regni cælorum, quoniam participes erunt regiæ illius dignitatis, & potestatis, & opum, ac reliquorum bonorum quæ sunt in Regno cælorum.

Id quod in tribus præcipue locis Scripturarum sanctorum Spiritus sanctus manifeste pronuntiat. V-

nus locus est in Euangelio sancti Matthæi: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cælorum.

Mat. 25. Alter in eodem Euangelio: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi.

Apoc. 3. Tertius in Apocalypsi: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, si-

cut & ego vici, & sedi cum Patre
meo in throno eius. Quid manife-
stius dici potest? Habemus Re-
gnum cœlorum promissum, habe-
mus in die iudicij possessionem
Regni eiusdem assignandam, ha-
bemus sessionem in throno regio
Filij Dei, & Patris eius, Regis
æterni: quid hoc est aliud, nisi
participatio eiusdem Regni cœlo-
rum, quod ab æternitate possidet
Deus? Adde testimonium beati
Pauli: *Si sustinebimus*, inquit, & 2.Tim. 2.
conregnabimus. & sancti Ioannis in
principio Apocalypsis: *Ego Ioannes* Apoc. 1.
frater vester, & particeps in tribulatio-
ne, & Regno. & sancti Iacobi in Jacob. 2.
Epistola sua: *Deus*, inquit, *elegit*
pauperes in hoc mundo, diuites in fide,
& heredes Regni, quod repromisit
Deus diligentibus se. Neque minui-
tur Regnum cœlorum propterea,
quod multis ac pœnè innumerabi-
libus Angelis & hominibus com-
municatur: Regnum enim cœ-
lorum non est simile Regnis terra-
rum, quæ non patiuntur confor-
tem; & si diuidantur in partes,

diuidendo minuuntur, & tandem etiam consumuntur. Non, inquam, eiusmodi est Regnum cælorum, sed totum ab omnibus, & totum à singulis integrè possideatur: quomodo idem sol totus à singulis, & totus ab omnibus cernitur; & ipse vicissim non minus singulos quam omnes calefacit & illuminat. Quod ipsum facilius intelligetur, cum explicata fuerint bona Regni cælorum. Sed antea explicandæ sunt conditiones siue qualitates quæ requiruntur in Regibus, ut nemo dubitet, Sanctos atque Beatos in cælo non sine caussâ vocari Reges, & Regni cælorum Reges.

Dux sunt præcipuae qualitates quæ necessariæ sunt Regibus, sapientia & iustitia. Sed cum sapientia cōiungit Scriptura prudentiam & consilium, & omnia illa quæ ad intelligentiam pertinent: cum iustitia coniungit misericordiam, clementiam, & reliquas virtutes que voluntatem ornant & perficiunt. Itaque sapientia requiritur,

vt Rex sciat; iustitia, vt velit subditos benè regere. Ideò Salomon admonitus à Deo initio Regni, vt peteret quod vellèt; postulauit sapientiam, quæ princeps est bonarum qualitatum quæ requiruntur in Regibus, & placuit Deo petitio eius, vt perspicuum est ex libro tertio Regum, ac per hoc impetravit 3. Reg. 3. quod petiit. Utinam & iustitiam postulasset, fortasse non in tot scelera prolapsus esset. Rectius David in Psalmo, in quo precatur bona filio suo Salomoni, dicit: *Deus iudicium tuum Regi dà: & iustitiam tuam filio Regis:* ubi videtur præuidisse à Salomone postulandam sapientiam, & ideo postulat illi iustitiam & iudicium, quæ sine sapientia esse non possunt, cùm sapientia sine iustitia esse possit, saltem aliqualis & imperfecta. Liber quoque Sapientiæ, qui propriè ad Reges instituendos scriptus est sic inquit: *Diligite iustitiam qui iudicatis terrā;* & incipit à iustitia, quoniam non solum est per se necessaria Regibus, sed etiam est dispositio ad

Lere. 23. sapientiam : subiungit enim paulò post : Quoniam in maleuolam animam non introibit sapiētia. Deniq; , ut alia multa præteream , Ieremias prædicens virtutes Christi Regis æterni , Ecce , inquit , dies veniunt , dicit Dominus , & suscitabo Dauid gerumen iustum , & regnabit Rex , & sapiens erit , & faciet iudicium & iustitiam in terra. Verè igitur sapientia & iustitia dotes sunt quæ requiruntur in Regibus.

Iam verò quòd Beati omnes qui sunt in cælo , etiamsi fortasse multi illorum fuerint imperiti & rudes in terris , polleant sapientia eximia , & insigni virtute iustitiæ , vt meritò Reges cuiuscumque Regni fieri possent , extra controuersiam est. Nullus enim Beatorum est in cælo , qui non videat ipsam Dei essentiam , quæ est prima causa omnium rerum ; ac per hoc de fonte sapientiæ increatæ hauriunt sapientiam tantam , quantam nec Salomon , nec ullus mortalis homo vñquam habuit , excepto Domino nostro Iesu Christo , qui

etiam tempore mortalitatis suæ
Deum videbat, & erant in eo om-
nes thesauri sapientiæ & scientiæ
Dei. Porrò pro mensura sapien-
tiæ datur etiam Beatis omnibus
mensura plena iustitiæ, vt pecca-
re deinceps neque velint neque
possint; sic enim loquitur sanctus
Augustinus in libro De correptio-
ne & gratia: *Prima libertas volunta- gratia*
tis erat, posse non peccare; nouissima cap. 12.
erit multo maior; non posse peccare.

Qui autem peccare non potest, in-
iustus quoque esse non potest: &
cùm charitas perfecta sit perfecta
iustitia, vt idem sanctus Augusti-
nus affirmat in extremo libro De Lib. De
natura & gratia; qui non potest ^{nat.} &
Deum non summo & perfectissi- ^{gratia}
^{c. vlt.}mo amore diligere, is non potest
etiam non summam perfectam-
que iustitiam possidere. Qui verò
Deum summum, & purum, &
infinitum bonum vident, certè
non possunt ab eo auerti, neque
possunt illum non ardentissimo
amore semper diligere: ex quo ef-
ficitur, vt Sancti omnes in cælo

42 DE ÆTERNA FELICITATE
perfectè sapientes, & perfectè iusti,
ac per hoc ad regnandum aptissimi
semper existant.

Exurge igitur, anima Christia-
na, & mente, quantum potes, as-
cende, & cogita, quale bonum sit
regnare cum Deo, ac, ut nunc
alia præteream omnia, contem-
plationis alis cælos ipsos penetra,
& thronum illum sublimem intue-

Apoc. 3. re, de quo Saluator dicit: *Qui vi-
cerit, dabo ei sedere mecum in throno
meo, sicut & ego vici, & sedi cum
Patre meo in throno eius. Quanta
enim erit illa gloria, coram infi-
nita multitudine Angelorum col-
locari animam iustum in throno
ipso Christi & Dei? & iusto Dei
iudicio prædicari animam illam
victricem mundi & mundi recto-
rum, atque omnium inuisibili-
um potestatum? Et quanta læ-
titia exultabit eadem anima, cùm
se viderit defunctam omni peri-
culo & labore, de omnibus hosti-
bus suis felicissimè triumphare?
Et quid erit quod vlt̄rā desideret,
cùm particeps facta erit omnium*

bonorum Domini sui, usque ad
consortium throni & Regni? O
quām alacriter pugnant in terris,
& quām facile tolerant aduersa
omnia propter Christum, qui fide
viua & spe certa tam sublimes ho-
nores conspicunt oculo mentis
in cælo!

C A P. V.

De bonis Regni Dei.

QVINTA ratio illa mihi esse vi-
detur, quia bona Sanctorum
in cælis degentium similia quidem
videntur esse bonis regnantium
super terram; sed tanto maiora
& clariora sunt, quanto cælum
præeminet terris. Itaque Regnum
Beatis præparatum non simpliciter
Regnum, sed Regnum cælorum
dicitur: ut intelligamus, illam esse
proportionem bonorum ad bona,
quæ est terræ ad cælum, id est,
rei angustæ, humilis, sordidae,

temporariæ, ad amplissimam, & celsissimam, & nobilissimam, & quod est omnium maximum, semperiternam. Bona regni terreni numerari solent, potestas, honor, diuitiæ, deliciæ. Potest Rex terrenus imperare subditis, & nisi pareant, potest illos vinculis, carcéribus, exilio, pecuniis, flagellis, morte mulctare. Hinc Reges tremendi populis, & quasi Dij quidam esse censentur. Rursus honorari volunt Reges cultu quodam pñnè supra hominum naturam: volunt enim de geniculis adorari, nec dignantur sñpè, nisi flexo poplite & submisso in terram vultu loquentes audire; & cum forte per plateas incedunt, volunt obuios quosque de via decedere. Ad hæc ærarium amplum & refertum auro & argento requirunt, neque numerant redditus suos per centum aut mille nummos aureos, sed per decies centena millia; & rectè, cum non debeant decem & viginti famulos alere, sed magnos exercitus in hostes ducere. Postremo.

non dignantur consuetis lusioni-
bus animum recreare , sed ad ma-
iestatis suæ splendorem pertinere
ducunt , vt in conuiuiis , in vena-
tionibus , in theatris multas auri
atque argenti libras consumant.
Atque hæc sunt ferè bona Princi-
pum terrenorum , quæ id in primis
commune habent , vt sint omnia
breuia & caduca , & cum natali
Principum incipient , cum morte
finiantur ; nisi fortè aliquando con-
trà accidat , vt diuturnior sit vita
quàm Regnum. Deinde non sunt
pura bona , sed admistam habent
potestas infirmitatem , honor igno-
miniam , diuitiæ paupertatem , &
gaudia luctus ac mœrores. Pote-
stas Regis illa est , vt pendeat po-
pulus à nutu Principis ; sed admi-
sta est potestati infirmitas , quia
pendet Princeps à brachiis & viri-
bus populi. Quid efficiet nutus
Principis in ciuitate capienda vel
defendenda , si populus nequeat
aut nolit manus conserere ? Nec
solùm pendet nutus Principis à vi-
ribus subditorum , sed etiam à mu-

ris, à vallo, ab armis, à machinis
bellicis, à pecunia, quæ neruus
belli dici solet. Itaque populus
pendet ab vna re, nutu videlicet
Principis, & vni homini seruit:
Princeps autem pendet à plurimis
tum hominibus, tum rebus alijs, &
illis omnibus seruit. Deniq; potest
Rex subditos vinculis, carcere,
exilio, flagris, morte mulctare: sed
potestetiam Rex (de facto loquor,
non de iure) vinciri, carceri inan-
cipari, exilio, vulneribus, morte
mulctari. Id verum esse probauit
Iulius Cæsar, Caius, Nero, Gal-
ba, Vitellius, Domitianus, Com-
modus, Heliogabalus, alij sine
numero: nec solum isti flagitosi
Principes, sed etiam modestissimi,
Alexander Mammæx, Gordianus
iunior, Pertinax, Tacitus, Nume-
rianus, Probus, Gratianus, Va-
lentinianus secundus, vt omit-
tam sanctos viros, sanctum Eduar-
dum Regem Anglorum, sanctum
VVenceslaum Ducem Bohemo-
rum, sanctum Sigismondum Re-
gem Burgundiæ, sanctum Kanu-

tum Regem Daniæ, & alios. Veniamus ad honorem: coluntur certè Reges dum præsentes & in conspectu aliorum sunt: sed in absentia plerumque conuitiis lacerantur & irridentur; & in præsentia quoq; multi eis adulantui lingua, qui in corde suo eosdem contemnunt atque despiciunt; & si numerus initri posset laudantium & vituperantium, multo plures inuenientur vituperantes quàm laudatores. Verè igitur gloria Regum plerumq; minor est quàm ignominia: cùm presentes qui honorant fastigium, sint pauci; absentes verò plurimi, quorum aliqui sordes auaritiae notant, alij crudelitatem, alij luxuriam, alij alia vitia carpunt.

Sed fortasse diuitiæ Regum puræ sunt, nec admistam habent pauperiem; imò nulli omnino magis egeni ac pauperes Regibus inueniuntur: habent magnos redditus & magnos thesauros, sed habent æs alienum aliquando longe grandius. Et non tam ille pauper est qui parum habet, quàm ille qui

multa desiderat, quia multis indi-
get. Et nónne magnum est pau-
pertatis argumentum, quod ab ip-
sis etiam pauperibus obolos quaſi
mendicant, dum vectigalia exi-
gunt minuta ab ementibus quaſe
ſunt ad victum necessaria? Neque
hæc dico, quaſi reprehendere au-
deam exactiones vectigalium: ſcio
enim, iustum eſſe ut vectigalia &
tributa pandantur Regibus, dicen-
Rom. 13. te Apostolo in Epiftola ad Roma-
nos: *Subditi eſtote non ſolum propter*
iram, ſed etiam propter conſcientiam.
Ideò enim & tributa praſtatis; miniftri
enim Dei ſunt, in hoc iſum feruientes.
Reddi ergo omnibus debita, cui tribu-
tum, tributum: cui vectigal, vectigal.
Sed ostendere volui miſeram con-
ditionem Regum mortalium, qui
necelle habent diuitiis abundare,
& coguntur etiam à pauperibus &
egenis earum partem colligere.
Quid iam dicemus de commodis
& deliciis? Habent certè Reges
hortos, pomaria, mensas opipa-
ras, venationes, theatra, & alia id
genus multa ad animos recrean-
dos

dos aptissima : sed habent etiam plerumque podagras , stomachi & capitis dolores ; & quod amarius est , sollicitudines mentis grauissimas , quæ aliquando totas noctes insomnes ducere cogunt , suspicione s , timores , angores : si fores cubiculi noctu crepuerunt , proditio nem suspicantur : si nuntiatur multitudo armatorum visa , defectionem timent . Ita gaudia mœribus admiscentur , & quies sollicitudine interrupitur , quæ causa fuit , yt non pauci , relictis Regnis , vitam priuatam elegerint .

Sed beatum Ioannem Chrysostomum audiamus , qui in homilia quadam ad populum Antiochenum de sui temporis Imperatoribus ita loquitur : Ne diadema Hom. 66 respicias , sed curarum tempestatem : ne- ad pop. que purpuram intuere , sed animam ipsa Antioe. purpura magis nigrescentem . Non ita corona caput circumdat , sicut animam sollicitudo . Nec in satellitum catruam , sed in molestiarum multitudinem species . Nec enim priuata domus tot curis plena reperiri potest , quot regie

50 DE ÆTERNA FELICITATE
sunt: mortes per singulos dies expectatae: in noctibus autem, nec dici quidem potest; quoties anima proflit, & exilire se putat. Et hæc quidem in pace: si vero bellum ingruat, quid hac vita miserabilius esse possit? Quot autem à familiaribus pericula irruunt & subditis? quippe consanguineis cruoribus regium pavimentum semper est plenum. Et si vultis aliqua narrare, forsitan agnosceris; maxime quidem, & antiqua, & nostris facta temporibus. Ille coniugem adulterij suspectam habens, nudam in montibus alligauit, & feris tradidit, iam factam sibi multorum Regum matrem. Qualem illum vitam agere creditis? non enim, nisi magno fuisset morbo consumptus, in tantam erupisset vltionem. Hic ipse quidem suum iugulauit filium. Eius filiorum hic semetipsum interemit à tyranno comprehensus; ille vero nepotem suum regni consortem, quod ipse arripuerat. Hic autem dicitur & fratrem suum permisso. Alter rursum post hæc venenatis sublatus est medicamentis: & calix fuit ei mors, non poculum: & eius filio, futurorum timore, cum nihil in-

iuria patrasset, oculus erutus fuit. Alius, neque dicere decet, quam miserabiliter vitam finierit. Sequentium autem hic quidem combustus fuit, tanquam miser quidam & infelix, cum equis & curribus, & alijs omnibus: vita enim ærumnas nemo sermone exprimere posset, quas cum hic insurrexit, pati compulsus est. Hic vero, qui nunc imperat, nonne postquam diademate coronatus est, in laboribus fuit, in periculis, in tristitiis, in insidiis? At non talis cælorum Regia. Hæc ille: qui quam verè dixerit, non talis cælorum Regia; quæ nunc dicemus, ostendunt.

Siquidem Reges Regni cælorum, quales sunt omnes illi qui cum Deo beati viuunt, potestatem habent sine infirmitate, honorem sine ignominia, diuitias sine paupertate, voluptatem sine dolore. De illis enim dicitur in Psalmo, *Psal. 90.*
Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. & in Apocalypsi: *Et absterget Apo. 21.* Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultia non erit, neque luctus,

neque clamor, neque dolor erit vltra.
Itaque potestas Regum illorum
cælestium maxima est, infirmitas
nulla. Vnus Angelus sine exercitu,
sine bombardis, sine gladiis & ha-
stis interfecit vno impetu centum
octoginta millia Assyriorum; ne-
que timuit ipse, ne forte ab aliquo
milite vulneraretur. Refert sacerdos
Gregorius in libro Dialogorum,
virum quemdam sanctum, cum
immineret illi carnifex extenso
brachio, & nudo gladio, ut eum
occideret, exclamasse, sancte Ioan-
nes tene illum; & continuo ma-
num carnificis diriguisse, ut eam
nec deponere nec mouere posset.
Itaque sanctus Ioannes de summo
cælo audiuit vocem clientuli sui,
& percussorem eius tanta celerita-
te percussit plaga ariditatis, ut
præuenerit ictum iam inchoatum.
Hæc est potestas Regum cælestium,
ut nec distantia loci pænè infinita,
nec solitudo pauperculi & iner-
mis iusti, nec multitudo hostium
armatorum impedire potuerit san-
ctum Ioannem, quo minus suppli-

4. Reg.

19.

Lib. 3.

c. 36.

œm suum à mortis periculo liberaret. Atque exempla eiusmodi si-
ne numero possent adferri. Honor
verò Regum illorū cælestium tan-
tus est, vt non solùm viri pij, sed
etiam impij, & ipsi etiam dæmones
illos honorent. Multi sunt enim,
qui sanctos homines, dum in ter-
ris viuerent, despiciebant & con-
cubabant, quos postea in cælum
translatos, præsertim si publico
Ecclesiæ decreto inter Sanctos re-
lati sint, venerantur & colunt: &
ipsi etiam dæmones, qui viuentes
in carne sanctos homines tentatio-
nibus fatigabant, sæpè etiam Deo
permittente flagris & verberibus
afficiebant, regnantiū postea cum
Deo in cælis, sacras reliquias &
imagines timent. Quid dicam de
diuitijs cælestium Regum? magnæ
eorum diuitiæ sunt, nulla re indi-
gere, cùm Deus sit omnia in omni-
bus. Neq; enim diues est qui mul-
ta possidet, sed qui nihil desiderat,
cùm nulla re indigeat: animus e-
nim diues debet esse, non arca; vt
omittam, quòd cælum & terra, &

I. Co. 15.

C iij.

quidquid in eis est, ad Sanctorum
diuitias pertinent; quid enim non
Rom. 8. possident, qui sunt heredes Dei, co-
heredes autem Christi, quem constituit
Heb. 1. Pater heredem vniuersorum?

Restat voluptas, quæ omnino
pura & liquida est in Regibus cæli,
sineulla admistione doloris aut
mæroris; iam enim audiuimus ex
Apo. 21. Apocalypsi, abstersurum Deum
omnem lacrymam ab oculis eo-
rum, neque ullum futurum am-
plius dolorem aut luctum. Sed
de voluptate plura dicenda erunt,
cùm de Paradiso loquemur. Ha-
bemus igitur, bona regnantium
talia in cælo futura esse Sanctis
omnibus Beatisque communia, ut
quæ sunt in terris, nullo modo
cum illis comparari posse videan-
tur, præsertim cùm terrena tem-
poraria sint, cælestia sempiterna.

C A P. VI.

*Quanti fiant apud homines Regna
terrarum; & quanti fieri debe-
ret Regnum cælorum.*

I AM verò paulisper attendamus,
quanto ardore Regna terrena
concupiscantur ab hominibus,
quantumuis caduca, exigua, plena
timoribus & sollicitudinibus; vt
inde colligamus quanto amore
concupiscenda, & quanto ardo-
re quærenda sint regna cælestia.
Regnandi cupiditas sine dubita-
tione cupiditates omnes huma-
nas facile superat: nam Regnum
non est vnum singulare bonum,
sed est aggregatio bonorum om-
nium quæ ab hominibus appetun-
tur. Ibi sunt potestas, honor,
diuitiæ, voluptas, vt paulò antè
dicebamus: ibi est libertas viuen-
di pro arbitrio, quæ naturaliter
ab omnibus appetitur, non solum

hominibus, sed etiam bestiis: ibi
 est excellentia, & quædam quasi
 diuinitas, ob quam Reges in Re-
 gno pares nullos habent, sed om-
 nibus præstant, omnes superant,
 ab omnibus adorantur. Hinc vidé-
 licet Reges, cùm aliquid pollice-
 ri volunt, nihil maius inueniunt,
 quàm dimidium Regni sui. Sic As-
 Esther 5. sueris ad Esther: *Quid vis, inquit,*
quæ est petitio tua? etiam si dimidiam
partem Regni petieris, dabitur tibi. &
 Herodes ad filiam Herodiadis: Pe-
 Marci 6. te à me, inquit, *quod vis, & dabo tibi;*
& iurauit illi, quia quidquid petieris,
dabo tibi, licet dimidium Regni mei.
 Hinc fit, vt ad regna quærenda vel
 propaganda licere sibi existiment
 homines omnia iura peruertere;
 neque aliquid tam sanctum esse,
 quod non liceat regnandi caussa
 violare. Primus omnium, qui ami-
 cos & vicinos sine vlla iusta cauf-
 lust li. 1. sa bello lacepsuit, Ninus fuit; vt
 videlicet per fas & nefas Impe-
 rium propagaret, vt ex Iustino
 sanctus Augustinus refert in li-
 L. 4. De b̄ro De ciuitate Dei. Iulius Cæsar

vt regnaret , primus patriam op- *cini. Dei*
pressit. Maximinus Thrax Alexan- *c. 6.*
drum Imperatorem , à quo pluri-
mis & maximis beneficiis affectus
erat , per milites suos occidit , vt
illi succederet in Imperium. Quod
idem fecit Philippus Arabs domi-
no suo Gordiano Imperatori , sce-
lere propterea inaudito. Nec solùm
regnandi libido contra proximos
& benemeritos , sed etiam con-
tra fratres , nepotes , & ipsum pa-
trem , manus sanguine coniuncto-
rum armauit. Romulus regnandi
causa Remum fratrem , & Cara-
calla Getam fratrem occidit. A-
thalia nepotes omnes ex filio O-
chozia Rege sustulit , vt ipsa re- *4. Reg.
II.*
gnaret , vt legimus in libro quarto
Regum. Ita regnandi cupido non
solos viros , sed etiam feminas ac-
cendit ad horrenda patranda faci-
nora. Sinochus Persa Chosdroam
patrem & Medarsem fratrem inte-
rimendos curauit , vt solus ipse re-
gnaret. Quid ? quod Neronis ma-
ter , cùm accepisset ab Astrologis ,
filium suum regnaturum , sed ma-

trem interempturum , dixisse fertur : *Interim at, dum imperet.* Itaque tanti fecit ambitiosa mulier Regnum filij, ut vitam ipsa suam post posuerit Regno filij. Neque solum regnandi amor iniustitiam iustum facit , & amorem fratrum, nepotum, parentum superat ; sed etiam religionem iuris iurandi (quæ apud omnes gentes sanctissima semper est habita , & hostibus etiam crudelissimis , licet cum vita periculo , seruanda visa est) regnandi caussa violandam esse decernit. Si enim Ciceroni credimus in libro tertio De officiis , Iulus Cæsar versus illos Euripidis in ore semper habebat : *Si ius iurandum violandum est, regnandi caussa violandum est: in ceteris pietatem colas.* Prætermitto exempla sine numero , quæ omnibus sæculis demonstrarunt, nihil omnino esse quod ab hominibus pluris aestimetur, quam Regnum : & tamen non solum Reges non diu regnant , sed ipsa etiam Regna omnia breui funditus interibunt , & Regnum

Sanctorum solum manebit in æternum. Audi Danielem Prophetam cap. secundo : *In diebus , inquit , Regnorum illorum , suscitabit Deus cæli Regnum , quod in æternum non dissipabitur , & Regnum eius alteri populo non tradetur : comminuet autem & consumet vniuersa Regna hæc , & ipsum stabit in æternum.* Vaticinium hoc implendum est in consummatione mundi : tunc enim non solum Monarchiæ maiores , sed etiam parua Regna & magistratus , & potestas temporalium Principum omnis euaneſcat ; & Regnum Christi & Sanctorum æternum erit , iuxta verbum Angeli , Lucæ I. Et Regni eius non erit finis.

Iam si Regnum breue , & caducum , & quod paucis contingit , & quod aspersum est amaritudinibus plurimis , tam ardenter amatur , queritur , rebus omnibus anteponitur , & per vulnera & magnam sanguinis effusionem acquiritur : quæ cauſsa est , cur cœleſte Regnum tam pauci ament , & tam negligenter querant ? & tamen pro com-

perto habemus, si Scripturis sanctis credimus, Regnum illud omnibus hominibus patere, & sine vulneribus & sanguinis effusione posse acquiri, & sine vlla compunctione Regnis terrenis omnibus præstare. Si dicerem, Contemne Regnum; ut accipias paruum agellum aut vineam; meritò rideres aut mirareris: sed cùm dicam, vel potius Deus dicat, Contemne Regnum vile & exiguum, & quære pretiosum & magnum, quod si ve-
lis, cum gratia Dei, quæ non de-
erit, poteris obtainere; cur non as-
surgis ad illud desiderandum &
procurandum? Ego certè non ca-
pio, quid responderi possit, nisi
gloriam Regni terreni oculis no-
stris patere, & quasi manibus tangi.
Regnum cæleste non videri, nec
tangi, & vix per fidem vt cumque cogitari. Atq; hoc quidem verum est: sed si quis velit attentè considerare, quantam vim habeat Scripturæ sanctæ veritas, antiquitas, sinceritas, grauitas; & quam in hac parte eadem Scriptura sancta

perspicuè diludicéque loquatur;
& quanta testium nubes illam
multis iam sæculis confirmauerit,
non solùm miraculis, sed etiam
sanguine; profecto non poterit
non clamare: *Testimonia tua, Domi-* Psal. 92.
ne, credibilia facta sunt nimis. Quare
non obscuritas fidei cauſſa est, cur
ad quærendum Regnum illud cæ-
leſte non accendamur; sed quod
occupati rebus exterioribus, &
mole consuetudinis prægrauati,
non captamus ſpatium cogitandi
& meditandi quid nobis expediat:
& iuxta dōſilium Domini non in-
tramus cubiculum cordis, & clau- Matt. 6.
ſo ostio non attentissimè Deum.
rogamus, vt in tanto negotio no-
bis adſit. Profecto enim ſi ſeſpositis
aliquando minoribus curis, ſeriò
cogitaremus quid ſit Regnum cæ-
lorum, & quam facile & certò
poſſit acquiri, & quanto interuallo-
diſtent à temporalibus ſempiter-
na, à minimis maxima, à leuiſſi-
mis grauiſſima, denique à Regnis
terrenis Regna cælestia; ſine dubio
tantus contemptus temporalium

62 DE ÆTERNA FELICITATE
sedium, & coronarum, & scep-
trorum, & contrâ tantus ardor
cælestium in nobis oriretur, ut non
solùm non difficile, sed etiam facil-
limum nobis fieret, dare operam
totis viribus, in quærendo & com-
parando Regno Dei ; ad quod,
tamquam ad verum & ultimum
nostrum finem, ab optimo Crea-
tore conditi sumus.

C A P . V I I .

*Quæ sit prima semita ad
Regnum Dei.*

IL V D igitur nunc quæramus,
quid factò opus sit, ut ad opta-
tissimum & felicissimum Regnum
cæleste perueniamus. Sed non
multùm in hac parte laboran-
dum erit: siquidem Rex ipse cæ-
lorum ad nos docendos descendit
in terras, & Magister ac Dux no-
ster effectus, quatuor optimas &
tutissimas semitas nobis ostendit.

Matt. 6. Prima illa est, Querite primum

Regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc
omnia adiicientur vobis. Doctrina
moralis à fine inchoanda est: fi-
nis noster Regnum Dei est; quod
idem Regnum nostrum erit, si
per semitas Ducis nostri ambu-
lantes illuc perueniamus. Porrò
iustitia Regni Dei quasi scopus
est, ad quem collimare debemus, si
præmium Regni cœlestis optamus.

Vt enim rectè docet Ioannes Cas-
fianus in prima sua Collatione;
aliud est finis, aliud est scopus: sco-
pus est signum, ad quod diriguntur
fagittæ; finis est præmium quod
accipiunt, qui signum illud certius
attigerunt. Scopus actionum no-
strarum à Deo propositus, iusti-
tia est, præmium scopum attin-
gentium, Regnum cælorum est.
Sed iustitia Regni Dei non est iu-
stitia Scribarum & Phariseorum;
quæ in externa præceptorum ob-
seruatione posita erat: nec iustitia
Philosophorū, quæ lumen rationis
humanæ per peccatū corruptæ nō
trāscendebat: sed est iustitia Euan-
gelica, quæ docet Deum diligere.

Collat. 1
c. 2.

64 DE AETERNA FELICITATE

Mat. 22. ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus; & proximum quemcumque etiam inimicum, diligere sicut seipsum. De hoc scopo & fine dicit sanctus Paulus: *Habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam aeternam.* Hoc igitur est quod Dux noster nos admonet, ut primùm omnium queramus Regnum Dei, & iustitiam eius; id est, ut primaria nostra cogitatio, suimumque desiderium nostrum non feratur in vlla temporalia bona, sed in adipiscendum Regnum cælorum, & in perfectam mandati illius primi & maximi diligentissimam obseruantiam: quod *Mat. 22.* quia paucissimi faciunt, ideo multi sunt vocati, pauci vero electi. Plerique enim ita viuunt, ita se gerunt, ut postrema eorum cogitatio sit, quomodo perueniant ad Regnum cælorum, neque aliud frigidius optent, quam Regnum Dei, & iustitiam eius: quasi Dominus dixisset, Primùm querite Regnum mudi, & versutias eius, & Regnum Dei adiicietur yobis. At non tam

vile est Regnum Dei vt obtrudi
debeat illis, qui adeptiōnem eius
rebus omnibus postponunt. Si
quis autem velit facilem quam-
dam viam discere ad obtinendam
iustitiam Regni Dei, quæ ad ip-
sum Regnum rectissimè certissi-
mèque perducit, audiat eumdem
Magistrum nostrum Christum:
*Beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam,
quoniam ipsi saturabuntur.* Itane, Do-
mine, tanta est apud te facilitas in-
ueniendi iustitiam, vt eam solùm
esurire & sitire sufficiat? Beati pro-
fectò carent pauperes omnes, si so-
lùm esuriendo & sitiendo pecunias
pecuniis ita replerentur, vt satu-
rati, nihil vlrà reuirerent. Sed
aliud est esurire & sitire pecunias,
aliud esurire & sitire iustitiā. Qui
enim esuriunt & sitiunt iustitiam,
id est, qui sic anxiè & audiè quæ-
runt iustitiam, vt ij qui valdè si-
tiunt aquas, vel esuriunt cibos,
profectò de illa semper cogitant,
ad illam suspirant, &, quod potis-
simum est, illam à Deo gemitibus
inenarrabilibus postulant. Deus

Matt. 5.

66 DE ÆTERNA FELICITATE
autem talia petentes libenter exaudi-
dit , atque iustitiae donis ita illos
replet , vt satiati eructent verba
& facta iustitiae . Non autem tale
bonum est pecunia , vt qui eam
desiderat vel petit à Deo , continuo
exaudiatur : multi enim pecuniis
abutuntur , iustitia vero nemo po-
test male vti . Denique iustitia si-
milis est sapientiae , de qua sanctus
Iacobus ait : Si quis indiget sapientia ,
postulet à Deo , qui dat omnibus af-
fluenter , & non improperat . O inef-
fabilis clementia Domini ! qui fa-
cilius libentiisque tribuit ea quæ
sunt nobis maximè necessaria ,
quam nos postulemus aut deside-
remus . Si quis ergo indiget sapien-
tia Sanctorum , & si quis pariter in-
diget dono iustitiae ; quæ necessa-
riæ sunt ad Regnum cælorum adi-
piscendum , postulet à Deo , sicut
oportet , ex animo , serio , gemitibus
inenarrabilibus , & securus acci-
piet ; quia Deus dat omnibus sic
petentibus , neque vilum repellit ,
& non dat auarè vel parcè , sed af-
fluenter ; & non improperat , quasi

Iac . I.

moleste ferens , si quis frequenter petat. Quid hic dicemus ? quis in die iudicij excusare poterit ignorantiam vel infirmitatem ? Esurias tantum iustitiam , & petas eam à Deo , & satiaberis ex ea , vt iam non esurias carnis blanditias , nec honorum lenocinia , nec vlla alia bona terrena , & sic iuste , sobrie , & piè viues in hoc sæculo , vt in futuro ad Regnum peruenias sempiternum.

C A P. VIII.

Secunda semita ad Regnum Dei.

ALTERA semita iustitiae quam Dux noster ostendit , illa est : Beati pauperes spiritu , quoniam ipso-
rum est Regnum cælorum. Quo loco non imperatur nobis ; vt arcam vel inarsupium omnino pecuniis inane reddamus , sed vt cor nostrum affectu & cupiditate rerum externarum penitus eu-

Matt. 5.

cuemus. Offert nobis Dominus opes immensas, sed non dabit, nisi cordis sinum apertum & vacuum penitus offeramus.

1. Tim. 6

Radix omnium malorum est cupiditas, quæ Græcè dicitur φιλαργωία, id est, amor argenti; radix omnium bonorum est charitas, quæ duo simul manere non possunt. Ideò nisi quis verè & omnino pauper spiritu efficiatur, ita ut siue magnas siue exiguae opes habeat, illis non afficiatur, & facilè distribuat indigentibus, neque in usum suum conuertat, nisi quantum necessitas exigit; non poterit implere iustitiam Regni cælorum, ac per hoc nec ipsum cælorum Regnum adipisci poterit. Hæc vera semita est ad vitam æternā; hanc ipse primus ingressus est Christus, qui propter nos, egenus

2. Cor. 8

factus est, ut nos in opia sua locupletaret: & quamuis loculos haberet,

Iean. 12.

tamen Iudæ illos credidit, quem furem esse non ignorabat, ut intellicheremus, quām animus eius liber esset ab amore pecuniæ. Hanc semitam ingressi sunt Apostoli,

quibus non difficile fuisset augeri
diuitiis, & in immensum locuple-
tari, quando signis & prodigiis
coruscabant, & linguis omnium
gentium loquebantur, & sapien-
tia toti mundo admirabiles erant:
sed qui semel dixerant: *Eccenōs re-*
liquimus omnia, & secuti sumus te; &
gustauerant dulcedinem libertatis
à visco & amore diuitiarum: victu
& vestitu contenti, magnum quæ-
stum existimabant pietatem & iu-
stitiam Regni Dei. Hanc semitam
ingressi sunt non solum Monachi
& Eremitæ, sed etiā Reges & Pon-
tifices, qui ad Regnum cælorum
peruenerunt. Certè sanctus Ludo-
uicus Rex Francorum diues erat;
sed quia simul spiritu pauper erat,
vulgari vestitu vtebatur, ieiunabat
frequenter, pauperibus largus, so-
li sibi parcissimus erat: nec legitur
in ludos & conuiuia pecunias in-
sumpsisse. Sanctus quoque Grego-
rius Pontifex maximus erat, &
multa variis in locis patrimonia
Ecclesiastica satis ampla & pingua
possidebat: sed quia ipse quoque

Mat. 19,

1. Tim. 6

70 DE ÆTERNA FELICITATE
spiritu paupererat; tam fuit in elec-
mosynas profusus, in proprium v-
sum parcus, ac pænè auarus, vt me-
tas liberalitatis in alios, & parcita-
tis in se ac suos excessisse videretur.
Sed hæc est via, quæ dicit ad vi-
tam.

Ac vt par seminarum spiritu
pauperū adiungamus, sancta Pau-
la Romana, cuius Vitam sanctus
Hieronymus scripsit, non minùs
diues opum, quàm pauper spiritu
fuit: quippe femina nobilissima
copiae suas in extruendis monaste-
riis, & pauperibus aleidis tanto
ardore consumpsit, vt in votis ha-
beret ad eam in opiam redigi, vt fu-
nus eius aliena misericordia curari
oporteret: quàm parcè autem ip-
sa pro se diuiniis vteretur, illud ar-
gumento esse potest, quòd carni-
bus, & ouis, & vino sibi ipsa inter-
dixit; pro lineo indusio cilicio vte-
batur, humili cubabat solo substra-
Surius in to cilicio; precibus & lachrymis
suis Vr. assiduis minutis etiam peccata pur-
ta, cap. gabat. Iam Eduigis Regina Polonię
4. diues opum, sed paupertate spiritus

ditior, vnica eaque vili contenta tunica, etiam in summis frigori bus vtebatur, iejunabat quotidie, Dominicis & magnis festis diebus exceptis; flagelliis, vigiliis, & omni genere asperitatis corpusculum affligebat. Ex his potest intelligi, quibus in rebus opes regias insumeret, & quam modico, vel nullo potius amore prosequeretur diuitias. Proinde mirum non est, si magnis itineribus ad Regnum cælorum mulier tam pauper spiritu, & tam ab omnibus aliis curis expedita peruenit.

C A P. IX.

Tertia semita ad Regnum Dei.

TERTIA semita Ducis nostri illa est, Beati qui persecutionem Matt. 5. patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est Regnum cælorum. Admiranda planè sapientia Doctoris nostri Christi, sed occulta planè

sapientibus huius mundi. Quis crederet, nisi Magister Deus dicere, bonum esse, pauperem esse, pecuniarum diuitem pressurarum? & tamen verè sic est. Nihil utilius ad veras diuitias comparandas, quæ sunt merita Regni cælestis, quam animum habere vacuum affectū pecuniarum, & simul plenum desiderio patiendi pro Christo. Audi Dominum apud Lucam: *V&e vobis dimitibus, qui habetis consolationem vestram. V&e vobis, qui saturati estis. V&e vobis, qui ridetis.* Et contrà in eodē loco: Beati pauperes; beati qui nūc esuritis; beati qui nunc fletis; beati eritis, cùm vos oderint homines, & cùm separauerint vos, & exprobrauerint, & eiccerint nomen vestrum tamquam malum propter Filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate; ecce enim merces vestra multa est in celo. Audi beatum Iacobum, quid de diutiis, quid de tribulationibus dicat: Omne gaudium existimat, fratres, cùm in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestra patientiam operatur, patientia autem

Luc. 6.

Iac. 1.

tem opus perfectum habet. Vbi non dicit, Tolerate, sustinete, patientes estote; sed, Gaudete, imò verò omne gaudium existimate, id est, suscipite tribulationem, non ut tribulationem, sed ut materiam omnimodi gaudij. Contrà verò de diuinijs : *Agite nunc diuites, plorate Iac. 5.*
vlulantes in miseriis quæ aduenient vobis: & capite superiore: Miseri estote, & lugete, & plorate: risus vester in luctum conuertatur, & gaudium in mærorum.

At vnde sit, vt persecutio beatum hominem faciat, quæ miserum potius facere videtur? Multa hîc dici possent: sed illo ero contentus uno, quòd persecutio similis est fornaci ignis ardantis; ignis autem coquit cibos, purgat argentum, probat aurum: sic etiam persecutio, si patienter toleretur, coquit peccatores, purgat imperfatos, probat iustos; & sic omnibus mirificè prodest. Peccator est quasi caro cruda, quæ nisi ritè coquatur, proiicitur ad bestias, non comeditur ab hominibus. Est enim

peccator malis humoribus plenus: concupiscentia carnis, quæ
est luxuria; concupiscentia oculorum, quæ est auaritia; & superbia,
quæ est ambitio. Sed si accedat
fornax persecutionis, illo igne sic-
catur & coquitur, ut fiat idoneus
qui ad mensam Domini honorifi-
cè deferatur. Ingruente siquidem
persecutione vel tribulatione gra-
ui, obliuiscitur libidinū, lucroruin,
ambitionum, incipit omnino alius
esse quam ante fuerat. Homo verò
iustus, sed imperfectus, quamuis
non labatur in horrenda flagitia,
eamen amicus est carnis suæ, se-
quitur voluptates, amat lucra: non
abhorret à vanitatibus mundi. Ita-
que similis est argento scoria
multam habenti admistam. Sed
si fornax magnæ persecutionis il-
lum corripuerit, eamque pa-
tienter tulerit, incipiet paulatim
ab argento scoria separari; incipiet
inquam, intra se colligi, meditari
quæ sursum sunt, abstinere à car-
nalibus desideriis, denique iuste,
Tit. 2. sobrie, & piè viuere in hoc sæculo.

& expectare beatam illam spem, & aduentum gloriæ magni Dei. Denique vir perfectus in charitate aurum est, sed probandus igne persecutionis, ne putetur ab aliis, & ipse etiam suspicetur aurichalcum esse, non aurum: vbi enim ignem persecutionis patienter ferre conspicitur, non solum ab aliis cognoscitur esse qui est, sed ipse quoque erigitur in spem magnam, & securior mercedem illam Regni cœlestis expectat. *Tribulatio*, inquit Apostolus, *patientiam operatur, pa-*
Rom. 5.
tientia autem probationem: probatio ve-
rò spem, spes autem non confundit. Et ipse Deus probatum amicum suum igne tribulationis, quotidie magis ac magis prouehit & exaltat, donec ad consortium Regni felicitatisque perducat. Ecce quam multa parit patientia in persecutionibus. Et quidem mirum est, quam pauci sint, qui bonis istis fruuntur, cum bona ista omnibus pateant: siquidem persecutio vbi-que inueniri potest, vbiique nobis occurrit, in domo, in via, in foro,

templo; vbique enim mali oppugnat bonos: & certissima est Apo-
2. Tert.; stoli sententia, *Omnes qui piè volunt
 vivere in Christo Iesu, persecutionem
 patientur.* Sed nos delicati milites
 vel fugimus fornacem proban-
 tem, vel acceptam iniuriam re-
 fundimus in aduersarium; & non
 solùm persecutionem non pati-
 mur, sed facimus. Et non desunt
Mat. 10 *inimici hominis domestici eius,* qui lau-
 dant eum, qui se iniuria (vt ipsi lo-
 quuntur) exonerat, & onerat ad-
 uersarium; & tamen Christiani di-
 ci volunt, qui Christi præcepta
 contemnunt.

C A P. X.

Quarta semita ad Regnum Dei.

SE quoniam hæc valdè diffici-
 lia sunt, & pauci valdè hæc in-
 telligunt, & multò minùs experiri
 volunt, ideo Dux noster quartam
 semitam, eámque angustissimam

demonstrauit, dicens : *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: ac si dicere voluisset, Non ignorabam, paradoxa visum iri hominibus, beatos esse pauperes, miseros diuites ; & contrà, gaudendum in persecutionibus, flegendum in prosperitatibus : neque me latebat, raros fore qui vellent præsentia bona pro futuris acquirendis dimittere, & præsentia mala pro futuris vitandis optare : sed ego qui veritas sum, non potui nec debui nisi vera dicere ; ideò nunc addidi, *Regnum cælorum non posse nisi à vim magnam facientibus rapi, & solos violentos illud attipere.* Ideò alibi dixi : *Quādū dif- Luc. 13. fícile qui pecunias habent, in Regnum Dei intrabunt ! Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quādū diuitem intrare in Regnum Dei :* & rursum alibi : *Quādū angusta porta, & Matt. 7. arcta via est quæ dicit ad vitam, & paucis sunt qui inueniunt eam !* & item *Mat. 13.* alibi dixi : *Regnum cælorum simile est thesauro abscondito in agro, & margaritæ pretiosæ, quæ*

Lxx.14. nisi venditis omnibus emi non possunt: ut sit omnino necesse priuari hominem omnibus quæ habet in terra, si cælestem thesau-
rum , & margaritam pretiosam possidere velit in cælis. Et item ali-
bi protestatus sum apertè , & sine ambagibus dixi : *Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Quæ renuntiatio quamuis in præparatione animi in-
telligenda sit: tamen quoniam vera animi præparatio ad omnia tem-
poralia dimittenda, si salus animæ vel Dei gloria id requirat, non est res facilis , & in paucis inuenitur; ideo similitudines illas addidi, de eo qui vult turrim ædificare , & non habet ad perficiendum , & de Rege qui cogitat bellum gerere aduersus alium Regem, & non ha-
bet pares vires, ut cum spe victoriæ possit illi occurrere. Et si ædifica-
tio turris absque maximis pécuniis & bellum aduersus potentem Re-
gem sine maximo exercitu, res sunt difficillimæ , ac pænè impossibili-
biles: quanto difficilius erit simul

utrumque præstare? Vtrumque autem præstare debet, qui Regnum cælorum expugnare velit: nam & turris ædificanda est; quæ pertingat ad cælum, id est, merita comparanda, quæ vitam æternam promereantur: & simul pugnandum est cum hostibus plurimis & fortissimis, spiritibus videlicet immundis, qui totis viribus turris illius ædificationem impedire moluntur. Cuius rei figura præcessit in filiis Israël, qui cum Ierusalem à 2. Esd. 4 Chaldæis dirutam atque eversam redificare vellent, & à gentibus vicinis bellantibus impedirentur, necesse habebant incredibili sollicitudine & labore una manu ædificare, altera præliari. Ex quibus omnibus illud efficitur, Regnum cælorum non sine magno labore & sudore obtineri posse ab iis, qui rebus terrenis addicti sunt, neque carnis concupiscentiam domare, aut cum hostibus inuisibilibus pugnare didicerunt. Si qui tamen velint, aspirante gratia Dei, serio perfectioni Christianæ

30 DE AETERNA FELICITATE

studere, & non perfundatoriè, sed attentissimè Christi voces considerare, & eiusdem ac Sanctorum omnium exempla sectari, paulatim ei dilatabitur via, aperientur portæ, vires animi crescent, hostes diminuentur, & crescente charitate Dei in Christo Iesu, incipiet onus videri leue, & iugum suave;

*Mat. 11.**Isa. 40.**Ps. 118.**Cassia-**nus Col-**lat. 9.**cap. 31.*

& illud Isaiae complebitur: *Qui sperant in Domino, mutant fortitudinem, assument pennas sicut aquila, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient:* & dicent cum Propheta Regio: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum.* Profectò non erat sancto Antonio graue totas noctes insomnes ducere, imò brevissima videbantur spatia noctis

præ diuinæ contemplationis dulcedine, quando de sole ipso quereretur, dicens: Quid me impedis-

sol, qui ad hoc iam oriris, ut me ab huius veri luminis abstractas claritatem?

Neque durum erat eidem, atque alijs ei similibus, per integras hebdomadas continuare ieunia, quan-

do verbi diuini lectione quasi cælesti pane reficiebantur. Neque amarum erat sancto Augustino carere suavitibus nugarum , quibus ab ineunte adolescentia assuetus erat , quando gustare cœpit suavitatem diuini amoris , & deliciarum contemplationis internæ. Quare nemo despondere animum debet , quicumque ille sit , sed sperare in adiutorio Altissimi , qui sicut nos fecit ad se , ita etiam trahet ad se , & in Regno suo per merita Filij sui collocare dignabitur , quos pretioso Sanguine eiusdem Vnigeniti sui redimere dignatus est.

Quare , anima Christiana , non solum non debes ob difficultatem viæ animum despondere , sed sperare in Domino , qui non iniuraret ad Regnum suum in primis querendum , nisi paratus esset auxilio suo potentissimo nos adiuvare. Aggredere igitur magno animo iter vitæ. Nullus est hic deliberationi locus. Nam si magnus scelus offert labor , maius omnino

fese offert præmium : & si magna sunt vires hostium qui impediunt, maior est potentia eius, qui adiuuat, Dei. Et si tam multi omnium ætatum & omnis sexus potuerunt per viam hanc ad Regnum peruenire, cur tu non poteris per viam eamdem peruenire? Illi enim non saxeī aut ferrei erant, sed carnei, mortales, fragiles ; & ideo non in se potuerunt, sed in Domino Deo suo. Cur igitur & tu, quamuis debilis & infirmus, non poteris in Domino Deo tuo? Proice te in eum, inquit sanctus Augustinus, noli metuere; non se subtrahet ut cadas: proice te securus excipiet te, & adiuabit te. Fidelis Deus est, se ipsum negare non potest. Duo solūm à te requiruntur; vnum ut firmissimè statuas gloriam Dei, & aeternam salutem tuam. rebus omnibus anteponere: alterum, ut non in viribus tuis, nec in prudenter tua, sed in Dei omnipotentia & infinita charitate confidas. Hæc duo si verè præstiteris, efficiuntur tibi præna in directa, & aspe-

Eid. &
Confess.
cap. II.

32 40.

ra in vias planas; & seruies Domino
in lætitia & exultatione, & canta-
bis in viis Domini; quoniam magna est *Ps. 137.*
gloria Domini.

Dvj

DE ÆTERNA
FELICITATE
SANCTORVM
sub nomine Ciuitas Dei.

LIBER SECUNDVS.

C A P. I.

De pulchritudine Ciuitatis Dei.

Psal. 86.

LORIOSA dicta sunt
de te Ciuitas Dei , pro-
pterea concipiui & e-
go decorem tuum me-
ditando vt cumque per
speculum in ænigmate videre.
Atque illud primum omnium
considerandum occurrit , cur
Sanctorum felicitas , quæ Re-
gnum cælorum in Scripturis san-

etis dicitur, dicatur etiam Ciuitas Dei. Et illa ratio mihi esse videtur; quoniam sicut Regnum dicitur ob amplitudinem, sic etiam Ciuitas dici meretur ob venustatem: potuisse enim aliquis, cum audit Regnum latissimum atque vastissimum, suspicari in eo multa loca deserta & squallida, solis bestiis peruvia, montes incultos, valles silvestres, rupes inaccessas, denique dumeta, præcipitia, & alia id genus. Sed quoniam omnis haec infelicitas longissime abesse debet a felicitate Sanctorum, ideo Spiritus sanctus in Scripturis suis admonuit, Regnum celorum simile esse pulcherrimæ & ornatissimæ ciuitati; & quamuis latissime longissimeque pateat, totum tamen ita nitere & splendere, ut ciuitas frequentissima & opulentissima solet. In ciuitatibus enim, præser-tim maioribus, visuntur templæ ornatissima, palatia superbissima, horti amœnissimi, fora amplissima, domus frequetissimæ, fontes, colunæ, pyramides, obelisci, theatra,

turres, officinæ omnium rerum ad
vsum humanum vtilium. Quæ spe-
cies esset Italiæ, si sublato sterili
Apennino tota fulgeret ut Roma,
non qualis nunc est, sed qualis
sub Augusto Cæsare erat, qui eam
ex lateritia marmoream reddidit?
Et quām formosa fuisset olim Sy-
ria, si tota fuisset, qualis erat Ie-
rosolyma paulò antè quām à Ro-
manis euerteretur? describit enim

Lib. 6. eam Iosephus lib. vi. De bello Iu-
daico, vt omaino stupori sit ma-
gnificentia Vrbis illius, de quā non
cap. 6. Psal. 86. sine caussa canit Propheta, *Glo-
riosa dicta sunt de te ciuitatis Dei*; &
tamen nondum peruenerat ad eam
eminentiara, ad quam post Daui-
dem & Salomonem Herodes ma-
gnus illam euexit. Quām autem
præclara fuisset Chaldæa, & om-
nis Assyria & Mesopotamia, vel
potius Oriens totus, si Babylon
ciuitas omnem illam muſidi par-
tem mœnibus suis complexa esset?
Sic enim de ea scribunt Plinius
lib. vi. & Strabo lib. xx. vt incre-
dibilis videatur eius magnitudo &

pulchritudo : ex quo , è septem miraculis mundi Babylon ciuitas vnum esse memoratur. Qualis igitur erit Ciuitas illa cælestis, superna Ierusalem , quæ totum occupat Regnum cælorum ? id est, quæ facit , ut Regnum illud Regnum omnium maximum ita splendeat ac fulgeat, ac si esset totum una ciuitas pulcherrima & ornataissima, nusquam inanis , nusquam deformis , nusquam vilis , nusquam inculta , nusquam horrida. Certè talis est Ciuitas superna , ut nemo de ea seriò cogitet , quin incupiditatem tantæ rei continuò exardescat : & nemo verè exardecitat , quin continuò relictis omnibus eam requirat , & numquam quiescat, donec eam inueniat. Audi quid de illa Ciuitate dicat To- Tob. 13:
bias senior in spiritu exultans & canens : *Luce splendida fulgebis , & omnes fines terre adorabunt te. Portæ Ierusalem ex sapphiro & smaragdo aedificabuntur , & ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius : ex lapide candido & mundo omnes*

88 DE AETERNA FELICITATE
plateæ eius sternentur, & per vicos eius
Alleluia cantabitur. & Tobiæ conci-
Apo. 21. nit sanctus Ioannes in Apocalypsi,
dicens: Et erat structura muri eius ex
lapide iaspide: ipsa verò Ciuitas aurum
mundum simile vitro mundo: & fun-
damenta muri Ciuitatis omni lapide pre-
tioso ornata: & singulæ portæ erant ex
singulis margaritis: & platea Ciuitatis.
aurum mundum. Neque verò cæle-
stis Ierusalem verè ex auro & lapi-
dibus pretiosis, quales habentur in
terris, ornata cernetur: sed hæc
ita dicuntur, ut intelligamus, cæ-
lestem Ciuitatem tantum præstatæ
terrenæ; quantum aurum præstat
luto, & margaritæ faxis, & stellæ
lychnis, & sol faculæ, & cælum
terræ, & mortalibus architectis
immortalis opifex Deus. Sed quia
de pulchritudine omnium partium
Ciuitatis Dei paulò infrā dicturi
sumus, nihil hic addemus amplius.

C A P. II.

De concordia & pace Ciuitatis Dei.

Altera causa cur Regnum Dei dicatur etiam Ciuitas Dei, illa esse videtur, quia Regnum continere solet multitudinem prope infinitam gentium diversarum, linguis, moribus, legibus inter se distinctarum, vbi multi multos eiusdem Regni numquam viderunt, multò minus cum eis amicitia iuncti sunt: ciuitas verò solos continet ciues eiusdem linguae, & morum eorumdem, & qui legibus iisdem & consuetudinibus gubernantur. Idem igitur dicitur Regnum & Ciuitas, quia Regni cælestis habitatores, quamvis plurimi sint, & numerari vix possint, &, vt loquitur sanctus Ioannes, ex omnibus gentibus, & tribubus; populis, & linguis sunt Apoc. 7.

congregati ; & rursum ex Angelis, Archangelis, Principatibus, Potestatibus, Virtutibus, Dominationibus, Thronis, Cherubim, & Seraphim constent , qui multo plures quam homines sunt, & non gentibus, & populis , & linguis, sed naturæ diuersitate, id est, specifica differētia singuli distinguuntur : tamen sunt omnes veri ciues, concordes, vnanimes , & vni-ca ac sola charitatis lege reguntur. Itaque sunt omnes cor vnum , & spiritus unus. Et quia charitas odio, inuidiæ, contentionibus, discordijs, rixis , aliisque peccatis & vitiis contraria est: ideo ab illa sancta Ciuitate Ierusalem procul absunt iræ, rixæ, contentiones, inuidiæ, & similia ; & sola charitas regnat, & cum ea iustitia, pax , & gaudium in Spiritu sancto. Factum Rom. 14.
Apo. 12. est quidem ab initio creationis rerum prœlium magnum in celo inter Michælem Archangelum & draconem: sed Archangelus Michæl & Angeli eius qui in veritate steterunt, & Domino suo fidem

& obedientiam seruauerunt, de dracone & angelis eius, qui in superbiā erēcti ab ipso communi Domino defecerant, victoriā reportarunt; & projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit uniuersum orbem, & projectus est in terram. Ab illo tempore Ciuitas sancta Ierusalem cælestis posuit fines suos pacem; nec audita est in ea tuba bellica, neque audietur ultra usque in æternum.

Ps. 147.

Quid ergo dulcius, quid felicius hac Ciuitate? Quibus nota sunt mala bellorum, deprædationes, cædes, rapinæ, incendia, sacrilegia, ij facile prædicare possunt, quanta sit iucunditas & amœnitas pacis. Sed omissis publicis bellis, quis est, qui in ciuitate sua, imò etiam in domo sua, non sit experitus, quām sit amarum versari cum iracundis vel asperis hominibus, qui omnia in partem deteriorem interpretantur? Discede ab iniquo, Ecclesiasticus. 7. & deficient mala abs te, inquit Ecclesiasticus. Sed quo ibimus, ubi

non inueniamus iniquos ? & si ubique inueniuntur iniqui , certè in omni loco comitabuntur nos mala , dum sumus in hoc exilio. Audi quid idem Ecclesiasticus dicat de uxore mala : *Conimorari leoni & draconi placebit ; quām habitare cum muliere nequam.* & si socia vitæ propter nequitiam vertitur in leonem & draconem , quantis angoribus expositi sunt plerique mortales ? *Omnes qui pīe volunt viuere in Christo Iesu , persecutionem patientur ,*

2. Tim. 3 ait Apostolus. Quām infelix igitur est civitas mundi huius , in qua necesse est aduersarios pati , & bella gerere ? Nam si pius esse velis , persecutionem hominum patieris : si volueris impius esse ut persecutionem hominum fugias , incides in iram Regis altissimi atque omnipotentis , qui te persequetur , & viuum mortuumque mactabit , cuius iræ resistere nemo potest. Infelix & funesta regio , in qua nemo bellum , nemo persecutionem fugiet , nemo pacem veram inueniet. Quin igitur toto corde diligimus & lauda-

mus Ciuitatem cælestem, à qua sola omnis persecutio abest, & in qua bella nulla, nullæ inimicitiæ, nullæ rixæ locum habere possunt.

C A P. III.

De libertate Ciuitatis Dei.

Tertia cauſſa, cur Regnum Dei Ciuitas appelletur, illa est, quia Regnum formam habet monarchicam, quæ libertati opponi videtur; & tamen ciues cæli omnes liberi sunt, & mater nostra quæ ſurſum eſt, Ierusalem, libera eſt, vt Apostolus Paulus ſcribit ad Galatas. Qui beatus Apostolus *Gal. 4.* ſcit quid loquatur, cum raptus *2. Cor. 12.* fuerit aliquando in tertium cælum & in Paradifum, & exploratos habeat mores & iura Ciuitatis. Ergo cum Regnum videatur includere ſeruitutem, & ciuitas libertatem, Regnum illud Ciuitas dici poterit, vbi qui Regi ſeruiunt, liberi ſunt.

Est autem in sanctis habitatoribus cæli non vna & simplex, sed multiplex libertas. Primum enim liberi sunt ciues illi omnes à seruitute peccati; quia libertas prima quæ fuit in Paradiso terrestri, erat posse non peccare; libertas secunda longè maior est in Paradiso cælesti, nō posse peccare, ut sanctus docet Augustinus lib. De corrept. & gratia.

August.
De cor-
rept. &
gratia
cap. II.

Altera libertas est à seruitute mortis, similis priori: liber enim fuit Adam in Paradiso terrestri, ut posset non mori; liberi sunt filii Adam in Paradiso cælesti, ut non possint mori. Neque miretur aliquis, quod libertatem ponamus in eo quod est non posse aliquid facere; siquidem non posse peccare, & non posse mori, indicant eminentiam libertatis à seruitute peccati, & à seruitute mortalitatis. Qui enim non potest peccare, non solum liber est à peccato, sed etiam tam longè abest ab ea seruitute, ut certus sit ac securus, numquam in se præualitatum esse peccatum: & qui non potest mori, non solum

liber est à morte , sed tam longè
abest à morte , vt certus sit ac secu-
rus , numquam ad se mortem pro-
pinquaturam : qua libertate solus
Deus naturaliter gaudet , dicente
Apostolo , *Qui solus habet immorta- 1.Tim.6*
litatem. Quamuis enim Angeli &
animæ ratione præditæ dicantur
naturaliter immortales , quia non
habent principium corruptionis
in natura sua ; tamen potest Deus
qui condidit , etiam occidere. Sed
certi sunt ac securi , vt diximus ,
Angeli & homines beati , se neque
peccaturos , neque morituros , ac
per hoc liberrimos esse à seruitute
peccati & mortis : quæ est partici-
patio honorificentissima libertatis
diuinæ.

Tertia libertas est à necessitate ,
eaque multipli. Nunc enim ne-
cessitatem habent homines mortales co-
medere , bibere , dormire , labora-
re , nunc stare , nunc ambulare ,
nunc iacere. At Sancti in cælo nul-
li necessitati sunt obnoxij , sed ab
omni necessitate liberi , quæ est li-
bertas gloriæ filiorum Dei , de qua

- Rom. 8. loquitur Apostolus in Epistola ad Romanos. Quanta sit hæc libertas testari possūt primò viri pauperes, deinde viri spirituales, tertio viri diuites, & amici huius sæculi. Homines pauperculi quantum laborant, ut cibum & potum, vestes & lectum, & alia necessaria sibi & suis prouideant? & quām ingentes gratias haberent & age-rent eis, qui se ab hac necessitatis seruitute liberarent? Nec desunt, qui ad furta & latrocinia, vel alias malas artes pertrahi se sinunt, ut necessaria vitæ subsidia sibi cōqui-rant: dicunt enim cum villico illo iniquitatis de Euangelio: *Fodere non valco, mendicare erubesco, scio quid faciam:* fraudabo dominum meum, id est, furto vel rapina liberabo me à seruitute necessitatis. Sed hoc est incidere in seruitutem longè grauiorem, videlicet in seruitutem peccati & diaboli, hostis generis humani longè teterimi. Viri san-cti, qui rebus cælestibus inhiant, graue onus existimant seruitutem corpus curandi, quod & multis indiget,

& magnam temporis partem rebus
 longe melioribus furatur: Scribit Lib. 2.
 Eusebius in Historia Ecclesiastica *Hist. eccl.*
 ex Philone, primos Christianos Alexandriæ in Ægypto sub
 Marco Euangelista degentes, adeò
 delectari solitos cælestibus medi-
 tationibus, ut cibum numquam
 sumerent, nisi post solis occasum,
 ut sic totum diem, & magnam
 noctis partem studiis cælestibus
 darent, & vix noctis particulam
 corpori reficiendo relinquerent:
 aliquos tamen per totum triduum
 cibi corporalis obliuisci solitos;
 aliquos etiam per sex integros
 dies. Atque hoc ipsum multis san-
 ctis Eremitis poste à commune fui-
 se testantur Ioannes Cassianus in
 Collationibus, & Theodoretus in
 Historia religiosa. Itaque istis
 omnibus grauissima videbatur ser-
 uitus necessitatis corporalis, &
 cum Apostolo clamabant: *In felix Rom. 7.*
ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius? Porrò ciuibus huius
 mundi, præsertim diuitibus, non

98 DE ÆTERNA FELICITATE
est ingrata seruitus ista necessi-
tatis: sed tamen si saperent gra-
uissimam ipsi etiam iudicarent. Sa-
pit illis cibus & potus, & dulcis est
somnus in molli culcitra: sed si
modum excedunt, replent corpus
suum morbis, ad quos repellendos
amaras potiones sumere, & dolo-
res non leues tolerare coguntur.
Deinde oportet eos, velint nolint,
vel cum Deo inimicitias gerere, &
iram eius grauissimam sustinere,
vel cum carnis concupiscentia pro
temperantia & sobrietate pugna-
re: quod bellum sine dubitatione
laboriosissimum & pericolosissi-
mum esse solet. Magna igitur &
molestissima necessitate liberantur
& pauperes & diuites, & probi &
improbi, cum à seruitute iniserae
& multiplicis necessitatis liberan-
tur.

Quarta libertas est à lege, &
præceptis. Iustis enim non est lex
posita, sed iniustis, ut Apostolus
I.Tim. 1 docet in priore ad Timothæum.
Nulli sunt autem magis iusti quam

Beati, qui sunt in iustitia confirmati, neque iniusti fieri possunt. Verum quidem est, iustis in hoc mundo de gentibus non esse positam legem comminatorem & prementem, quia sponte sua & libenti animo obediunt legi: tamen negari non potest quin sit eis posita lex dirigens & obligans ad faciendum quod lex iubet, & fugiendum quod lex prohibet. At iusti, qui fruuntur libertate gloriæ filiorum Dei, nulla indigent lege, cum in Verbo videant omnem iustitiam, & confirmati in charitate perfecta nequeant à Dei voluntate declinare. Magnum bonum est hæc libertas, quæ ab omni sollicitudine liberat, & omnino contraria est captiuitati & seruituti infelicium illorum; qui ligatis manibus & pedibus proiicientur in tenebras exteriores, & in caminum ignis, ut nec tolerare nec fugere tormenta illa possint. Et tamen nemo hominū est, quem non oporteat alteram ex illis tam contrarijs sortibus subire. Sed ita plerique exceperat

Mat. 22

Mat. 13.

Eij.

100 DE AETERNA FELICITATE
sunt fumo præsentis honoris, vel
puluere terrenorum bonorum, vt
ista non videant, neque conside-
^{I. Thes. 5}rent, donec repentinus super eos
veniat interitus, & oculos aperiat
pœna, quos clauserat culpa.

C A P. I V.

Desitu & forma Ciuitatis Dei

Sed nos ad Ciuitatem cælestem
reuertamur, & situm, formam,
fundamentum, portas, muros
eius, & plateas cum attentione
considereimus. Situs est in monti-
bus sanctis, sic enim legimus in
Psalmo: *Fundamenta eius in monti-
bus sanctis: cui consonat sanctus*
^{Psal. 86.}
Ioannes in Apocalypsi, cum ait:
^{Apo. 21.}*Et sustulit me in spiritu in montem
magnum & alium, & ostendit mihi
Ciuitatem sanctam. Situs autem ciui-
tatis in monte, tum ad aëris salu-
britatem, tum ad munitionem
utilis esse solet. Qui sunt autem*

montes altiores cælis? & quis est mons super omnes montes exaltatus, nisi cælum cæli, de quo cecinit Dauid: *Cælum cæli Domino?* Hic *Ps. 113.* est mons ille, ad quem suspirabat idem Propheta cum diceret: *Quis Psal. 23.* ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? & a quo auxillium implorabat & expectabat, dicens: *Leuaui oculos meos in montes, Ps. 116.* unde veniet auxilium mibi. Itaque situs Ciuitatis Dei tam est sublimis, ut omnino transcendat omnia, quæ ullo modo pacem & quietem Ciuitatis perturbare possint. Altior enim est, quam ut ad eum perueniat puluis & lutum, spinæ & tribuli, morsus ac venenum bestiarum terræ; altior quoque, quam ut vapores & caligines aëris, grandines & tonitrua, ignis & fulgura illâ exterrant: denique altior, quam ut volucres illæ immundæ & rapaces, quas Apostolus ad Ephesios *spiritualia nequitia in cælestibus* appellat, ad eam ullo modo pertingant.

Forma Ciuitatis Dei quadrata
E iii

ta est : sic enim loquitur S. Ioannes : *Et Ciuitas in quadro posita est , & longitudo eius tanta est , quanta & latitudo.* Hoc verò nihil aliud significat , nisi admirabilem perfectissimamque iustitiam , quæ in illa Ciuitate viget , vbi nihil est iniquum , nihil dissonum , nihil distortum. Sic explicat sanctus Augu-

Psal. 64. stinus illud Psalmi , *Mirabile in æquitate* , id est , in iustitia . Et sanè mirabile prorsus erit , videre incolas Ciuitatis illius planè innumerabiles , atque omnes liberrimo arbitrio præditos , & tamen in nullo eorum per omnem æternitatem quidquam posse notari distortum , neque in opere , neque in verbo , neque in cogitatione . Verè igitur Ciuitas illa in quadro posita est , ut latitudo nec in modico excedat longitudinem , neque latitudinem longitudo . Quamuis possit etiam quadrata ista figura significare , latitudinem bonorum cælestium æqualem esse longitudini ; quia sicut bonorum copia erit infinita , sic & duratio eorum erit infinita .

Latitudo enim in Scripturis ad multitudinem rerum, longitudō ad durationem eiusdem rei accommodari solet, Sic in libro tertio Regum dicitur multiplex sapientia Salomonis, latitudo cordis sicut arena quę est in littore maris: & in Psalmo nonagesimo dicitur temporis duratio, longitudo diērum. Erit igitur in Ciuitate Dei nostri, tanta latitudo, quanta & longitudo; quia ibi erit immensitas bonorum cum eorumdem bonorum æternitate coniuncta: Addit paulò post sanctus Ioannes, altitudinem quoque Ciuitatis tantam esse, quanta est latitudo; ut omni ex parte quadrata sit Ciuitas, quæ videlicet bona cœlestis Ierusalem non solum erunt plurima & sempiterna, sed etiam nobilissima atque celsissima. Neque multū refert, quod nostri Vitruvius & Vegetius non prodent in ciuitatibus sicut quadratum: nam illi de ciuitatibus loquuntur, quæ timent hostes, Scriptura verò sancta de Ciuitate loquitur, quæ posuit fines.

suos pacem; & ad quam propter
 Ps. 147. summam altitudinem; malum non
 Ps. 90. potest accedere, ut sanctus Pro-
 pheta cecinit.

C A P. V.

*De fundamento & portis
 Ciuitatis Dei.*

Porro fundamentum Ciuitatis huius eiusmodi est, ut ipsa sola fundamentum habere meritò dicitur possit. Sic enim loquitur sanctus Apostolus in Epistola ad Hebreos;

Expectabat enim fundamenta habentem Ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus. Reddit enim Apostolus rationem, cur Abraham non ædificauerit in terra promissionis ciuitatem, aut domum, sed habitauerit in ea quasi peregrinus: caussa enim est, quia intelligebat terram illam promissionis fuisse figuram quamdam maioris terræ promissionis; & ideo no-

lebat domum vel ciuitatem perituram ædificare, quia expectabat Ciuitatem stabili fundamento innixam, cuius artifex & conditor est Deus. Itaque sola Ciuitas cælestis fundamentum verè & propriè habet, quæ à Deo ædificata in eternum durabit: ciuitates quas ædificauerunt homines, Cain, Nembroth, Ninus, Nabuchodonosor, Romulus, & alij, quòd sæpè corruerint, & quòd in consummatione mundi funditus delendæ sint, satis ostendunt fundamentum non habuisse. Hinc intelligere possumus, quanto sapientiores nobis fuerint illi Patriarchæ, qui cùm duplo amplius viuerent quam nos viuamus, & per aliquot annorum millia expectaturi essent, antequam in Ciuitatem cælestem introirent; tamem neque ciuitates neque domos ædificare dignabantur; sed in tabernaculis, ut hospites & peregrini, habitabant, certa & viuis fide & spe tenentes, habituros se esse Ciuitatem eternam in cælis, & quæ in terris sunt, brœvi omnia:

106 DE ÆTERNA FELICITATE
ruitura. Nos autem, qui breuissi-
mo tempore viuimus, & possumus
si volumus, statim à morte cæle-
stem illam & beatissimam Ciui-
tatem intrare; sic laboramus in ex-
truendis & ornandis ædificiis in
terris quasi aut numquam moritu-
ri essemus, aut Ciuitatem cœlestem
non expectatemos. Certè in hac re
non fideles Patriarchas, sed infi-
deles ethnicoſ imitamur; & tamen
Christiani ſumus, & ſcimus, Chri-
ſtum & Apoſtolos nullam in terris
neque ciuitatem, neque turrim, ac
ne domum quidem habere, nedum
ædificare voluisse. Nec tamen re-
prehendimus Principes ſæculi,
quamuis Christianos, qui nouas
ædificant ciuitates, neque priuatos
homines, qui domos ſibi & ſuis
commodas extruunt. Scimus enim
Dauidem Regem pium amplifi-
casse ciuitatem Ierusalem, & in ea
ſibi domum regiam extruxisse, vt

^{2 Reg. 5.} Scriptura sancta docet. in libris
Regum. Scimus etiam sanctum
Ludouicum Regem Francorum
in Palestina ſumptibus ſuis aliquot

ciuitates Christianorum restituif-
se; nec ignoramus æquum esse, vt
Principes commodius & magnifi-
centius habitent quàm homines
priuati, & patricij quàm plebeij;
sed modum requirimus, & exces-
sum damnamus; presertim quando
priuati Regum palatia volunt, &
Reges palatijs non contenti, im-
mensas moles, quæ oppida magni-
tudine adæquent, sibi extruunt:
denique nimium ad ista tempora-
lia affectum, quasi in his summum
bonum sit positum, reprehendi-
mus; & mundi contemptum, at-
que humilitatem Christi lauda-
mus.

Iam verò portæ Ciuitatis dicun-
tur à beato Ioanne, loco citato, ex Apoc. 21
margaritis constare: murorum ve-
rò structura ex lapide iaspide: &
platea Ciuitatis, atque adeò tota
Ciuitas ex auro mundo; Quæ om-
nia significant, sanctam illam Ci-
uitatem totam esse pretiosam, sed
candidam, & perlucidam: nam es-
se margaritas pretiosas, & candidas
notissimum est, iaspis autem aliud

est viridis, alias candidus. Sed ideo sanctus Ioannes ait: *Et lumen eius simile lapidi pretioso, tamquam lapidi iaspidis, sicut crystallum, addidit enim, sicut crystallum, ut indicaret loqui se de iaspide non viridi, aut alterius coloris, sed candido, & lucido.* Sic etiam cum plateas dixit esse ex auro mundo, addidit, sicut vitro mundo, id est, transparente, & albicante instar crystalli. Itaque tota illa Ciuitas, siue portas, siue muros, siue plateas intuearis, pretiosa est; nihil vile, nihil abiectum, nihil caducum admittit: & simul tota candida, tota perspicua est, quia nihil ibi temeratum, nihil clausum inuenitur: omnes omnia vident; nulla ibi suspicio; nullus dolus. Atque haec fortasse est cauilla, cur in eodem loco sanctus Ioannes dicat, *Et portæ eius non claudentur;* quia nullæ ibi sunt tenebræ, nulli fures, nulli hostes, propter quos de nocte clauduntur portæ. Neque hoc repugnat verbis Psalmistæ, qui in laudem cœ*ps. 147.* lexit Ierusalē canit: *Lauda Ierusalem*

Dominum, quoniam confortauit seras portarum tuarum. Nam tam Prophetæ quām Euangelista id vnum significare voluit, nullum esse periculum supernæ Ierusalem ab hostibus vel furibus. Ille hoc significauit per fores semper clausas, iste per fores semper apertas : siquidem ille per fores semper clausas significauit, diuinam protectionem non permitturam vñquam, vt in ciuitatem illam Deo dilectam vilius ingrediatur hostis ; iste per fores semper apertas significauit, adeò securam esse Ciuitatem ab omni incursu malo , vt non sit opus claudere portas, nedum custodias adhibere. Sed quid portæ, quid murus , quid plateæ significant ? Portæ , & quidem semper patentæ, significant, dari aditum hominibus post Christi passionem intrandi in Ciuitatem Dei , & Angelorum: ipse enim Christus deuicto mortis aculeo aperuit credentibus Regna cælorum. Neque est vna porta, sed duodecim , per quas introire possunt fideles in il-

HO DE ÆTERNA FELICITATE

lana Ciuitatem. Sic enim loqui-

Apoc. 21 tur sanctus Ioannes: *Ab Oriente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab Austro portæ tres, & ab Occasu portæ tres:* non enim soli intrant Iudei, ut illi sibi fingunt; sed omnes gentes ab omni parte orbis terrarum: immo tam pauci intrant Iudei, ut pœnè nulli comparatione aliorum dici possint. Sic enim illis Dominus prædixit, cum ait

Mat. 8. de Centurione: *Non inueni tantam fidem in Israel;* dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente venient, & recubent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in Regno cælorum; filii autem Regni eyscentur in tenebras exteriores: & in parabola vineæ:

Mat. 21. auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius: &

Lucæ 13. clarissimè apud Lucam: Cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in Regno Dei. Dicuntur autem esse portæ tres ab omni parte mundi, & si-

mul omnes duodecim , quoniam aditus patebit non solùm ab Oriente, Aquilone, Occasu , & Austro ; sed à principio Orientis, à medio Oriente , & à fine Orientis , & sic de alijs mundi partibus, Nisi magis placeat , tres portas singulis partibus Ciuitatis cælestis assignari propter mysterium Trinitatis, & tres virtutes maximè necessarias : illi enim omnes à quatuor mundi partibus intrant , qui in nomine trium diuinarum personarum baptizati , fidem , spem & charitatem in finem usque tenuerunt.

C A P. VI.

*De muro & platea Ciuitatis
Dei.*

PORRO murus Ciuitatis nihil significat aliud , nisi diuinam custodiam , quæ vna sufficit absq; alijs vigilibus , vel armis , vel turribus

112 DE ÆTERNA FELICITATE

Ciuitatem illam custodire. *Ego*
Zach. 2. (inquit Deus per Zachariam) *ero*
ei murus ignis in circuitu, & in gloria
ero in medio eius. Admiranda sanè
 promissio. Ego, inquit, ero murus
 ignis in circuitu, ut hostes prohi-
 beam; & ego in gloria in medio
 eius, ut ciues illustrem. Quasi di-
 cat, Ignis vrit, & lucet: ego igitur
 vram hostes, illuminabo ciues; sic
 ero murus ignis in circuitu, & lux
 gloriæ in medio. Quod etiam pau-
 lo pòst explicat sanctus Ioannes,

Apo. 21. cùm dicit: *Et Ciuitas non eget sole,*
neque luna, ut luceant in ea; nam clari-
tas Dei illuminauit eam, & lucerna eius
est Agnus. Claritas Dei quasi sol il-
 lumina mentes: Agnus Dei Chri-
 stus, quasi lucerna illuminat cor-
 pora. Dicitur autem Christus lu-
 cerna, non quòd in nocte sit ne-
 cessaria, sed comparatione diui-
 nitatis: alioquin si facies San-
 torum lucebit sicut sol in Re-
 gno Dei, ut ipse Dominus ait a-
Mat. 13. pud Matthæum; quanto magis fa-
 cies Christi, non ut lucerna, sed
 ut sol primarius illuminabit Ciui-

tatem Dei? ac propterea subiungit sanctus Ioannes , quod nox non *Apo. 21.*
 erit ibi. Restat platea Ciuitatis,
 quæ comprehēdit totum spatium,
 quod est intra ambitum murorum.
 Hæc verò est communis habitatio
 cælestium ciuium, quæ tota est au-
 rum mundum; id est charitas igni-
 ta & lucida , quæ omnes contine-
 bit & per quam alij in alijs degent
 per affectum puræ dilectionis : nec
 solùm alij in alijs , sed omnes in
 Deo , & Deus in omnibus ; nam
 qui manet in charitate , in Deo
 manet , & Deus in eo. *Quod ut fie-*
ret, rogauit à Patre Christus Do-
mīnus in illa oratione , quam , itu-
rūs ad passionem , Apostolis om-
nibus audientibus fudit , dicens :
Non pro eis autem rogo tantūm , sed & *Ioan. 17.*
pro eis , qui per verbum eorum creditu-
ri sunt in me ; ut omnes vnum sint , sicut
tu Pater in me , & ego in te , ita & ipsi
in nobis vnum sint . O beatissima Ci-
uitas , quæ in monte altissimo sita ,
aura purissima frueris ; quæ super
petram fundata es , vt æterna fir-
mitate nitaris ; cuius portæ ut mar-

114 DE ÆTERNA FELICITATE
garitæ fulgent , & semper intro-
euntibus patet : cuius murus Deus
est , qui te protectione sua sem-
per circumdat , & ut lapis iaspis
preciosus exornat : cuius platea
charitas est omni auro lucidior,
& omni crystallo candidior , quæ
omnes in se habitantes facit esse
cor vnum , & animum vnum , &
gaudio inenarrabili replet , & in
æterna pace constituit .

*Concupiscit ,
& deficit anima mea in plateas tuas .*
Quid enim optabilius laboranti &
gementi in medio nationis prauæ ,
*inter falsos fratres , & in ipso mun-
do , qui totus in maligno positus*
*est ; quam euolare ad locum dul-
cissimæ pacis , ubi sola charitas re-*

gnat ? Quando veniam , & apparebo
*ante faciem Dei ? Quid enim dul-
cius animæ diligentí Dominum ,*
quam videre dilectum , & videri
à dilecto , & per nexus intimum
& iucundissimum inhabitare , &
*inhabitari ? Audacia quidem into-
lerabilis esse videtur , ut puluis &*
*cinis ad atria tua suspireret , ô Ciui-
tas sancta ; & audacia maior , vt*

animula vilis ad complexum summi Conditoris aspiret: sed audaciam istam excusabit, qui eam dedit cum Patrem rogauit, ut omnes unum simus, & sicut Pater in Filio, & Filius in Patre, sic & nos in utroque unum simus.

CAP. VII.

De templo Ciuitatis Dei.

SE o est adhuc aliquid quod requiramus in Ciuitate Dei nostri, templum videlicet ad laudandum Deum, cibum & potum ad comedendum & bibendum: nam de vestibus non est quod solliciti simus. Si enim Adam & Eua in paradyso terrestri vestibus non indigebant, multò minus egebunt Sancti in Paradyso cælesti, ubi amicti erunt omnes lumen, sicut vestimento. Cibo vero & potu non solum Adam & Eua

116 DE ÆTERNA FELICITATE
carere non poterant , sed neque-
Angeli ipsi carent , dicente Ange-
lo Raphaële : *Ego cibo inuisibili , &*

potu qui ab hominibus videri non potest ,
vtor . Et quidem quod attinet ad
templum , S. Ioannes sic loquitur

Apo. 21. *in Apocalypsi : Et templum non vidi*
in ea , Dominus enim Deus omnipotens
templum illius est , & Agnus . Quod
templum non viderit Ioannes in
Ciuitate cælesti , mirum fortasse
videri non debet : templa enim
eriguntur in Ecclesia militanti ob
quatuor fines ; vt in eis verbum
Dei fidelibus prædicetur , vt Sacra-
menta & sacrificia celebrentur , vt
oratio publica deferatur Deo , &
vt laudes debitæ cum cantu & læ-
titia Domino persoluantur . Præ-
dicatio verbi Dei cessabit in cælo ,
vbi Verbum ipsum increatum ma-
nifestè loquetur ad omnes , & iux-

Iere. 31. *ta prædicationem Ieremiæ Pro-*
phetæ , Non docebit ultrà vir proxi-
mum suum & vir fratrem suum , di-
cens ; Cognosce Dominum : dicens enim
cognoscere me à minimo corum usque
ad maximum . Sacramenta quoque

& sacrificia non erunt illic necessaria, vbi neque peccata expianda erunt ; neque signa requirentur, vbi res significatæ manifestè patebunt. Oratio, & laudes Dei hîc in terris fiunt in templis. Deo sacris, quoniam ipse pollicitus est oculos suos apertos , & aures eractas in templo futuras : sic enim locutus est ad Salomonem in libro secundo Paralipomenon : *Oculi mei erunt aperti, & aures meæ erectæ adorationem eius qui in loco isto orauerit.* Sed cùm in Ciuitate cælesti Deus palam videatur , & audiatur ab omnibus, non videtur certè templum in loco illo necessarium. Proinde facile intelligimus quod sanctus Ioannes ait : *Et templum non vidi in ea.* Cur igitur subiunxit : *Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus?* Si templum in Ciuitate illa non requiritur, cur dicitur Deus ipse templum Ciuitatis illius esse, nec solus Deus , sed etiam Agnus? aut quis explicabit nobis , quomodo Deus & Agnus in cælo templo dicantur? & quem ysum habeat

2. Par. 7

118 DE AETERNA FELICITATE
templum istud in cælo? Scriptura-
rum sanctorum consuetudo est, vt
vna sententia aliam explicet, & lo-
cūs obscurus ex alio clariore intel-
ligatur. Dicitur in Psalmo nona-
gesimo: *Qui habitat in adiutorio
Altissimi, in protectione Dei celi com-
morabitur*: quorum verborum hæc
sententia est: *Qui per certam fi-
duciam coniungitur Deo, is quasi
facit sibi domum in Deo, in qua
tutus habitet, & protegatur ab
omni malo.* Quod idem dici po-
test de laude & oratione: qui
enim per reuerentiam intimam
coniungitur Deo, is quasi facit sibi
domum, in Deo, vt in ea degens,
sicut oportet, oret, & laudet Deū.
Sic igitur in cælo Dominus Deus
omnipotens templum est Ciuitatis
sanctæ, quoniam beati illi ciues
attentissime cogitantes omnipo-
tentiam Dei, & sic per intimam
reuerentiam illi coniuncti, in ipso
habitant, & dignas illi offerunt
laudes: & cùm pro nobis orant,
facillimè audiuntur. Sic etiam
quando attentè cogitant merita

Psal. 90.

Christi, qui sicut Agnus innocens trādidit ſemetipſum oblationem, & hoſtiā Deo in odorem ſuauitatis , illi per amorem intimē viuuntur , & in eo tanquam in templo habitantes orationes pro nobis fundunt , ſine dubio inueniunt oculos Dei apertos , & aures eretas , vt quidquid pro nobis petierint , impetrent. Sed ſi in cælo ad laudes Deo dicendas , & preces pro nobis fundendas , beati illi ciues in Deo , & in Christo tamquam in templo habitare ſolent : quid nobis faciendum eſſet , qui neque Deum , neque Christum videmus ? O utinam contingerebatur nobis , ex magno utique dono Dei , vt ad Deum laudandum & orandum ſic accederemus , vt antē per humilitatem veram , & reuerentiam ſummā ex conſideratione altissimae maiestatis , cum Deo coniuncti , in ipſo Deo tamquam in templo ſacrosanctissimo habitaremus ! ſic enim fieret , & preces , non oſcitanter , neque alia cogitantes perficeremus ; ſed attentissimē ,

& deuotissimè gratas laudes Deo,
& vtiles nobis ac fratribus nostris
preces Domino offerremus; & im-
psal. 49. pleretur illud: *Sacrificium laudis ho-*
norificabit me; & illic iter, quo osten-
dam illi salutare Dei. Nam laudes di-
uinæ in ara cordis per ignem chari-
tatis in holocaustū oblatæ, in odo-
rem miræ suavitatis ascendunt; &
illud nobis & nostris impetrant, ut
iter nobis aperiatur per cordis illu-
strationem, ad aspiciendam veram
salutem, quam præparauit Deus
diligentibus se. *Quæ omnia bene-*
ficia illi miseri perdunt, qui diuinæ
laudes & preces cum mentis euag-
atione, & voluntaria cordis arid-
ditate persoluunt; & laborem or-
andi & psallendi cum ceteris or-
antibus & psallentibus participan-
t, sed consolationem diuinam,
& celestis beatitudinis prægusta-
tionem minimè participant.

C A P.

C A P. VIII.

De cibo & potu Ciuitatis Dei.

IA M verò de cibo & potu cælestium ciuium hæc habentur in Apocalypsi: *Et ostendit mihi fluum aquæ viue, splendidum tamquam crystallo, procedentem de seâe Dei & Agni.* In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum vite, afferens fructus duodecim, per mensas singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. Vereor ne qui ista audiunt, admirentur parsimoniam victus ciuium supernorum, & existiment plura & meliora in hac nostra peregrinatione haberí: hic enim nihil audimus nisi poma vnius arboris ad cibum, & aquam fluminis ad potum. Sed meminerint qui hæc dicunt, in Paradiso terrestri, ubi sine dubio melior victus fuisset, quā in hoc exilio, non fuisse Adamo concessa ad cibum nisi poma & herbas, & aquam ad potum: & tamen ea poma, & illæ herbæ & aquæ.

meliora erāt, quām cibi omnes, & omnia vina huius vitæ, & longè ac longè deteriora ligno vitæ, & aqua viua cælestis Paradisi. In hac valle miseriariū omnes homines ægroti sunt, & sensum gustandi amaritudine quadam corruptum habent; proptereà ad nauseam tollendam cibos varios inuenierunt: sed varietas illa ciborum ita nauseam diminuit, ut morbū augeat. In Paradiſo terrestri omnes homines sani fuissent; & pomorum illorum, & aquæ illius ea salubritas & suauitas erat, ut eos perfectè alere & sanos cōseruare cum incredibili delectatione potuisset: ut addamus, quòd sine labore & sudore suo cibum & potum abundāter obuium habuissent. Sed quidquid sit de terrestri Paradiſo; aqua viua, & lignum vitæ in Ciuitate Dei, nō sunt cibi & potus communes hominibus cum bestiis, ut sunt aquæ & poma huius peregrinationis: sed tam eximia, tam grandia, tam diuina sunt, ut
Psal. 35. Propheta canat: *Inebribuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Neq; sunt cibi isti

& potus res corporales, sed spirituales & diuinæ. Aqua viua, sapientia est, de qua legimus: *Aqua sapientie salutaris potabit illum: & lignum vitae est panis ille,* de quo idem dicit: *Cibabit illum pane vitae, & intellectus.* Nam, ut S. Augustinus docet, in rebus corporalibus, aliud est cibus, aliud est potus: sed in spiritualibus res eadem est cibus & potus; id est, sapientia, siue intellectus, vel intelligentia, quæ idem hoc loco significat, cibus est quia nutrit, & potus est quia sitim restinguat. Quāquam posset etiam per aquam viuam intelligi sapientia, per lignum vitae charitas: nam ex eodem Ioanne in Epistola sua primâ: *Qui non diligit, manet in morte.* & *: Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Et verè actiones vitales sunt tā intelligere quām amare. Ergo potus Sanctorum in Ciuitate Dei est bibere de flumine viuo, quod oritur à fonte vitae, qui Deus est; frui videlicet participatio ne sapientiæ illius, qua Deus sapiēs est, quę summa, altissima, & inenarrabilem.

I. Ioa. 5.
Ibidem.

rabilis est. Et cibus eorumdem
Sanctorum est edere de ligno vi-
tae, id est, frui participatione amo-
ris illius ineffabilis, quo diligi po-
test, bonitas ipsa clare visa, &
quo diligit Deus seipsum, qui est
infinitum bonum, & fons omnis
bonitatis. Quid ista sint, suspicari
vt cumque possumus, intelligere
non possumus, nec poterimus, do-
nec ad Ciuitatem illam venerimus.
Quod autem sanctus Ioannes dicit,
lignum esse ab utraque parte flu-
minis, & singulis mensibus fru-
ctum suum facere, metaphorice in-
telligentum est, vt aliquo modo
per similitudinem rerum corpora-
lium spiritualia capiamus: Voluit
beatus Euangelista demonstrare
arborem summæ bonitatis & fe-
cunditatis; quod ut faceret, des-
cripsit arborem quæ sit ad ripam
fluminis, & tum ex bonitate sua,
tum ex continua irrigatione singu-
lis mensibus fructum suum produ-
cat, non singulis annis ut aliæ so-
lent. Neque vult significare, vnam
tantum esse arborem, sed multas

eiudem generis, quæ ab utraque parte fluminis per medium Ciuitatem fluentis sitæ sint, ita ut inter unam atque alteram arborem non magnum spatium intersit; & eo modo tota Ciuitas frui possit & aquæ decursu, & arboris fructu. Bonitas arboris significatur in voce ligni vitæ: fecunditas ostenditur ex eo, quod singulis mensibus novos fructus pariat. Vnde fit, ut ciues illius Ciuitatis semper habeant fructus recentes & maturos: recentes ex mense præsenti, maturos ex proximè præterito; numquam marcidos, numquam aridos, numquam insipidos. Quæ omnia significant cibum & potum Beatorum id est, sapientiam qua Deum perfectè intelligunt, & charitatem qua Deum perfectè diligunt, optimum esse, & numquam deficere. Quod addit idem beatus Evangelista de foliis illius arboris ad sanitatem Gentium, hoc significare videtur, ad nos in hoc exilio numquam mitti poma ipsa ligni vitæ; sed mitti tamen folia quæ-

dam: quę quamuis nōn adferant ipsam vitam æternam, tamen vtilia sint ad sanandos morbos nostros, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, superbiam vi-
tæ, & alia id genus vitia, ex quibus omnes siue grauiter, siue medio-
criter, siue leuiter ægrotamus. Hæc folia sunt verba diuina per Pro-
phetas & Apostolos de cælo, id est,
ex diuina reuelatione ad nos allata.
O quām bonū odore folia ista spi-
rāt, si quis habeat Spiritum Domi-
ni! Lege Prophetas, lege Psalmistā,
lege Euangelia, lege Apostolos,
Petrum, Paulum, Ioannem, Iaco-
bum, Iudam; omnia ista folia spi-
rant humilitatem, charitatem Dei,
virginitatem, de quibus apud Phi-
losophos nulla mentio. Sed nōn
mirūm videri debet, quia illa sunt
folia de lignis Paradisi, ista de li-
gnis montium terræ.

Ergo, anima Christiana, dili-
genter collige ista folia: fac tibi
quotidie inde medicinam; & ex foliis
coniecturam facito de fructi-
bus: & contemptis siliquis porco-

rum, ad illa quæ sursum sunt poma
vitæ æternæ ardenter suspira, de il-
lis cogita; maneat illic semper me-
moria, donec differtur præsentia.

C A P. • IX.

*De fundamento mystico Ciui-
tatis Dei.*

Considerauimus structuram v-
nam supernæ Ierusalem; nunc
alteram considerabimus. Ciuitas
enim non solum complectitur fun-
damentum, portas, muros, plateas;
sed etiam cætum ciuium, qui pro-
diuersitate functionum dicuntur
etiam ipsi vel fundamenta, vel por-
tæ, vel muri, vel alia generis eius-
dem. Et fortasse magis proprie di-
citur ciuitas Congregatio ciuium
sub iisdem legibus, quam congrega-
tio domorum sub iisdem mœni-
nibus. Sic enim Tullius loquitur in
Somnio Scipionis: *Concilia cætusq;
hominum iure sociati, ciuitates appellan-
tur.* De hac Ciuitate cælesti, quæ
cōstat ex ciuibus, non solū sanctus
Ioannes in Apocalypsī loquitur;

sed etiam sanctus Petrus in Epis-

tola sua priore, & sanctus Paulus

Ap. 21. in Epistola ad Ephesios. In Apo-

calypsi legimus, in portis duode-

cim visos fuisse Angelos duode-

cim, & inscripta nomina duodecim

tribuum filiorum Israël ; in fun-

damentis verò duodecim scripta

fuisse nomina duodecim Aposto-

lorum Agni. In priore Epistola

1. Pet. 2. sancti Petri legimus: *Ad quem acce-*

dentes lapidem viuum, ab hominibus

quidem reprobatum, à Deo autem ele-

ctum & honorificatum, & ipsi tamquam

lapides viui superaedificamini. In Epi-

Ephes. 2. stola ad Ephesios sanctus Paulus

scribit: *Ergo iam non estis hospites &*

aduenæ; sed estis ciues Sanctorum &

domestici Dei, superaedificati superfun-

damentum Apostolorum & Prophē-

tarum, ipso summo angulari lapide

Christo Iesu. Pirmūm igitur Ciui-

tas Dei pro fundamentis habet

Apostolos & Prophetas; quoniam

doctrina Apostolorum & Prophē-

tarum totam fabricam sustentat.

Initium enim salutis fides est: fides

autem reuelata est per Prophetas

& Apostolos, siue scribentes, siue prædicantes. Mysteria Trinitatis, Incarnationis, Resurrectionis, mortuorum, gloriæ beatæ, suppliciorum æternorum, & alia quæ superant humanam rationem, ex Prophetis atque Apostolis didicimus, quibus Deus ea reuelare dignatus est. Quamuis autem fides non habeat locum in Beatis, qui quod crediderunt vident; & quod videtur, non creditur, sed scitur, & cernitur: tamen dicuntur Apostoli & Prophetæ fundamenta Ciuitatis supernæ; quia fides initium est salutis, ac per hoc initium beatitudinis. Sed quoniam sanctus Petrus ^{1. Pet. 2.} dicit, nos ut lapides viuos superædificari super Christum, & ipse Apostolus Paulus in priore ad Corinthios dicit: *Fundamentum aliud* ^{1. Cor. 3.} *nemo potest ponere præter in quod positum est quod est Christus Iesus: ideò unum est fundamentum, & duodecim sunt fundamenta,* ut sanctus Augustinus docet in explicatione Psalmi octogesimi sexti, quoniam in duodecim Apostolis,

Christus erat. Ipse enim, siue Spiritus eius per eos loquebatur, & docebat. Audi Apostolū Paulum:

An experimentum, inquit, queritis eius qui in me loquitur Christus? Audi

Christum ipsum: Qui vos audit,

Luc. 10.

Mat. 10.

inquit, me audit, & alibi: Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Neque dubium est, vnum & eundem esse Spiritum Patris & Filij. Ex quo

etiam intelligimus, in duodecim fundamentis non solos Apostolos duodecim intelligi, sed omnes illos qui primi eamdem fidem predicauerunt; alioqui Paulus ipse & Barnabas, & septuaginta discipuli qui non erant ex duodecim, non pertinerent ad fundamenta, imò nec ipsi Prophetæ ad fundamenta pertinerent, & Apostolum mendacem (quod absit) faceremus, qui dixit nos superaedificari super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.

Sed occurrit non leuis dubitatio, quomodo Christus possit vere dici fundamentum ædificij, cum

sit summus lapis angularis, vt Apo-
stolus loquitur, & sit exaltatus in
caput anguli, vt canit Propheta.

Quomodo enim potest idem lapis
simul esse summus & imus, in fun-
damento & in fastigio? Sed si quis
cogitet ista esse vocabula meta-
phorica, non difficulter intelliget,
ob diuersas functiones posse vni
personæ cōuenire contraria nomi-
na. Siquidem non solūm Christus,
qui Deus est & homo, sed quilibet
Prælatus in Ecclesia sua est funda-
mentum & fastigium, quia debet vt
fundamentum sustinere pondus
ædificij, tolerare infirmitates om-
nium, ac per hoc subesse omnibus:
& tamen ipse idem debet vt fasti-
gium præesse omnibus, omnibus
imperare, & ab omnibus sustineri.
Multo igitur magis Christus Do-
minus poterit vt fundamentum
Ecclesiæ, omnes portare, omnes
que auctoritate & virtute sua susti-
nere; & simul vt positus in caput
anguli, connectere duos parietes,
& ex Gentibus & Iudæis vnum po-
pulum constituere, omnibus præ-
sidere, omnibus imperare.

Pſ. 117.

C A P. X.

De porta mystica Ciuitatis Dei.

Apo. 21. **S**equitur ut portas cælestis Ierusalem consideremus. Et quidem communis est Interpretum expositio, per portas intelligi eosdem Apostolos; in qua expositione secuti sunt sanctum Augustinum in expositione Psalmi octogesimi sexti. Sed beatus Ioannes in Apocalypsi, cum de portis locutus est, mentionem fecit duodecim Angelorum, & duodecim tribuum filiorum Istraël, quorum nomina scripta esse dixit in duodecim portis Ciuitatis Dei; Apostolos eoque non nominauit quidem. Nec tamen falsa est sententia beati Augustini, & eorum qui eum secuti sunt: loquitur enim sanctus Ioannes mysticè, non ut litera sonat; ut Propheta, non ut historicus; & tota illa eius descriptio mysticis significationibus plenissima est. Terra promissionis figura fuit, omniū

consensu, cælestis Ciuitatis. Cui primùm facta est promissio terræ illius, Abraham fuit; sic enim loquitur Deus ad Abraham in libro Geneseos: *Omnem terram quam con- spicis, tibi dabo & semini tuo usque in sempiternum: & Apostolus ad Galatas, Abrahæ, inquit, dictæ sunt promissiones, & semini eius: & paulo post: Abrahæ per repromissionem donauit Deus.* Abraham heres fuit Isaac solus, Ismaële excluso, qui filius erat ancillæ, dicente Scriptura: *Non heres erit filius ancillæ cum filio liberae.* Isaaci heres fuit Iacob solus, excluso Esau fratre eius, qui vendidit primogenita: vnde Mala- chias dicit: *Dilexi Iacob, Esau autem odio habui:* quam sententiam repetit Apostolus ad Romanos. Iacobi heredes fuerunt omnes eius filij, qui erant duodecim, nullo excluso. Atque ita terra promissionis diuisa est duodecim tribubus Istraël, ut ex libro Iosue intelligi potest. Hæc est igitur caussa, cur sanctus Ioannes in Apocalypsi dixerit, in duodecim portis scripta fuissent no-

Gen. 13.

Gal. 3.

Gen. 21.

Gal. 4.

Mala. 1.

Rom. 9.

Iosue 11.

14. 15.

& sequen-

tibus.

mina duodecim tribuum filiorum Israël: quia videlicet porta ingrediendi terram promissionis fuerat ius hereditatis, quod solis & omnibus filiis Israël competit. Sed, ut paulò antè dicebamus, Apostolus Ioannes mysticè loquitur, & per duodecim tribus Israël intelliguntur veri Israëlitæ, non secundùm carnem, sed secundùm spiritum & fidem, ac per hoc Apostoli duodecim, & eorum spirituales filij. Nam, ut sanctus Paulus

Rom. 9. apertè docet in Epistola ad Romanos, *Non omnes qui ex Israël sunt, sunt Israëlitæ; neque qui semens sunt Abraham, omnes filii:* qui etiam paulò

Rom. 11. infrà comparat Israëlem arbori, cuius multi rami fracti sunt propter incredulitatem, & alij inserti sunt propter fidem. Sic enim Gentiles conuersi ad fidem cœperunt esse filij Israel, & plurimi Iudæi desierunt esse veri Israëlitæ. Demonstrat & explicat hæc omnia copiose sanctus Angustinus in Epistola ad Asellicum, in qua sic loquitur:

Ep. 200 Nonne mirabilia magna sunt

ista, profundumque mysterium, ut multi ex Israel non nati, sint Israël, & multi non sint filij, cum sint semen Abrahæ? Quomodo enim non sunt? quomodo sunt? nisi non sunt filij promissionis ad Christi gratiam pertinentes, sed filij carnis, nomen inane gestantes: ac per hoc nec illi sunt Israel, sicut sumus nos; nec nos sumus Israel, sicut sunt illi: nos enim sumus secundum spiritualem regenerationem, illi secundum carnalem generationem: & paulò infrà: In nepotibus etiam Abrahæ, filijs Isaac, illis geminis, Esau, & Iacob, qui postea vocatus est Israel, hoc ipsum magnum & profundum mysterium reperitur, de quo idem Apostolus loquitur, cum per Isaac promissionis filios commemorasset ad Christi gratiam pertinentes. Hæc certè doctrina Apostolica atque Catholica satis evidenter indicat nobis, secundum originem carnis ad Saram Iudeos, ad Agar verò Ismaelitas pertinere: secundum autem mysterium spiritus, ad Saram Christianos, ad Agar Iudeos. Item secundum originem carnis ad Esau, qui dictus est etiam Edom, gentem Idumæorum;

136 DE ÆTERNA FELICITATE
ad Iacob autem , qui dictus est etiam Is-
raël , gentem Iudeorum : porrò secun-
dum mysterium spiritus , ad Esau Iu-
dæos , ad Israël pertinere Christianos .
Hæc ille : qui satis apertè demon-
strat Christianos esse veros Israë-
litæ non secundum carnem , sed
secundum spiritum , ac per hoc es-
se veros heredes terræ promissio-
nis , quæ in cælis est . Ergo portæ
cælestis Ierusalem habent inscri-
pta nomina duodecim tribuum Is-
raël , quia porta , per quam intra-
tur in illam cælestem promissio-
nis terram , est ius hereditatis filio-
rum Dei , qui soli sunt veri since-
ríque Christiani , Apostolorum fi-
lij , qui per veros Israëlitæ , id est ,
Iacobi Patriarchæ filios , signifi-
cantur . Quod autem addit sanctus
Ioannes , in portis illis fuisse An-
gelos duodecim , significat , An-
gelos esse portarum custodes , quo-
rum officium est curare , ne ullus
ingrediatur qui non habeat ius he-
reditatis . Et fortasse hac de caussa
depingitur Archangelus Michaël
cum statera in manibus , quia per

Angēlos sibi subiectos examinat
merita eorum qui ad cælestem il-
lam Ciuitatem aspirant. Hæc de
portis.

C A P. XI.

*De lapidibus mysticis Ciuitatis
Dei.*

RElqua ædificatio constat ex
lapidibus, qui sunt omnes fi-
deles, qui superædificantur, vt
Apostoli Petrus & Paulus in Epi- 1. Pet. 2.
stolis suis perspicuè posuerunt. Et Ephes. 2.
quoniam hæc pars ædificationis ad
omnes pertinet, optimum factu
erit, si notemus conditiones siue
qualitates, quas habere debent qui
superædificari cupiunt super fun-
damentum Apostolorum & Pro-
phetarum, sub ipso summo angu-
lari lapide Christo Iesu; vt non so-
lùm sint in Ciuitate Dei, sed etiam
sint ipsi Ciuitas Dei celsissima &
felicissima.

Tria requiruntur vt quis super-
ædificari possit super tam nobile

138 DE ÆTERNA FELICITATE
fundamentum Primùm, Vt sit la-
pis, deinde, Vt sit viuus; denique,
Vt sit quam optimè politus atque
quadratus. Primùm igitur lapides
esse debemus, non ligna, non fœ-
num, non stipula, vt solidum parie-
tem efficiamus, id est, viri graues.
& stabiles, perseuerantes in fide,
in charitate, in humilitate, in obe-
dientia mandatorum, & non cir-
cumferainur omni vento doctrinæ,
quemadmodum hæretici solent:
neque rapiamur variis desideriis,
vt leues Catholici facillimè rapi
solent. Isti enim ab ædificatoribus
Ciuitatis æternæ non admittun-
tur, sed ad usum tuguriorum de-
seruiunt, quæ nullo negotio de-
struuntur. Deinde esse debemus
lapides viui, vt sanctus Petrus ad-
monet, id est, pleni charitate &
spiritu vitæ, qualis est lapis angu-
laris Christus; qui etsi mortuus
est semel secundùm carnem, ta-
men secundùm spiritum semper
vixit, & secundùm carnem post
mortem degustatam reuixit, &
ultra iam non morietur. Lepides

I. Pet. 2.

mortui domos mortuas, id est corporales, ædificant: at Domus spiritualis, vel potius Ciuitas Regis magni, quæ spiritualis & cælestis esse dignoscitur, lapides spirituales, ac per hoc viuos requirit. Denique lapides quadratos & politos nos esse oportet, non rudes & informes: quoniam ita decet ædificationem Ciuitatis omnium præstantissimæ. Sic enim Arphaxat Rex Ecbatanam ciuitatem ædificauit ex lapidibus quadratis, & sectis, ut est in libro Judith. Et si Rex *Judith.* Salomon templum Domini in hac nostra terra de lapidibus dolatis atque perfectis extruxit, ut Scriptura loquitur in tertio libro Regum: quid par est futurum in ædificatione Ciuitatis æternæ, & omnium aliarum longè præstantissimæ?

Sed ista quadratio, & sectio, & dolatio hic in terris facienda est, non in cælo. Cuius rei figura præcessit in ædificatione templi Salomonis. Sic enim legitur in libro tertio Regum: *Domus autem cum edificaretur, de lapidibus dolatis atque.*

3. Reg. 6.

140 DE ÆTERNA FELICITATE
perfectis ædificata est; & malleus, &
securis, & omne ferramentum non sunt
audita in domo cum ædificaretur: quia
videlicet procul à domo Domini
lapides secabantur & tundeban-
tūr; atque ita perfecte quadraban-
tūr, ut cum adferrentur ad tem-
plum, sine ullo sonitu mallei in
locis suis collocarentur. Itaque
non audietur in cælesti Ierusalem
sonitus mallei percutientis: quia
ibi nulla erit persecutio, nulla tri-
bulatio, nullus pœnitentiæ labor,
nullus gemitus, nullus dolor, nul-
la tristitia. Proinde lapides electi
ad gloriam Domus cælestis, in hac
valle lacrymarum tensionibus &
pressuris expoliri debent: sic enim
canit Ecclesia:

*Tensionibus, pressuris
Expoliti lapides,
Suis coaptantur locis
Per manus Artificis,
Disponuntur permanisci
Sacris ædificiis.*

Hic nobis pœnitentiæ labor ne-
cessarius est, quoniam in multis of-
ficiis fendimus omnes, ut sanctus Iacobus

affirmat. Hic domandæ concupiscentiæ carnæ , hîc vincendæ propriæ voluntates , hîc corpus castigandum & in seruitutem redigendum , hîc contra ignita iacula spirituum immundorum scutum fidei indefesso labore semper obiiciendum. Alioquin si tunisinem mallei ferre non possumus, quomodo rudes & impoliti à cælesti Architecto ad celestem fabricam admittemur? O si mortales intelligeret, quanto bono priuentur, dū malleum percutientē fugiunt, & nihil incōmodi, nihil asperi, nihil amari ferre possunt ! propositū certè mutarent, & dimissis comes sationibus ieunia frequentarent; & mollibus indumentis relictis ciliicia quærerent; & confabulationibus neglectis, vigiliis & orationibus operam darent : & si quid molestiæ à falsis fratribus , vel à manifestis pateretur inimicis, non de vindicta cogitarent ; sed Deo gratias agerent, & pro calumniantibus & persequenteribus ex animo Deum orarent; quia non sunt con-

dignæ passiones huius temporis ad fu-
turam gloriam quæ reuelabitur in no-

2. Co. 4. & : Quod in præsentî est momen-
taneum & leue tribulationis nostræ, su-
pra modum in sublimitate aeternum glo-
riæ pondus operatur in nobis.

Et certè si respiciamus lapides
viuos , qui nos ad cælestē ædifi-
cium præcesserunt , nollos vide-
bimus non tunisionibus multis &
pressuris variis expolitos. Chri-
stus ipse , lapis angularis & pre-
tiosissimus , qui pro se dolatione
non indigebat , tamen passus est
pro nobis , vt relinqueret nobis

1. Pet. 2. exemplum : & cùm malediceretur,
non maledicebat ; cùm pateretur , non
comminabatur. Apostoli omnes cum

1 Co. 4. beato Paulo dici peterant : Usque
in hanc horam & esurimus , & siti-
mus , & nudi sumus , & colaphis cæ-
dimur , & instabiles sumus , & labo-
ramus operantes manibus nostris : ma-
ledicimur , & benedicimus ; perfec-
tionem patimur , & sustinemus ; bla-
phemamur , & obsecramus ; tamquam
purgamenta huius mundi facti sumus
omnium peripsema. Quid de Marty-

tibus dicam? nónne omnes per multas tribulationes & cruciatus, & mortes acerbissimas secti & dolati ad cælestis Ierusalem ædificium ascenderunt? Omitto sanctos. Confessores, Anachoretas, Virgines, Vidiwas, & alios omnes qui Deo placuerunt, qui non nisi carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigentes, & secum ipsi bellum gerentes, ad cælestem ædificationem admissi sunt.

Neque solum post Christi adventum ista lapidum viuorum dolatio necessaria fuit, sed etiam anteà, atque ab ipso mundi principio. Primus lapis viuus Abel fuit à fratre Cain crudeliter cæsus. Sanctus Patriarcha Ioseph à fratribus venditus. Tobiæ dixit Angelus Raphael: *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te: non dixit, Quia peccator eras, & Deo inuisus, necesse fuit, ut pœnam cætitatis & mendicitatis lures: sed, Quia acceptus eras Deo, utpote iustus & sanctus;* ideò ut

Tob. 12.

144 DE ÆTERNA FELICITATE
lapis viius, & cælesti ædificio de-
stinatus, necesse fuit ut malleum
percutiētem sustineres. Quis Pro-
phetarum non persecutionem im-
piorum passus est? Quæ tormenta
non tolerarunt sancti pueri Ma-
chabæi? Apostolum audiamus de
Sanctis veteris Testamenti concio-
nantem in Epistola ad Hebræos:

Heb. II.

*Alij verò, inquit, ludibria & verbera
experti, insuper & vincula & carceres;
lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt,
in occidente gladij mortui sunt: circuie-
runt in melotis, in pellibus caprinis, egen-
tes, angustiati, afflicti, quibus dignus
non erat mundus, in solitudinibus er-
rantes, in montibus, & speluncis, & in
cavernis terræ.*

Quid hīc dices, anima Christiana?
Si quibus dignus non erat mundus
ob insignē illorum sanctitatem, iis
malleus ædificantis non pepercit,
ut conquadrati & expoliti cælesti
ædificio essent idonei: quid de te
tuique similibus fiet, quibus pec-
care libet, & labor pœnitentiæ ni-
mis grauis est? Vnum è duobus ne-
cessarium est, ut vel in hac vita, aut
in

in purgatorio percutiaris & poliaris, vel in ædificio illo sublimi locum non habeas, & in æternum malleus te gehennæ contundat. Cur igitur non eligis (si quid sapis) in hac vita potius contundi & quadrari tribulatione breui & leui, quā in futura reprobari; & ad æternam intolerabilemque tensionem amandari?

Neque despicias purgatoriam tensionem in vita futura: ea siquidem, quamvis æterna non sit; grauior tamen, & sæpè diuturnior est, quām pœna quælibet huius vitæ. Audi enim sanctum Augustinum explicantem Psalmum trigesimum septimum: *Dicitur, inquit, Saluus eris, sit tamen quasi per ignem.* Et quia dicitur, *Saluus eris, contemnitur ille ignis,* grauior tamen erit ille ignis, quām quidquid potest homo pati in hac vita. Hæc ille, qui addit, grauiores fore purgatorijs pœnas quām sint latronum supplicia, & quām fuerint Martyrum cruciatus: proinde stultos esse qui purgatorium ignem contemnunt, & tribulationes vitæ

præsentis exhorrent. Et quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum , audi sanctum Gregorium in Psalmum tertium Pœnitentiale: *Illum , inquit , transitorium ignem omni tribulatione præsenti existimo intolerabiliorem.* Audi sanctum Bernardum in Sermone De obitu Humberti Monachi: *Illud , inquit , scitote , quia post hanc vitam in purgatoriis locis centupliciter quæ fuerint hic neglecta , redduntur usque ad nouissimum quadrantem.* Audi denique sanctum Anselmum in explicatione capititis tertij ex priorre ad Corinthios: *Sciendum , inquit , est , quia grauior est ille ignis , quam quidquid potest homo pati in hac vita.* Omnia enim tormenta que hic sunt , faciliora sunt , & tamen homines , ne ea patientur , quidquid ab homine fuerit iussum , faciunt. Quantò melius est facere quæ iubet Deus , ne illa grauiora patiamur ?

C A P. XII.

De fugienda ciuitate mundi.

Explícata ædificatione Ciuitatis Dei, id solum reliquum est, vt paucis exponamus, quid potissimum requiratur, vt ciues in illam felicissimam Ciuitatem adscribantur. Id verò uno verbo dici potest; vt videlicet mundi huius ciuitati renuntiemus, atque vt hic interim vt aduenæ & peregrini viuamus. Neque enim fieri potest, vt simul ciues mundi & ciues Sanctorum simus: & nemo ciuitati sæculi huius nuntium remittit, qui non statim in sinum Ciuitatis Dei recipiatur. Sed rem totam paulò fusiùs exponamus.

Duae sunt ciuitates in Scripturis sanctis nobis declaratæ; ciuitas terrena, quæ cœpit in Cain, qui primus in terra condidit ciuitatem, vt in Genesi legimus; & Ciuitas cœlestis, quæ cœpit in Abel, &

cuius non Abel, sed Deus est con-
 ditor, ut supra diximus ex Aposto-
 lo. Illius figuram gesit Babylon
 magna, quæ *confusionem* significat;
 huius autem figuram gesit Ieru-
 salem Ciuitas Regis magni, quæ
 dicitur *vicio pacis*. Ciues terrenæ ci-
 uitatis illi sunt, qui non solùm
 corpore, sed etiam corde in terris
 habitant, terram colunt, terrenis
 bonis inhiant, pro illis contem-
 dunt, pro illis litigant, pro illis tu-
 multuantur. Huius ciuitatis prin-
 ceps est diabolus, qui de Ciuitate
 cælesti eiectus, ciuitatis terrenæ
 tyrannidem occupauit. Quamuis
 enim Dominus noster imminentे
 passione sua dixerit, *Nunc iudicium*
^{Ioan. 12.} *est mundi, nunc princeps huius mundi*
eiicietur foras; & verè foras eum eie-
 cerit baculo crucis suæ, & per ip-
 sam crucem de illo triumphauerit,
 dicēte Apostolo in Epistola ad Co-
^{Coloss. 2.} lossenses: *Expolians principatus & po-*
testates, traduxit confidenter, palam
triumphans illos in semetipso. Hoc ta-
 men non ita est intelligendum,
 quasi diabolus penitus de mundo

sit electus; aut mundi principatum penitus amiserit: sed quod electus sit ab illis omnibus, & in illis omnibus principatum amiserit, qui se Christo adiungunt, & de ciuitate terrena fugientes, in Ciuitatem celestem adscribuntur. Quod enim diabolus adhuc in ciuitate terrena, quæ & mundus dicitur, imperium habeat, docet Apostolus in Epistola ad Ephesios, cum ait: *Non est nobis collectatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum.* Itaque adhuc satanas cum administris suis principatum habet in mundo, & rector est mundi, id est hominum mundanorum, & terrenæ ciuitatis ciuium: de quo mundo sanctus Ioannes dicit: *Mundus in maligno positus est: ac si dixisset, Mundus capiti suo adhaeret, qui malignus per antonomasiam dicitur: siue, mundus in maligni dæmonis imperio & potestate est.*

Porrò ciues Ciuitatis cœlestis illi sunt, qui in Regno cœlorum

beati regnant, & illi quoque, qui
in corpore mortali positi terrā in-
habitant, non corde sed corpore.

Philip. 3. Corde enim conuersatio eorum in
Phil. 1. cælo est, & cupiunt dissolui, & es-
se cum Christo qui Rex est Ciui-
tatis cælestis. Quia verò permisti
sunt in terris ciues cæli cum ciui-
bus terræ, ideo Scripturæ sanctæ
dicunt, ciues cæli esse in mundo,
sed non esse de mundo; & in mun-
do esse non ut ciues, sed ut aduenas
& peregrinos : sic enim loquitur

I. Pet. 2 sanctus Petrus ; *Obsecro* vostram quam
aduenas & peregrinos abstinere vos à
carnalibus desiderijs : & contrà ci-
ues terræ dicunt Sacrae literæ, esse

Ephes. 2. hospites testamentorum , promissionis
spem non habentes, & sine Deo in hoc
mundo : his enim verbis vtitur san-
ctus Paulus in Epistola ad Ephe-
sios. Quæ cùm ita sint, nemo se
ipse fallat, nemo existimet se ciuem
mundi & ciuem cæli simul esse pos-
se. Ciues mundi de mundo sunt; ci-
ues cæli non sunt de mundo. De
mundo esse, & de mundo non es-
se, contradicentia sunt; proinde si-

L I B E R S E C V N D V S. 151
mulcopulari non possunt. Quare
quos adhuc mundus & terrena
delectant, iij non potent in Ciui-
tate cælesti se locum habere posse,
nisi antea de mundo excent, sæcu-
lo abrenuntient, & terrena fasti-
diant.

Et quoniam hæc magna sunt, &
à paucis intelliguntur, vel, vt o-
portet, cogitantur: ideo vt nemo
ignorantiam in nouissima die præ-
tendat, nihil sæpiùs Apostoli &
Euangelistæ inculcant & repetunt.
Audi Dominum: *Vos de mundo* *Ioan. 8.*
hoc estis, ego non sum de hoc mundo.
Item ad Apostolos: *Si de mundo* *Ioan. 15.*
fuissetis, mundus quod suum erat di-
ligeret: quia verò de mundo non estis,
propterea odit vos mundus. Audi bea-
tum Paulum: *Sapientia huius mun-* *1. Cor. 3.*
di stultitia est apud Deum, Item: *1. Cor. 5.*
Debueratis de hoc mundo exisse. *I-* *1. Cor. 11.*
tem: Ut non cum hoc mundo damne-
mur. Audi sanctum Iacobum: *Nes-* *Iacob. 4.*
citis, quia amicitia huius mundi inimi-
ca est Dei? quicumque ergo voluerit ami-
cus esse sæculi huius, inimicus Dei
constituitur. Audi sanctum Petrum: *2. Pet. 1.*

Fugite ies, que in mundo est, concupis-
centiae corruptionem. Audi sanctum

I. Ioa. 2. Ioannem: Nolite diligere mundum,
neque ea quae in mundo sunt. Item: Si
quis diligit mundum, non est charitas

I. Ioa. 5. Patris in eo. Item, Et mundus totus in
maligno positus est. Denique audi Do-
minum dicentem in oratione sua

Ioa. 17. ad Patrem: Ego pro eis rogo; non pro
mundo rogo, sed pro his quos dedisti
mihi. Et mundus eos odio habuit, quia
non sunt de mundo, sicut & ego non sum
de mundo. Hic habemus apertissimè
mundum sic esse à Deo quodam-
modo excommunicatum & dam-
natum, ut pro eo Christus nullo
modo orandum putauerit. At si
Christus non pro mundo rogat,

Ioa. 3. quomodo alibi dicit, Sic Deus dile-
xit mundum ut Filium suum unigeni-
tum daret? num Pater diligit mun-
dum, & Filius odit mundum? aut
quomodo Filius mundum à sua
oratione excludit, quem Pater à
sua dilectione non excludit? San-
ctus Augustinus hunc locum po-

Tract.
107. steriorem exponens, dicit, 'mun-
dum, pro quo Christus orare se ne-

gat, reprobos tantum significare,
quomodo loquitur Apostolus in
priore ad Corinthios, cum ait: *1. Cor. ii.*
Vt non cum hoc mundo damnemur.
Sed possumus etiam dicere, Chri-
stum non orasse pro mundo, quia
quaetunc petebat Apostolis, mun-
do minimè conueniebant. Péte-
bat enim donum perseuerantiæ:
Serua, inquit, *cos in nomine tuo*: &
simul petebat eis gloriam sempi-
ternam, cum diceret: *Volo*: Pater,
vt ubi sum ego, & illi sint mecum, vt
videant claritatem meam. At mundo
ista non conueniunt: neque enim
mundus aptus est Regno cœlo-
rum, nisi prius mundetur; quo-
modo non deceret, ingredi Regis
cubiculum hominem luto vndi-
que aspersum, & sordidum. Deus
autem diligit mundum, & pro eo
Filium suum dedit, vt eum verè
mundaret, & idoneum ad Regnum
faceret. Ideò & Christus pro cru-
cifixoribus orauit, non vt perseue-
rarent in statu, in quo erant; sed vt
Pater illis ignosceret, ignoscen-
do purgaret, vt & ipsi de mundo

Ioan. 17.

154 DE AETERNA FELICITATE
exirent. Quod etiam Christus in
illa oratione seruauit , in qua di-
xit , Non pro mundo rogo : adiunxit
enim non longè infrà , Ut credat
mundus , quia tu me misisti . Summa
igitur est , Christum pro suis ro-
gasse , non pro mundo ; quia nisi
quis antè exeat de mundo ; quām
de corpore , ad Regnum Dei num-
quam perueniet.

Ergo quicumque Ciuitatem il-
lam supernam diligit , festinet exi-
re de mundo , ne repentinus dies
postremus adueniat , & rapiat eum
de vita , quando nulla ei spes cón-
uersionis erit : & cùm de mundo
exierit , obliuiscatur mundum &
concupiscentias eius , vt solius Ci-
uitatis Domini assiduè recordet-
ur ; & cum Propheta sancto iu-
ret : Si oblitus fuero tui Ierusalem ,
obligioni detur dextera mea . Adhæreat
lingua mea faucibus meis , si non me-
minero tui : si non proposuero Ieru-
salem in principio latitia mea . Hæc
enim est vera nota ciuium Ciui-
tatis aeternæ , si reuerà & ex toto
corde cupiant destitui potius lin-

gua & manibus, quām aliquid dicere aut facere contra dilectionem Dei Patris, & cælestis patriæ: & si verè, non fictè, principium lætitiae ipsorum sit Ciuitas illa, quæ ciues suos beatos facit, sic ut nulla eos felicitas mundana delectet, & sola ad eos exhilarandos in hoc exilio sufficiat futurorum recordatio atque expectatio gaudiorum.

Placet concludere hunc librum verbis sancti Augustini, ut qui mihi fortè non credent, tanto viro fidem habere non dubitent. Is enim in explicatione Psalmi sexagesimi primi his verbis explicat, quæ sit vera nota ciuium ciuitatis mundi, & ciuium Ciuitatis Dei: *Omnes, inquit, qui terrena sapiunt, omnes qui felicitatem terrenam Deo præferunt: omnes qui sua quarunt, non quæ Iesu Christi, ad unam illam ciuitatem pertinent quæ dicitur Babylonie mysticè, & habet regem diabolum: omnes autem, qui ea quæ sursum sunt, sapiunt, qui cælestia meditantur.*

qui cum sollicitudine in hoc seculo vi-
uunt ne Deum offendant, qui cauerit
peccare, quos peccantes non pudet con-
fiteri, humiles, mites, sancti, iusti, pijs,
boni, omnes ad unam Ciuitatem perti-
nent, qua Regem habet Christum.

DE ÆTERNA
FELICITATE
SANCTORVM
sub nomine Domus
Domini.

LIBER TERTIVS.

C A P. I.

*Quod omnes Beati sint domestici
& filij Dei.*

*ÆTATVS sum in his Psa. 121.
qua dicta sunt mihi ; in
Dominum Domini ibimus.*

Verè magna & ineffa-
bilis est caussa lætandi seruo bono
& fidi, quando vel sollicitè labo-
ravit in vinea , vel in negotiatione
talenta multiplicauit , vel in stadio

brauium primus apprehendit, vel
in bello aut in agone coronam pro-
meruit, vel oves sibi creditas di-
ligenter pauit, & à lupis strenuè
fortiterque defendit: & his omni-
bus laboribus perfunctus Domum
Domini sui latus ingreditur. Sed
videamus cur Domus dicatur, quæ
paulò antè Ciuitas dicebatur. Hu-
ius enim rei nō est illa cauſa, quod
angusta sit, & ideo ciuitatis no-
men non mereatur. Siquidem tam
est ampla, ut nulli ciuitati, aut e-
tiam Regno magnitudine cedat.

Barac. 3. Audi enim quid Baruch Propheta
clamet; *O Israel, quam magna est*
Domus Dei, & ingēs locus habitationis
cius! Magnus est, & non habet finem.
Quid ni igitur tam magna Do-
mus Ciuitas dici possit? Prima igit-
ur illa cauſa est, quia Beati, quā-
uis toto Regno cælorum diffusi,
omnes sunt domestici & familia-
res Domini. Potuisset enim ali-
quis existimare, si solius Regni
aut Ciuitatis mentio fieret, mul-
tos fore in Regno cælorum, & in
Ciuitate Dei nostri, qui num-

quam Deum viderent, & num-
quam ad eum alloquendum adi-
tum haberent, nisi per Sanctos ali-
quos maiores admitterentur. Quia
verò non ita se res habent, sed om-
nes omnino Deum semper vident,
& cum eo versantur, & colloquun-
tur facie ad faciem, siue sint exi-
mij Seraphini & Cherubini, A-
postoli & Prophetæ, siue mino-
res Angeli & minores Sancti.
Nam de Angelis custodibus qui
ad ultimum ordinem Angelorum
pertinent, Dominus dicit: *Ange-* Mat. 18.
li eorum in cælis semper vident faciem
Patris mei, qui in cælis est: & Apo-
stolus ad Ephesios scribens dicit, Ephes. 2.
Sanctos omnes esse non solum ci-
ues Sanctorum, sed etiam dome-
sticos Dei. Ideò habitatio eorum
non solum Ciuitas dicitur, sed etiam
Domus. Sunt quidem in cæ-
lo mansiones diuersæ, maiores &
minores; & sunt etiam coronæ di-
uersæ, illustriores, & minus illu-
stres, pro diuersitate meritorum:
sed tamen ciues illi sunt omnes
beati & felices, & omnes mundi

160 DE AETERNA FELICITATE
corde, & charitate pleni. Propterea nemo est qui non sit etiam in Domo illa, & qui Deū non videat, & cum eo nō versetur ut domesticus & amicus: quamuis in aliis Regnis & ciuitatibus multi sint, qui Regem numquam videant, & rarissimi qui ad eius colloquium & consuetudinem admittantur. Altera ratio esse videtur, quia in ciuitate multi Regem vident, & cum eo loquuntur, sed non omnes sunt filij & heredes Regis, sed iij tantum, qui in palatio degunt, & à Rege pro filiis & heredibus agnoscuntur. At in Regno cælorum & Ciuitate Dei nostri omnes Sancti, siue maiores, siue minores, verè sūt filij Dei, & fratres Christi, & heredes Dei, & coheredes Christi: ac per hoc etiam inter se fratres, neq; maiores despiciunt minores, neq; ullus est inter eos liuor aut inuidētia. Nam cùm Dominus Orationem illam primariam & quotidie

Matt. 6. recitandam doceret, *Pater noster, qui es in cælis;* neminē exclusit: & cùm

Mat. 25. in iudicio dicet, *Venite benedicti Pa-*

tris mei, possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi ; neminem iustorum excipiet : & cùm Apostolus ad Romanos dixit, *Qui cumque Spiritu Dei aguntur, ī sunt filij Dei :* & paulò infrà : *Ipse Spiritus testimoniū reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei ; si autem filij, & heredes, heredes quidem Dci, coheredes autem Christi :* neque ipse ullum excludit, neque magnum neque paruum, in modo Spiritum Dei habeat, & ab eo duci se sinat. *Quod certè commune est omnibus regeneratis in Christo, & in fide, spe, & charitate perseverantibus.* Beatus quoq; Petrus in Epistola sua priore omnibus regeneratis pollicetur hereditatē incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis. Denique sanctus Ioannes in Epistola prima omnibus iustis sine exceptione dicit : *Videte qualēm charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei nominemur, & simus.*

Rectè igitur dicitur Domus, & non solum Ciuitas & Regnum,

Rom. 8.

1. Pet. 1.

1. Ioan. 3.

162 DE ÆTERNA FELICITATE
habitatio illa Sanctorum, in qua
omnes sunt filij & hæredes Regini
magni, & omnes à Deo diligun-
tur ut filij, & à Christo ut fratres;
& iure dicere possunt cum Pro-

Ps. 132. pheta: *Quàm bonum & quàm iucun-
dum habitare fratres in vnum!* Nam
quæ maior iucunditas cogitari po-
test, quàm versari cum innumerabili-
bus Angelis, & hominibus ma-
ioribus, & qualibus, minoribus, &
ab omnibus affectu sincerissimo
diligi ut fratrem, tractari ut fra-
trem, complecti ut fratrem?

C A P. II.

De magnitudine & pulchritudine Domus Dei.

ALIA ratio cur habitatio San-
ctorum Domus dicatur, assi-
gnari potest, quia videlicet domus,
præsertim Regiæ, plurima habent
ornamenta in aulis, in cubiculis,
in thalamis, quæ reliqua ciuitas
non habet. Nam quis enumeret
petistromata, aulæa, tapetia, ve-

stes pretiosas, vasa aurea & argentea, quibus fulgent palatia Regum. Nec solùm ornamenta interiora magno pretio constant, sed etiam ipsa ædificatio externa admirabilis esse solet ob marmora pretiosa, & columnas, atria deaurata vel depicta, hortos pensiles, & alia id genus, quæ enumerare longum esset. Salomon Rex ^{3. Reg. 7.} Ierusalem posteaquam ædificauit templum Domino, ea magnificentia qua par erat, ædificauit etiam domum suam tanto apparatus, ut in ædificatione consumperit annos tredecim; cùm tamen administros & præfectos operum haberet plurimos, & materia lapidum pretiosorum & lignorum cedrinorum esset ad manus. Nec minore sumptu & industria ædificauit palatum vxori suæ, filiæ Regis Ægypti, & domum saltus Libani, cuius descriptio habetur in libro tertio Regum, ita sumptuosam ut incredibile videatur. Ergo Scriptura sacra cùm Domum Dei appellat eam ha-

bitationem quam appellauerat Ciuitatem Dei , & Regnum cælorum; id significare voluit, totam Ciuitatem illam , & totum illud Regnum ita nitere & fulgere, ut domus Regia fulget ac nitet. Nam Baruc. 3. vt ex Propheta Baruch audiuimus, Domus Dei tam ingens est , ut totum Regnum cælorum occupare possit.

Admirabile omnino videbatur paulò antè , si totum Regnum aliquod ea pulchritudine splenderet, qua splendet eius primaria ciuitas. Quis ergo non obstupescat , si cogitet totum cælorum regnum dici Domum Dei , quia totum ornatum, totum pulchrum, totum pretiosum est , ac ipsa Domus Dei ? Psal. 83. Iure clamat Propheta Dauid : *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini:* quis enim non toto corde concupiscat videre & possidere domum Regiam nobilissimam, quæ totum Regnum magnitudine sua adæquet ? & contrà videre & possidere Regnum amplissimum, quod quamlibet Regiam domum

adæquet ornamentis, & decore, ac
pretio? Nec solùm concupisceret
anima nostra talem Domum & ta-
le Regnum, si attentè ista cogita-
ret & fideliter crederet; verùm e-
tiam planè deficeret & extra se ra-
peretur, ob incredibilem pulchri-
tudinem & magnitudinem tantæ
rei. Sed nos humi strati rebúsque
terrenis intenti, magna esse puta-
mus quæ hîc cernimus, & ideo de
inuisibilibus non cogitamus: quē-
admodum pueruli faciunt, qui do-
mum paternam numquam egressi,
domunculam suam diligunt, de
palatiis Regum ne cogitant qui-
dem. Quomodo etiam rustici so-
lent, quòd ciuitates numquam vi-
derint, de colendo agello suo sol-
liciti sunt, & de reparanda domun-
cula lignea vel lutea, si fortè rui-
nam minetur; de palatiis, de arcib-
us, de foro, de theatro, de hono-
ribus, de dignitatibus, de augen-
dis pecuniis, de splendidis conui-
uiis nulla cura eos remordet. Et
fortasse rustici & pueruli beatiores
sunt ciuibus locupletibus, & ma-

gnis Principibus: quoniam ea quæ videntur in hoc mundo sublimia, plus afferunt molestiæ & periculi, quam solidæ utilitatis vel dignitatis. Quæ verò bona sunt in Domo illa cælesti Patris nostri Dei, & verè maxima sunt, & nullam adferunt molestiam, nullumve periculum; sed ab omni molestia & periculo liberant, non ad tempus, sed in sempiterna sæcula.

Itaque beatus Paulus, qui nec parvulus nec rusticus erat, & bona huius mundi nouerat, quippe homo doctissimus, & cum sapientibus versatus, & simui in Domo Dei fuerat, & Ciuitatem cælestem lustrauerat, raptus in Paradisum, & in tertium cælum, de se ipse dicit: *Non contemplabitur nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ non*

2. Cor. 4.

videntur, æterna: & rursus: Nostra autem conuersatio in cælis est: & nos

Philip. 3. videntur, æterna: & rursus: Nostra autem conuersatio in cælis est: & nos

Coloss. 3. omnes exhortans dicebat: Quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

C A P. III.

De triclinio Domus Dei.

ACcedit alia ratio cur Domus Domini dicatur, quæ dicta est Ciuitas & Regnum: ea verò ducitur ab illis verbis Domini, *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* *Ioan. 14:* Siquidem in domibus sunt triclinia ad cibum sumendum, cubicula cum cubilibus ad somnum capiendum, aulæ vel atria ad varias exercendas actiones, quæ extra domos fieri non solent. Ac ut incipiamus à triclinio, verè est triclinium in Domo Domini, vbi Sancti omnes non solum cibis Regiis vescuntur, sed quod est admirandum valdè, & non credibile, nisi Spíritus sanctus ipse hoc nos doceret, Rex ipse præcinctus mensis ministrat. Sic enim loquitur Dominus apud Lucam: *Beati sunt serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenierit vigilantes: amen dico vobis, quod præcinctus & faciet illos discubere,* *Luc. 12:*

163 DE ÆTERNA FELICITATE
transiens ministrabit illis. Quale, quæ-
so, est hoc triclinium? quis vñ-
quam audiuit talia? Dominus stat,
famulus recumbit. Dominus præ-
cingitur, vt sine impedimento mi-
nistret; famulus discingitur, vt li-
berius & commodius recumbat.
Dominus transit discurrens, & ci-
bos adferens; famulus quietè co-
medit, & cibis Regiis fruitur. O si
ista cogitaremus; & caperemus,
quām citò vilescerent omnes ter-
renæ cupiditates! Præcinxit se lin-
teo aliquando Dominus, vt disci-
pulis pedes lauaret. Petrus exhor-
ruit, & ferre non poterat, à Do-
mino seruis pedes satuari. Sed tunc
Petrus meritò exhorruit, quia vi-
dit maiestatem humiliatam, vt ex-
emplum humilitatis seruulis suis
daret. Sed in Domo illa cælesti
præcinctio & ministerium Domi-
ni non est humiliatio, sed dignatio:
neque humilitatis exemplo indi-
gebunt serui Dei in cælo, vbi nul-
li erunt superbi, sed omnes in om-
ni genere virtutum confirmati at-
que perfecti. Igitur præcinctio illa

Ioan. 13.

Domini

Domini significat, ita liberè, ita expeditè, ita sine ullo impedimento ad futurum Dominum unicuique seruorum & fratrum suorum, bonis omnibus cumulando ac recreando, ac si nihil haberet aliud quod ageret, & solus cum solo esset.

O Anima Christiana, quid est hoc? Utinam saperes & intelligeres, quali honore, & quali delectatione cumulabit Dominus in æternum sanctos seruos suos! Hęc enim si ad cor tuum profundè descendarent, certè tu quoque spiritu feruens, lumbisque præcinctus totum te in obsequium tam dulcis Domini latus impenderes: & si quando in pauperibus fratribus suis tibi occurreret, non solùm non eum fastidires, aut toruè aspiceres; sed charitatis visceribus dilatatis illum reficeres ac foueres, memor verborum illorum, Amen dico vobis, quandiu fecistis uni ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Quòd autem faciet seruos suos discubere, significat eos iam in

Mat. 25.

H

Domum Patris admissos , posse
tutissimè sine ullo periculo aut sol-
licitudine recumbere , & repleri
ac frui bonis omnibus , quibus re-
ferta est Domus Domini. Nullus
enim deinceps erit , qui vel per vim
vel per insidias possit eos impedire
vel prohibere , ne omni bono li-
berrimè , perfruantur. Denique
quod ipse Dominus transiens mi-
nistret , nihil est aliud , nisi præci-
puas epulas Sanctorum in ipso Do-
mino esse ; ipse enim est panis vitæ,
ipse est fons sapientiæ : ipse est man-
na absconditum , quod nemo scit ,
nisi qui accipit. Itaque ipse transit
ad omnes ; ipse ministrat omnibus
epulas ineffabiles , quæ sine fasti-
dio satiant , & sine satietate replent.

C A P. I V.

De cubiculis Domus Dei.

Transeamus nunc à triclinio
ad cubiculum vel cubilia,
Ps.149. Exultabunt , inquit Dauid , Sancti
in gloria ; latabuntur in cubilibus suis.

Hoc cubile nihil est aliud, nisi requies omnimoda Sanctorum, & somnus ille de quo canit alio loco idem Dauid: *Cum dederit dilectis suis Ps. 116.* somnum, ecce hereditas Domini. de qua requie dicit in alio loco: *In pace in Psal. 4.* id ipsum dormiam & requiescam. Denique hæc est illa requies, de qua dictum est sancto Ioanni: *Scribe; Apo. 14.* Beati mortui qui in Domino moriuntur. Amodò iam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opéra enim illorum sequuntur illos. Magnum est hoc bonum, & proprium Beatorum. Si quidem in hac vita nemo omnino liber est à labore: & qui videntur quiescere, ut nobiles & diuites, illi maioribus vrgentur angustiis. Non enim sine causa Dominus noster diuitias comparauit *Mat. 13.* spinis, in parabola de seminante. & *Iob 7.* Iob, *Militia,* inquit, *est vita hominis super terram:* & unus ex eius sociis, *Iob 5.* Homo, inquit, *nascitur ad laborem, & auis ad volatum.* Sed omnium clarissime Ecclesiasticus, *Occupatio magna,* inquit: *creata est omnibus hominibus, & iugū graue superfilos Adam,*

à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturae in matrem omnium. Cogitationes eorum, & timores cordis, adiuentio expectationis, & dies finitionis, à residente super sedem gloriosam usque ad humiliatum in terra & cinere: ab eo qui vtitur hyacintho, & portat coronam, usque ad eum qui operitur lino crudo. Hæc Ecclesiasticus: ubi pulcherrimè docet, nullum mortalium ullo tempore quietis esse participem. Exponā breuiter hanc sententiam, ut omnes intelligent, quanti fieri debeat somnus, id est requies Beatorū. Occupatio magna, inquit, creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam. Occupatio opponitur quieti: sed quia multi occupantur in rebus lætis, in venatione, in lusu, in cantu, in saltatione, addit, & iugum graue; ut ostendat, loqui se de occupatione laboriosa & molesta, qua nemo delectatur, & quam omnes refugiunt. Atque hanc molestissimam occupationem dicit esse creatam hominibus, id est, adiunctam &

destinatam homini ab ipsa creatione tamquam comitem indiuiduum & inseparabilem. Id quod explicat, ne quis fortè non intelligeret, dicens, à die exitus de ventre matris eorum, usque in diem sepulturae in matrem omnium. Itaque mitius actum est cum bobus, qui iugum graue ferunt interdiu, & noctu quiescunt, quam cum hominibus, qui diebus & noctibus iugum graue ferre coguntur. Deinde breuiter attingit partem occupationum molestarum, quæ instar grauissimi iugi colla mortalium premunt. *Cogitationes, & timores cordis, adiunctio expectationis, & dies finitionis.* Prima pars molestæ occupationis est cogitatio rerum futurarum: semper enim sollicitus est de crastino, ac dicit intra se: *Quid erit post hæc? amitteremus-ne id modicum boni quo fruimur?* Ex his nascitur timor cordis continuus, qui non sinit hominem requiescere. Atque hæc cogitatio cum prole sua, quæ est timor, duplex est: altera, quam sibi ipse animus fingit; altera, quæ

necessaria est, & quam nemo fuge-re potest. De priore dicit, *ad inuen-tio expectationis*, de posteriore, *dies finitionis*. Adinuenit homo, id est, singit sibi varias expectationes rerum futurarum, quæ non mi-nus cruciant, quām si certò ven-turæ essent. Sed maximè torquet cogitatio, & timor mortis, quam vocat diem finitionis; quam omnes cum timore tanto expectant, vt
Heb. 2. Apostolus ad Hebræos eam vocet continuam seruitutem: mortis enim expectatio amarescere facit omnes huius vitæ iucunditates. Deniq; addit Ecclesiasticus, hanc laboriosam occupationem ita es-se communem omnibus filiis Adæ, vt pertineat ad omnes homines, à primo vsque ad ultimum, ab illo qui sedet in throno sublimis, & gestat coronam, & vtitur hia-cintho, vsque ad eum qui humili-acet, & vtitur lino crudo. Atque in his omnibus sunt homines post Adæ peccatum bestiis omnibus infeliciores; bestiæ siquidem sine timore viuunt, neque de crastino

solllicitæ sunt, & neque recordantur præteriti laboris, neque anguntur expectatione futurorum. Et ideo sapiens Ecclesiasticus dixit, hoc iugum esse super filios Adam, tum ut excluderet bestias, quæ liberæ sunt ab hoc iugo ; tum ut indicaret, caussam huius miseriæ fuisse peccatum primum hominis primi.

Illud autem est omnium miserium iis qui ad cælestem Dominum non aspirant, quod in hac vita iugum graue ferunt, sed gravius multò apud inferos inuenient. Siquidem in hac vita nemo liber est à labore, sed cum aliqua consolatione coniuncto : post hanc vitam apud inferos labor & dolor est sine consolatione & requie : in sola beata Domo Dei requies est sine villo labore, & consolatio sine villo dolore. Rectè igitur canit Prophetæ, *Exultabunt Sancti in gloria, Ps. 149.*
letabuntur in cubilibus suis : quoniam non requiescent ut dormientes, qui nō sentiunt quietem suam; sed cū exultatione magna requiescent,

scientes & cognoscentes cum eter-
na gratiarum actione bonum feli-
cissimæ quietis , ab omni labore,
dolore , timore, molestia , pertur-
batione liberrimæ. Profectò si ni-
hil esset aliud in Domo Domini,
nisi ista sempiterna requies , nónne
digna esset , quæ omnibus hu-
ius vitæ laboribus & doloribus
emeretur ? Et si apud inferos tor-
mentum non esset aliud nisi sem-
piterna & irrequieta vigilia, nónne
digna esset , quæ omnibus huius
vitæ diurnis nocturnisque oratio-
nibus & fletibus redimeretur ?
Certè enim quām dulce Sanctis
erit, in exitu de hoc sæculo videre
finē laboris & doloris, tā erit ama-
rum inquis in exitu simili cernere,
nullam deinceps sperandam esse
requiem laborum atque dolorum.
Ultimum terribilium dicitur esse
mors : & tamen quia mors re-
quiem aliquam habere videtur,
ideò miserrimi illi , qui ad inferos
Apoc. 9. descendent, quarent mortem , & non
inuenient eam : & desiderabunt mo-
ris , & fugiet mors ab eis. Itaque ca-

rentia omnis quietis grauius iudicabitur malum, quam sit ultimum terribilium. Et tamen tanta est in hoc saeculo mortalium cæcitas, ut pro nihilo ducant, requiem semipiternam amittere, & ad locum illum descendere, ubi supplicia requiem nullam admittent.

C A P. V.

De aula Domus Dei.

Restant loca in domo negotiis variis deputata. Sed in Domo illa beata unum erit negotium commune omnibus, Regis superni laudatio. Hic enim quidam negotiantur ut lucentur pecunias; alij ut dignitates acquirant; alij dant operam studiis doctrinarum, ut discant, vel doceant; alij mechanicis artibus, ut parent quæ sunt ad vitam necessaria. Sed in illa regione viuentium & immortalium nulla erit inopia, nulla ignorantia, nulla necessitas, ambitio nulla; omnes erunt statu presenti

H v

178 DE ÆTERNA FELICITATE
contenti, neque aliquid optabunt
aut requirent amplius; proinde to-
ti erunt in summo bono fruendo,
diligendo, & laudando intenti.

Sed videor mihi audire qui di-
cant, officium laudandi Deum in
Psalmis & Hymnis, ac præcipue
in Horis canonicis recitandis,
non carere labore & fatigatione:
nec deesse qui graue onus impo-
situm sibi esse querantur, quod
tot horas cantando in Ecclesiis, &
Deum laudando consumere iu-
beantur. Quibus respondemus,
laudationem Dei in hoc tempore
meritum esse, in vita æterna præ-
mium: atq; hinc fieri, vt hic qui-
dem sit laboriosa multis & molesta
quæibi erit omnibus iucunda & de-
cora laudatio. Nunc multa legi-
mus vel canimus, quæ non intelli-
gimus: prætereà in abigendis va-
nis cogitationibus, quasi muscis
importunissimis, non mediocriter
laboramus: denique corpus quod
corrumpitur, non potest diutiüs
mentis functionibus sine fatigatio-
ne seruire. At in beata illa patria

corpus erit immortale & impassibile, aberunt muscæ inanum cogitationum, intelligemus omnia perfectissimè quæ canemus: & quod est potissimum, nihil erit aliud diuina laudatio, quam felicitatis exercitatio: proinde si non erit molesta sempiterna felicitas, neque molesta esse poterit æterna laudatio. Esse autem in cælo Dei laudationem, beatitudinis exercitationem, docet Propheta, qui ait: *Beati qui habitant in Domina tua, Dominus, in secula seculorum laudabunt te.* Sicut enim ad beatitudinem pertinet semper videre & amare summum bonum; sic ad exercitium beatitudinis pertinet, semper admirari & laudare pulchritudinem summi boni. Et quemadmodum nemo fatigabitur Deum amando, sic etiam nemo fatigabitur Deum laudando. Adde quod non solum non fatigabimur videndo & amando Deum, sed etiam non fatigabimur videndo & laudando opera Dei, quæ omnia semper in conspectu aderunt, & pulchritudinem suam

Pal. 8;

eximiam semper ostendent: nec laudare poterimus opera Dei, pulchra valdè, quin simul laudemus Auctorem operum illorum, quæ semper clamabunt, *Ipse fecit nos,*
& non ipsa nos. Denique sicut numquam obliuisci poterimus beneficiorum, quibus nos Deus obruit,
& quasi nodis amoris insolubilibus adstrinxit; sic etiam non poterimus

22. *De Cœnitate Dei, ca.* non semper animis gratissimis iubilare in laudibus optimi Benefactoris.

30.

Concludamus igitur cum sancto Augustino, atque dicamus: *Quid aliud ageretur, ubi nequeulla desidia cessabitur, nequeulla indigentia laborabitur?* *Ipse Deus finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur.* Hoc munus, hic affectus, hic actus profectò erit omnibus, sicut ipsa vita æterna communis. Ibi ergo vacabimus & videbimus; videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus. Ecce quod erit in fine sine fine. Nam quis alius noster est finis, nisi peruenire ad Regnum cuius huius est finis?

C A P. VI.

*De prima parte portæ Domus Dei,
quæ est Fides.*

His explicatis, vnum illud reliquum esse videtur, ut videamus quæ sit porta, per quam in illam Domum felicissimam ingredi valeamus. Sed ipse Dominus in Euangelio non solum portam ostendit, sed etiam angustam valde esse prædixit, ac ut intrare contendas admonuit. Siquidem interrogatus, Domine, si pauci sunt, qui salvantur? respondit, Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, querent intrare, & non poterunt. Cum autem intrauerit paterfamilias, & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis. Et respondens dicet vobis: Nescio vos vnde sitis; discedite à me omnes operarij iniquitatis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Hæc Dominus: qui satis aperte docet, portam Domus Dei quæ est in cælis, angustis-

simam esse, quamuis ipsa Domus sit amplissima, & propter angustiam eius multos non intraturos, qui alioqui libenter intrarent: & ideo non intraturos, quia cupient quidem intrare, sed non contendent, nec pressuram illam pati volunt.

Explicemus, vnde sit angusta porta domus amplissimæ. Quatuor partes habet porta, limen, superliminare, & latera duo, id est, quatuor lapides, vnum infrà, alterum suprà, & duo ad latera: quæ in hac nostra porta, quatuor sunt virtutes omnino necessariæ, ut quis cælestem Domum ingredi valeat, fides, spes, charitas, humilitas. Fides & spes lapides sunt laterales, charitas est superliminare, humilitas limen quod pedibus teritur. Sed omnes isti lapides, id est, omnes istæ virtutes, tam exiguum habent in se longitudinem & latitudinem, vt & in se angustæ sint, & portam angustissimam faciant:

Incipiamus à fide. Fides Chri-

stiana & vera, eiusmodi patitur angustias, ut nisi mens humana vim sibi faciat, & quasi in captiuitatem se redigi patiatur, & ligari & trudi, nemo per eam ingredi valeat. Atque hoc est, quod Apostolus scribit in posteriore Epistola ad Corinthios: *In captiuitate in redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Proponit enim fides Christiana multa credenda, quæ ita superant omnem rationem, ut difficillimum sit illis assentiri; & tamen sic certò, sic firmiter credi iubet, ut homo paratus esse debeat, millies vitam sanguinemque profundere, quam vnam partem fidei abnegare. Magnæ sunt istæ angustiæ; nec mirum, si pauci illas superent. Atque hæc ratio est, cur tam multi ad Mahometanos vel hereticos deficiant, quoniam illi angustias fidei sustulerunt, & portas latissimas aperuerunt; per quas tamen non itur ad vitam, sed ad perditionem, iuxta verbum Domini apud Matthæum: *Lata porta, & Matt. 7. patiosa via est, quæ dicit ad perditionem;*

& multi sunt qui intrant per eam. Si quidem omnis homo naturaliter scire desiderat , vt Philosophus scripsit ad initium Metaphysicæ : ideo non facile assentitur , nisi demonstratio , vel certè probabilis ratio adferatur. Expertus est hoc Apostolus Paulus: qui quamuis ex infusa & acquisita doctrina , & ex dono linguarum mirabiliter loqueretur ; tamen cùm prædicaret resurrectionem mortuorum , non deerant qui illum irriderent : & alij qui dicerent , *Quid vult semi-niuerbius hic dicere ?* & cùm Christum crucifixum annuntiaret , gentilibus stultus esse videbatur , & Iudæi scandalum patiebantur , vt ipse testatur in priori ad Corinthios. Hinc etiam veteres hæretici , vt portam angustam dilatarent , varios errores inuenerunt. Alij enim mysterium Trinitatis sustulerunt , vt Sabelliani & Ariani: alijs mysterium Incarnationis , vt Nestoriani & Eutychiani: alijs Resurrectionem mortuorum , vt Origenistæ , & alijs. Sed istæ omnes por-

tæ, & aliæ pænè ducentæ, quia humanos architectos habebant, & solido fundamento carebant, breui tempore corruerunt, vt iam vix nomina teneamus; & ne nomina quidem sciremus, nisi in libris Catholicorum qui eas oppugnarunt, Irenæi, Philastrij, Epiphanij, Augustini, Theodoreti, & similium, ea legeremus. Iam verò Mahometani, qui nunc tam longè latèque sectam suam dilatauerunt, omnia ferè quæ difficiliora sunt in fide Christiana, sustulerunt, vt personarum diuinorum Trinitatem, vt Incarnationem Verbi diuini, vt mortem & resurrectionem Filij Dei, vt Sacraenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ; quibus sublatis omnes angustiæ sublatæ sunt, & porta dilatata multitudinem innumerabilem admittit.

Hæretici verò temporis nostri per aliam viam ingressi sunt, & eas angustias potissimum sustulerunt, quæ non tam ad intelligentiam, quam ad actionem pertinebant. Fides Christiana docet, vitanda

esse omnia peccata , vt etiam de
verbo otioso reddenda sit ratio : &
si quis in peccatum letale labatur,
confitenda esse peccata Sacerdo-
ti, & per contritionem seriam &
satisfactionem esse diluenda : ope-
ra bona , quantumuis laboriosa &
difficilia , esse facienda , si à Præ-
positis præscribantur : Regnum
cælorum esse bonis operibus pro-
merendum , vt coronam iustitiæ,
& mercedem laboris : Ecclesiasti-
cis sacratisq; hominibus cælibatū
esse colēdum: vota Monachorum,
& Sanctimonialium esse seruanda.
Hæc & his similia quæ angustias
facere videbantur , hæretici huius
temporis ita sustulerunt , vt por-
tam latissimam aperuerint. Præ-
dicauerunt enim , solam fidem esse
necessariam ad salutem , ita vt ho-
mo Christianus non possit perire,
quantumuis peccatis omnibus sit
coopertus , nisi nolit credere. Item
non esse opus confiteri peccata Sa-
cerdoti , satis esse si quis confitea-
tur Deo : contritionem non requi-
ri , satis esse terrores quosdam men-

tis : pœnitentiæ & satisfactionis opera non esse necessaria : liberum esse Sacerdotibus cælibatum cum coniugio commutare : nec minùs licere Monachis & Sanctimonia-libus omnia vota cōtemnere : non posse Præpositos ad aliqua pia ope-ra subditos populos obligare. His & similibus doctrinis, sublatis angustiis fidei, portam salutis latissimam sibi facere visi sunt : sed reuera portam , quæ ducit ad inferos , aperuerunt , & per eam turbam ingentem leuum homi-num ad perditionem secum duxerunt.

Nec verò Catholici omnes angustias fidei superant : nam tametsi omnia quæ fides docet, credunt ; tamen dum aliter viuunt quàm fides iubet , de illis probantur esse, de quibus Apostolus loquitur cùm ait : *Confitentur se nosse Deum , factis Tit. 1.*
autem negant : ac per hoc ipsi quo-que angustias fidei refugiunt , & portam latam ingrediuntur, quæ ducit ad perditionem. Itaque si de fide agatur , ad quæstionem

188 DE ÆTERNA FELICITATE
Domino propositam, *Si pauci sunt,*
qui saluantur? respondendum erit,
paucos esse, & ideo contēdendum
intrare per angustam portam.

C A P. VII.

*De Spe, que est altera pars portæ
Domus Dei.*

IAM verò Spes quoque suas ha-
bet angustias, siue præmij ma-
gnitudinem, siue paruitatem no-
stram consideres. Si quis enim iu-
beret rusticum indoctum, & qui
nullam habet experientiam rerum
humanarum, sperare, breuī se ha-
biturum sapientiam Salomonis,
& certè Platonis & Aristotelis,
& simul imperium Alexandri Ma-
gni, vel Augusti; quando quæso
persuaderi posset eiusmodi homi-
ni, ut tantillus tanta speraret? At
id multo facilius est, quām ut ho-
mo mortalis speret sapientiam &
potentiam Angelorum qui in cæ-
lo sunt, & puræ intelligentiæ sunt.
Nam ille rusticus, & Alexander,

atque Aristoteles, eiusdem naturæ
erant, omnes homines mortales
erant; & sapientia Aristotelis sa-
pientiam humanam non transcen-
debat, & imperium Alexandri ne
tertiam quidem terræ partem oc-
cupauit. At spes fidelium sperare
eos iubet æqualitatē Angelorum,
dicente Domino: *Qui digni habe-* Luc. 10.
buntur sāculo illo, & resurrectione ex
mōreūis, neque nubent, neque ducent
vxores; neque enim vltra mori poterunt:
æquales enim Angelis sunt, & filij sunt
Dei. Et si quis hominem qui humi-
repit, sperare iuberet, breui futu-
rum ut volet per aërem, aut in a-
quis longo tempore subsistat, &
currat atque discurrat; quando ad-
duci posset ut ista speraret? & ta-
men aues etiam magnæ, ut grues,
ut ciconiæ, ut aquilæ, celerrimè
volant per aërem: & naues grauis-
simæ & onustæ subsistunt in aquis,
vel currunt & discurrunt per aquas,
prout voluerint nautæ. At spes
Christianorum sine vlla ambigui-
tate iubet, ut homo Christianus
etiam cum corpore speret se super

cælos ascensurum , & à cœlo ad terram sine ullo periculo ruendi descensurum , & in cursu ab ortu ad occasum cum sole ipso certatum, eumque sine dubitatione vietum. Denique si quis pauperculus parentibus orbatus , sperare iuberetur , à Rege magno sibi non cognito se in filium adoptandum, certè multum laboraret, ut id posse fieri aliquando speraret : & tamen uterque homo est , & terræ filius, ac morti obnoxius. At spes Christiana docet, hominem quemcumque, modò baptizetur in Christo, & Christi mandata custodiat, spiritum adoptionis à Deo habiturum, & verè in filium cooptādum,

Rom. 8. & fore heredem vniuersorum quæ ipse Deus possidet; coheredem autem Christi, qui Filius est naturalis & proprius, & quem Pater constituit heredem vniuersorum.

Hæc spes tam magna & tam excelsa, si à Christianis, ut par est, coleretur & teneretur , certè faceret illos impavidos ut leones , ut nullis neque periculis neq; terroribus

cederent, & cum Propheta dice-
rent: Dominus mihi adiutor, non ti- Psa. 117.
mebo quid faciat mihi homo. & : Si Psal. 26.
consistant aduersum me castra, non ti-
mebit cor meum. & cum Apostolo: Phil. 4.
Omnia possum in eo qui me confortat. & Rom. 8.
Si Deus pro nobis, quis contra nos? Sed
valdè pauci sunt, qui res tam ar-
duas sperent ut oportet, cùm plu-
rimi inueniantur, qui res etiam
temporales & paruas à Deo non
sperant & magis confidunt in astu-
tia sua, in furtis, in médaciis, quām
in adiutorio Altissimi. Dominus
ipse apud Matthæum & apud Lu-
cam pulcherrimis similitudinibus
admonuit fideles, ne nimis sollici-
ti essent de quærendo cibo & ve-
stibus: quia Pater cælestis, qui nu-
trit auiculas, quæ non serunt neq;
metunt; & vestit lilia agri, quæ non
laborant neque nent; multò ma-
gis prospiciet filiis suis, quibus ser-
uat Regnum æternum, & tamen
tam modica, & pænè nulla inue-
nitur in plerisque Christianis con-
fidentia in Deum, vt sæpè in an-
gustiis suis vel ad humanas fraudes,

Matt. 6.
Luc. 12.

vel ad diabolicas artes potius confugiant, quam ad Deum. Ergo si illa non sperant à Deo, quæ Deus tribuit volucribus cæli & liliis agri, quæque se daturum esse promittit, si spem suam ponant in eo: magnum est argumentum, in eiusmodi animis locum non habere spem illam, quæ propria est filiorum Dei, qui Regni sempiterni confortium sperant à Deo. Et quoniam sine spe certa & viua, quæ pars est portæ Domus cælestis, nemo ingreditur ad salutem, ideo non multi sunt qui saluantur.

Sed sunt etiam aliæ maiores angustiæ in virtute spei: iubet enim Christiana spes contemni præsentia quæ videntur, & sperari futura quæ non videntur: iubet dispergere & dare pauperibus, vt ea multiplicata restituantur in cælis, ubi nemo fuit qui viderit, & nemo est qui cogitare vel suspicari possit, quæ sint illa bona quæ nobis reddentur in cælo, si nostra seminemus in terra. Et quidem rusticus facile persuadetur, vt triticum seminando

seminando spargat in terram , quia
vſus multorum annorum docuit ,
quod seminatur cum labore , cum
exultatione meti : sed quæ disper-
guntur in pauperes , colligi multi-
plicata in cælis , nulla experientia
docuit. Ideò difficile videtur ho-
minibus , dimittere præsentia quæ
videntur , & sperare futura quæ non
videntur.

Denique magnum est argumen-
tum , angustissimam esse portam ,
confidentiam firmam in Deum ,
quod tanta vbique inueniatur
turba miserorum , lugentium , cla-
mantium , blasphemantium , des-
perantium. Deus enim in se con-
fidentibus aut tollit miseras , aut
donat patientiam cum tam in-
genti consolatione coniunctam , vt
dicant cum Apostolo : *Repletus 2. Cor. 7.
sum consolatione , superabundo gaudio
in omni tribulatione nostra.* Turba
igitur illa lugentium & flentium
in miseriis argumento est , vt scri-
bit sanctus Basilius in Psalmum
quadragesimum quintum , mul-
tos esse qui in ore habeant , *Deus*

194 DE AETERNA FELICITATE
refugium nostrum & virtus: paucissi-
mos, qui in corde, quiq[ue] verè &
ex animo sperent in Deo.

C A P. VIII.

*De charitate, quæ est tertia
pars portæ.*

VENIAMVS ad charitatem,
quæ est superliminare portæ
cælestis. Charitas Regina virtu-
tum, quæ ab vna parte videtur la-
tior, cùm se extendat ad Deum, ad
Angelos, ad omnes homines, etiam
ignotos & inimicos, eò redditur
angustior, cùm per eam transeun-
dum est, ob incredibilem difficul-
tatem quam secum adfert, cùm
non verbo & lingua, sed opere &
veritate præcepta illius adimplen-

I. Ioā. 3. Matth. 22. Lvc. 10.
da sunt. Quid enim, quæso, Regi-
na ista iubet? Primum, ut diliga-
tur Deus ex toto corde, ex tota ani-
ma, ex omnibus viribus. In ma-
gnas angustias redigitur homo,
cùm ad ista implenda se accingit.
Quid enim diligere Deum ex

toto corde, ex omnibus viribus, ni-
si diligere amore vero & summo?

Illud *ex corde & ex anima*, significat ^{I. Ioan. 3.}
amorem esse debere verum, non si-
mulatum, non verbo & lingua, vt
loquitur sanctus Ioannes, sed ope-
re & veritate. Illud *ex toto, & ex om-
nibus viribus*, siue *ex omni virtute*, vt
habet alias Euangelista, significat
amorem in Deum esse debere ma-
ximum. Vis igitur præcepti est, vt
diligatur Deus amore vero & sum-
mo, vt nihil ei præponatur, nihil
adæquetur, omnia postponantur,
sic vt paratus sit homo Christianus
cum Patriarcha Abrahamo, si opus
sit ad gloriam Dei, vitæ proprij &
vnigeniti & amantissimi filij sui
non parcere. Neque id solum, sed
etiam, vt Dominus mandat in E- ^{Luc. 14.}
uangelio, odiisse patrem & matrem,
vxorem & filios, fratres & soro-
res, adhuc autem & animam suam,
& renuntiare omnibus quæ possi-
det, id est, paratum esse ea promi-
ptitudine priuari omnibus consan-
guineis, & vita propria, & facul-
tatibus ac dignitatibus omnibus,

196 DE ÆTERNA FELICITATE
quia illis priuaretur, si ea verè &
ex animo odisset. Magnæ angu-
stiæ sunt istæ, & ad eas penetran-
das quis idoneus? Quantò faciliùs
inuenientur homines, & ij non
pauci, qui parati sint Deo renun-
tiare, & omnibus eius promissis,
quàm diuitiis & honoribus tempo-
ralibus, ne dicam vitæ propriæ vel
filiorum? Testis est sanctus Cypri-
nus in Tractatu De lapsis, in ipsa
primitua Ecclesia, quando ardor
charitatis erat multo maior quàm
nunc sit, pro paucis Martyribus
plurimos fuisse desertores, qui pa-
tronia sua nedium vitas, charita-
ti Dei anteponebant: quod ipsum
testatur etiam Eusebius in Historia
Ecclesiastica.

Hist. Ec-
cles. lib.
2. c. 2.

Quid iam dicemus de charitate
erga proximum? Quid mandat
charitas ut erga proximos facia-
mus? nimirum ut diligamus eos
sicut nos ipsos; & quod nobis fieri
volumus, nos quoque erga alios
faciamus. Quis verò est, qui si mul-
tum egeat, non cupiat sibi dari à
diuitiis, saltē quod illis superest?

Neque accipiet excusationem si diues respondeat, ære alieno se premi, quòd emerit villam magni pretij, aut sumptuosum palatum ædificauerit, aut certè per istromatibus pretiosis exornauerit: illa enim fortasse superuacanea sunt; & non patitur charitas, ut proximus pauper rebus necessariis careat, & proximus diues superuacaneis rebus abundet. De qua re consulat, quæso, Lector sanctum Basilium in Oratione ad diuites, & sanctum Bernardum in declaratione super illa verba, *Ecce nos reliquimus omnia.* Videbit enim & horrebit periculum eorum, qui non cogitant, se de propriis opibus rationem Domino reddituros, & qui secundum suam cupiditatem, non secundum Domini voluntatem, & erga proximos charitatem illis utuntur. Nam si de verbo otioso rationem Matth. reddemus, cur non magis de pecuniis male consumptis?

Sed Apostolum Ioannem audiamus, atque ab eo discamus, quo usque se extendat debitum chari-

I. Ioan. 3. tatis: In hoc, inquit, cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Deus Christus pro seruis suis animam posuit: quid ergo magnum erit, si nos pro fratribus animam, id est, vitam ponamus? Itaque non dicit Apostolus, possumus, sed debemus pro fratribus animas ponere: neque dixit, arbitrator, censeo, consilium do; sed absolutè pronuntiauit, debemus pro fratribus animas ponere: & si animas, cur non magis facultates? Proinde sanctus Gregorius rectè concludit:

Hom. 14. Cùm incomparabiliter longè sit melior in Euan- anima qua viuimus, terrena substantia golia. quam exterius possidemus; qui non dat substantiam suam, quando datus est animam suam? Quod idem de aliis rebus dicere possumus: qui enim debet pro fratribus animam pone-re, cur non multò magis debet fratribus iniuriam siue offendisio-nem condonare? & qui debet pro fratribus animam ponere, cur non debet diligenter cauere, ne fratrem verbo aut facto lædat?

Quia verò præceptum charitatis Dei & proximi eiusmodi angustias habet, ut à paucis superentur; ideo quærenti à Domino, si pauci sunt, qui saluantur? iure potuit Dominus respondere, paucos esse, & propterea totis viribus cōtendēdum esse, ut cum illis paucis salutaris portæ angustias superemus.

C A P. IX.

De humilitate, que est quarta pars portæ.

RESTAT humilitas, quæ suas etiam nec paruas habet angustias. Quid præcipit Magister ille, qui de se verissimè dixit: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde?* *Vade, recumbe in nouissimo loco.* Et quod dixit, fecit. Veniens enim in hunc mundum, recubuit nascens in præsepi, & moriens in cruce. Locum certè humiliorem inuenire non potuit neque nascens, neque moriens. Et dum

Matth.
II.
Luc.14.

vixit pauperior fuit non solum hominibus, sed etiam animantibus brutis: nam vulpes foueam habent, & volucres cæli nidos; ipse autem non habuit ubi caput suum reclinaret. Sed quid sibi vult, Recumbe in nouissimo loco? illud significat, Quicumque tu sis, & quantuscumque sis, existima te semper ultimo loco dignum esse. Cuius rei rationem reddit Apostolus in Epistola ad Galatas, cum ait: Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit: & non dixit, Qui se existimat magnum esse, aut maiorem aliis, siue sapientia, siue potentia, siue virtutibus: neque dixit, Si quis existimat se non magnum esse, neque ceteris maiorem; sed tamen aliis parem: sed dixit, Si quis existimat se aliquid esse: & denique non dixit, Cum pauper, vel indotus, vel inglorius sit; sed, cum nihil sit. Itaque non potuit Apostolus magis descendere, ut locum nouissimum designaret, & verba Domini digno commentario explicaret. At, inquiunt, oportet.

Lxx. 9.

Gal. 6.

esse homines in altis gradibus, Prælatos, Principes, Reges, Imperatores, Pontifices. Ita est, oportet; sed unusquisque sedere debet in nouissimo loco, & expectare ut Dominus dicat: *Ascende superius;* cuius rei exemplum insigne habemus in sancto Augustino, quod eius verbis proponere libet. Sed enim loquitur in Sermone De communi vita Clericorum: *Ab eis qui diligunt sæculum, segregauim me; sed eis qui præsunt populis non me coæquaui: nec in conuiuio Domini superiorem locum elegi, sed inferiorem & abiectum.* Et placuit illi dicere mihi, *Ascende sursum.* Usque adhuc autem timebam Episcopatum, ut quoniam esse cœperat alicuius nominis inter homines fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, non illò accederem. Cauebam hoc, & agebam quantum poteram ut in loco humili saluarer, non in alto periclitarer. Sed, ut dixi, Domino seruus contradicere non debet. Utinam hoc exemplum omnes imitarentur! haberemus enim multos Prælatos bonos, multos bonos Principes, multos optimos.

Magistratus. Sed quia multi se ingeunt, neque vocationem Domini expectare dignantur; Deus aliquando irascitur, & ad exemplum aliorum cogit non paucos in nouissimo loco sedere, ut omnes intelligent, honores & diuitias, ut cetera temporalia & spiritualia bona, à manu sua pendere. Hinc enim sèpè videmus homines ditissimos brevi redigi ad extremam pauperiem, & magnos Principes de sedibus suis deiici.

Sed neque satis est expectare Dei vocationem: sed oportet etiam in ipsa Prælatura vel Principatu non superbè sapere; sed iuxta Eccles. 3. sapientis consilium, quanto quis maior est, tanto se omnibus humiliari; non corpore, sed corde, ut Paß. lib. sanctus Gregorius in Pastorali suo 2. cap. 6. docet, & apertius sanctus Augustinus in Epistola; quæ est Regula Sanctorum: Honore, inquit, coram hominibus prælatæ sit vobis, coram Deo substrata sit pedibus vestris. Debet enim unusquisque ceteros omnes meliores, ac per

Eccles. 3.

Paß. lib.

2. cap. 6.

Epist.

109.

hoc maiores se credere. Ille enim propriè & simpliciter maior est, qui maior est apud Deum. Apud Deum autem maior est, qui melior est; & ille melior est, qui virtutibus præstat; quidquid sit de præfecturis, de diuiniis, de titulis, de coronis, de fulvis: virtutes enim bonum hominē faciunt, nō præfeturæ, diuiniæ, tituli, & alia id genus: & si virtutes bonum hominem faciunt, maiores virtutes faciunt meliorem, & maximæ optimum: & qui virtutes in excellentiori gradu possident, illi ceteris præstant. Et quòd vna ex magnis virtutibus sit humilitas, ex eo cognoscitur, quòd ipse Dominus humilitati tribuit exaltationem, in illa sententia ab eo sæpiùs repetita: *Omnis qui se humiliat,* Matth.
exaltabitur: 23. quam sententiam secuta est Virgo beata in Canticō: *Deposuit potentes de sede,* Luc. 14.
& exaltauit C 18. *humiles:* Luc. 1. & beatus Petrus: *humilia-* 1. Pet. 5.
mini sub potenti manu Dei, Iac. 4. *vt vos exaltet in tempore visitationis.* Et sanctus Iacobus: *humiliamini in* Iac. 4.

conspictu Domini , & exaltabit vos.

Denique beatus Paulus de Christo

Philip. 2. ipso dicit : *Humiliauit semetipsum ,
propter quod & Deus exaltauit illum.*

Quoniā igitur virtutes verē,
ac præcipuē charitas & humilitas,
bonos homines faciunt coram
Deo , vt etiam meliores & maxi-
mos : & quia nemo certò nouit
qualis sit coram Deo , & quales sint,
vel paulò pōst futuri sint alij , ideo
periculosest , alicui se præpone-
re ; & vtilissimum , omnibus se post-
ponere : ideo Dominus absolutē
pronuntiat , *Recumbe in nouissimo lo-
co.* Quotusquisque autem est , qui
hoc præceptum Dominicum ser-
uet ? De qua re magis contenditur
inter homines , quām de præce-
dentia ? Quanti labores suscipien-
di sunt ab iis , qui litigantes de pun-
ctis honoris ad concordiam redi-
gere student ? Quām multos sæpè
audimus sententiam illam ex Scri-
pturis usurpantes , *Gloriam meam al-*
Isa. 42. *teri non dabo ? & tamen ea sententia*
ipsius Altissimi est apud I saiam , cui
soli iustē conuenit . Deus enim

solus humilis esse non debet; quoniam humilitas est virtus quæ refrænat cupiditatem hominis, ne velit ascendere super se: Deus autem cùm sit altissimus, nihil habet supra se. Itaque intoleranda superbia est, quòd vermiculus terræ dicere audeat: *Gloriam meam alteri non dabo:* & tamen iidem vermiculi, quos superbia ita inflat, ut dicant cum Deo, *Gloriam meam alteri non dabo;* ita se abiiciunt, ut seruos honoris, id est, inanis existimationis, se esse fateantur; & sic fideliter domino suo honori humano seruant, ut malint in singulare certamine crudeliter necari, atque ad inferna descendere, & sic vitam æternam & temporalem simul amittere, quàm idolo suo honori detrimentum aliquod adferatur. O vanitas vanitatum! ô quàm grauiter excæcauit oculos mentis iste fumus honoris! & tamen Christiani sumus, & cimus Christum ab inimicis audiuisse, Matth. Ecce ho-
 mo vorax, & potator vini. Item: Sa-
 maritanus es tu, & dæmonium habes.
 Ioan. 8.

- Luc. ii.** Item: *In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia: & tamen nemo audiuit ab ore eius verbum Menti-
ris, aut aliquid eiusmodi: sed quia
1. Pet. 2. mitis erat, & humilis corde, cùm
malediceretur, non maledicebat; cùm
pateretur, non comminabatur, ut scri-
bit Apostolus Petrus.*

Ex his perspicuum est, portam
vitæ æternæ non minus ob humili-
tatem, quam ob Theologicas vir-
tutes, fidem, & spem, & charita-
tem, esse angustam, & à paucis pe-
netrabilem; ac per hoc interrogan-
ti, *Si pauci sunt, qui saluantur?* rectissi-
mè responderi posse, paucos esse:
quia pauci, ut par est, totis viribus
contendunt per angustias portæ il-
lius intrare:

C A P. X.

*Iterum de fide, que est prima
pars portæ.*

CE T E R U M ne videamur ter-
rore nimio ab ingressu portæ
illius homines auocare, cùm nobis

contrà propositum sit in toto hoc libro, mentes fidelium ad patrìam nostram dulcissimam & felicissimam desiderandam accendere; ostendam paucis, portam illam quæ ab vna parte ob illarum virtutum eminentiam & perfectionem angustissima est, eamdem ob Dei ipsius omnipotentiam, & veritatem; & misericordiam, dici posse latissimam & aditu facillimam, si quis verè per illam ingredi cupiat.

Ac vt à fide incipiamus. Verè fidestres difficillimas, & supra sensum & rationem longè positas, & supra ipsorum Angelorum naturalem capacitatem sublimiter exaltatas, credendas docet: sed cùm admonemur ab ipsa fidei doctrina, res illas credendas esse Deo qui mentiri non potest, non Angelis, non hominibus, iam angustiæ dilatari incipiunt. Si fides diceret, Crede Deum esse trinum simul & vnum, Crede Filium Dei factum esse filium Virginis, Crede Christum à mortuis resurrexisse post tres dies virtute propria immortalem;

208 DE ÆTERNA FELICITATE
& hæc omnia firmissimè crede,
quia Petrus, & Paulus, & Ioannes,
Isaias, & Ieremias, & Ezechiel hæc
dixerunt: hæsitarem vtique, neque
auderem res tam difficiles, & supra
rationem positas, hominibus mei
similibus credere. Scriptum est

Psal. 115. enim: *Omnis homo mendax:* & ideò
tot iuramenta, & tot fideiuſſores
requirimus, vt hominibus fidein
habeamus. Sed cùm fides dicit,
Hæc omnia Deus reuelauit, neque
Petrus, & Paulus, & Ioannes, ne-
que ceteri Apostoli & Prophetæ
ex mente sua hæc docuerunt, sed
ab ipso Deo edocti; & verbū Dei,
non verba sua prædicauerunt: con-
tinuò cor dilatatur, atque ad cre-
dendum præparatur. Quòd autem
Deus sit, qui per Apostolos & Pro-
phetas locutus est, idem Deus tot
signis & prodigiis manifestauit, vt
stultum sit, nedum temerarium,
non velle credere. Sic enim lo-
quitur Apostolus ad Hebræos:
Heb. 2. *Quæ cùm initium accepisset enarrari per*
Dominum ab eis qui audierunt, in nos
confirmata est, contestante Deo signis. ¶

portentis, & variis virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus. Quæ autem Deus loquitur, quis neget esse vera, cum Deus omnino mentiri non possit; & si mentiri posset, Deus non esset?

At quæ nobis proponuntur credenda, superant rationem. Ita est; sed non superant potentiam & sapientiam Dei. Ideò dicit beatus ^{1. Ioan. 3.} Ioannes, Deum esse maiorem corde nostro, quia potest facere, quæ nos non possumus intelligere; & essentia atque existentia eius perfectior est, quam mens nostra capere possit. Si facile credit homo rudis Philosophis atque Astrologis multa de magnitudine solis & stellarum, quæ videntur incredibilia; cur non facile credat homo ipsi Deo, quidquid tandem ille reuelare voluerit, cum infinito interuallo distet sapientia & potentia eius, ab igniculo rationis quo prædicti sunt homines? Ista igitur qui considerant, non patiuntur angustias in credendis iis quæ nobis Ecclesia credenda proponit.

CAP. XI.

*Iterum de spe que est secunda
pars portæ.*

HOc idem de virtute spei dicere possumus : nam si quæ speramus in vita futura , ab hominibus speranda esse diceremus , ut vani & impostores reiiciendi esse mus : siquidem homines & mentiri possunt , & tam eximia præmia nullo modo dare possunt . At non ab homine speranda esse dicimus , sed à Deo , qui nec mentiri potest , cùm sit veritas ; nec fallere , cùm sit bonitas ; nec aliquid impossibile apud eum , cùm sit omnipotens . Itaque meritò irrideri se crederet rusticus , si quis illi sapientiam Salomonis , aut potentiam Augusti polliceretur ; quia qui illi promitteret , homo esset mendax & imbecillus . Sed Christianus cui Deus promisit vitam æternam , Regnum cælorum , Paradisum omnimodæ voluptatis ,

cur sperare non debet? Fortasse
 desunt nobis pignora optimæ vo-
 luntatis Dei? nonne in figuram re-
 rum præsentium eduxit Deus po-
 pulum suum per Mare Rubrum
 sicco vestigio? pluit illis manna de
 cælo? eduxit aquam de petra? in-
 troduced eos denique per Iosue in
 terram promissionis? numquid in-
 anis & vacua debet esse tā insignis
 figura? Deinde si sic Deus dilexit *Ioan. 3.*
mundum, ut Filium suum unigenitum
daret, nonne cum illo omnia nobis do- *Rom. 8.*
nauit? Quid magnum speramus à
 Deo nobis donandum, quod non
 superetur à dono, quod nec spe-
 rantibus nec petentibus iam dedit?
 Si dedit peccatoribus & inimicis
 mortem Filij sui, non donabit iu-
 stificatis & amicis vitam Filij sui?
 Neque his contentus, adiecit Spi- *Ephes. 1.*
 ritum sanctum, tanquam pignus
 hereditatis, qui clamat in cordi-
 bus nostris: *Abba Pater,* & testi-
 monium reddit spiritui nostro, quod su-
 mus filij Dei. *Si autem filij,* & here-
 des; heredes quidem Dei, coheredes autem
 Christi. *Rom. 8.*

Quare si magnitudo rerum promissarum spem nostram superare videri possit, non potest tamen superare magnitudinem promittentis : quæ magnitudo cùm infinita sit, facile potest spem nostram erigere, ut ad illa promissa sine titubatione pertingat. *Quam promissionem , vt Apostolus probat in Epistola ad Hebræos , Deus iuramento confirmauit; vt per duas res immobiles , videlicet promissionem eius qui mentiri non potest, & adiunctum iusurandum, habeamus spem , tamquam anchoram tutam & firmam incedentem usque ad interiora velaminis , vbi pro nobis introiuit I E S U S , secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum.*

C A P. XII.

Iterum de charitate , que est tertia pars portæ.

QUID iam de charitate dicimus? Ea certè sicut ob disti-

cultatem implendi præcepta eius, angustissima, sic ob excellentiam diuinæ bonitatis, quam respicit, latissima dici potest. Cur enim difficile videri debet, toto corde, & tota anima, & omnibus viribus Deū diligere, cùm sit ipse pulcherrimus, & optimus, & infinito amore dignissimus? Non est difficile hīc in terris amare pulchra & bona; sed difficile est non amare, aut certè nimium non amare. Videtur igitur Deus quodammodo nobis iniuriam facere, cùm tam seuerè iubet ut eum diligamus, quasi sponte nostra eum diligere non debeamus. At bona & pulchra quæ sunt in terris, ideò ardenter amantur, quia clare videntur; Deum autem nemo vidit umquam. Ita est, non vidimus Deum, sed vidimus, & videsmus quotidie opera eius, pulchra valdè, de quibus Sapiens dicit: *Si specie solis & lunæ delectati, deos putauerunt; sciant quantò his Dominator eorum speciosior est: speciei enim generator hæc omnia constituit.* Experimur quoque dulcedinem eius in beneficiis

Ioan. 1:10

Sap. 13:1

214 DE ÆTERNA FELICITATE
cius quotidianis : habemus deni-
que testimonium eius qui vidit , &
qui mentiri nequit, videlicet sancti
Spiritus, qui per Apostolos & Pro-
phetas in Scripturis sanctis prædi-
cat , Deum usque adeo bonum &
pulchrum esse , ut meritò solus
bonus & solus pulcher dici me-
reatur.

Sed, inquiunt, durum est valde,
propter Deum coginos ad faculta-
tes, cognatos , & vitam propriam
aliquando perdendam. Fateor &
ipse durum id esse non amantibus
Deum; sed amantibus, & eum adi-
pisci cupientibus facile & leue esse
contendo: præsertim cum ista tem-
poralia propter Dei amorem con-
temnentibus, parata sint bona sine
comparatione plura & meliora.
Quid enim? amittis diuitias corru-
ptibiles , acquires Regnum sempit-
ernum : amittis patrem, & fratres,
& amicos; acquires Deum patrem,
& Christum fratrem , & omnes
Angelos & Sanctos amicos & so-
cios : amittis vitam temporalem &
misericordiam; acquires æternam & feli-

cissimam. Audi Canticum amoris *Cant. 8.*
 diuini : Si dederit homo omnem sub-
 stantiam domus sue pro dilectione, qua-
 si nibil despiciet eam : & paulò antè:
Aqua multæ (tribulationum & an-
gustiarum) non potuerunt extingue
charitatem, nec flumina obruent illam.
 Audi vnum ex diligentibus Deum:
Quis ergo nos separabit à charitate Chri-
sti? tribulatio? an angustia? an famæ? an
nuditas? an periculum? an persecutio? an
gladius? Sed in his omnibus superamus
propter eum qui dilexit nos.

Rom. 8.
 At proximum ita diligere , vt
 bona mea cum eo communica-
 re , etiamsi mihi fuerit inimicus,
 meq[ue] grauiter læserit, adhuc il-
 li non solùm ignoscere , sed etiam
 benefacere debeam , contra natu-
 ram pugnare mihi esse videtur.
 Id quidem contra naturam per
 peccatum corruptam fortasse di-
 ci poterit , sed non contra natu-
 ram per Christi gratiam repara-
 tam . An non Deus ipse bona
 sua cum inimicis suis commu-
 nicat ? & quotidie inimicis suis
 ignoscit , & reddit ei[us] bona pro-

Matt. 5. malis, duin *solēm suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos?* Quod si Deus ita se gerit cum inimicis, non est contra naturam Dei, neque hominis qui ad imaginem Dei creatus est, diligere inimicos, eisque benefacere : sed contra naturam bestiarum, & eorum, qui cum in honore essent, non intellexerunt, comparati sunt iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis.

Psal. 48.

C A P. XIII.

*Iterum de humilitate, quæ est
quarta pars portæ.*

VENIO ad humilitatem, quæ similis est sororibus suis : ut magnas quidem angustias superbis & arrogantibus pariat ; sed iis qui ad scholam Christi accedunt, & ab eo discere volunt, non difficulter dilatari incipiat. Primùm enim **i. Pet. 5.** humiliari debemus *sub potenti manu Dei*, vt A postolorum princeps admonuit : & vt Coapostolus eius

Iaco-

Iacobus confirmat. Quæ autem *Iac. 4.*
 difficultas fingi potest in humilia-
 tione mortalis hominis ad immor-
 talem & omnipotentem Deum?
 Deinde debem⁹ quoque nouissimū
 locum eligere apud homines, quia
 superiores inuicem arbitrari nos
 conuenit, vt Apostolus monet in
 Epistola ad Philippenses : *Superio-* *Phil. 2.*
res, inquit, sibi inuicem arbitrantes.
 Qui vere se ipsi nouerunt, & con-
 sci⁹ sunt propriæ infirmitatis, alio-
 rum autem interiora non noue-
 runt, nullas patiuntur angustias, vt
 omnes alios sibi superiores ducant,
 eosque honore præueniant, & lo-
 cum altiorem iisdem concedant.
 Quemadmodum enim superbia
 nascitur ex ignorantia sui, sic hu-
 militas ex cognitione sui. Cor su-
 perbi facile videt vitia quæ in se
 non habet, & quæ ceteri habent,
 quia sunt oīnnia extra se: vitia pro-
 pria, quamuis sæpè maxima, & aliis
 omnibus nota, ipse non videt, quia
 sunt intra se; quomodo oculus non
 videt quæ intra se habet, sed ea
 solūm quæ extra illum sunt. Exem-

Lxx. 18. plo nobis esse potest Pharisæus ille qui gratias agebat Deo , quòd non esset sicut ceteri homines , raptores, iniusti, adulteri : is enim videbat in se non esse vitium rapinæ, iniustitiæ, adulterij : sed non videbat vicia grauiora quæ intus latebant, superbiam , mentis cæcitatem , & impœnitentiam ; & ideo publicano in eodem templo oranti se præponebat : sed publicanus, quia meliores oculos habebat , videbat in se vicia , & virtutes non videbat ; ideo recumbebat in nouissimo loco, stans à longè , percutiens pectus suum , & misericordiam Dei implorans : ex quo factum est , vt iudicio Dei discesserit hic iustificatus , ille reprobatus . Quare si quis serio dare velit operam cognitioni propriæ non patietur angustias in porta Domus Domini penetranda .

Ad hæc omnia necesse est addere , portam Domus Domini quæ videtur angustissima , ac pñè impenetrabilis iis qui onusti accedunt , & obeso corpore sunt , vel multis vestibus inuoluti , & erecto

corpo*re* ingredi tentant; eamdem
videri latam & aditu facillimam iis
qui sine vlo onere, & nudi, ac ma-
cili*ent*, & curui ingrediuntur. Ita-
que in nobis est cau*sa*, cur non fa-
cile*re* ingredi possimus per eam por-
tam, per quam multi Sanctorum
fine vlla difficultate vel molestia
transierunt. Incipiat ergo homo
Christianus deponere onera diui-
tiarum: intelligat opes sibi à Deo
datas vt œconom*o*, non vt domi-
no, vt eas distribuat indigentibus,
non vt eas sibi vni diligenter con-
seruet: sic enim fiet, vt animus ab
amore diuitiarum liber effectus,
quasi magno onere deposito, ob
angustias portæ non laboret. Nec
minùs deponat pinguedinem ni-
miam deliciarum carnalium, vel
potiùs eiiciat humores noxios cu-
piditatum variarum, quæ hydro-
pem dignunt, & corpus inflant.
Denique exuat opinionem pro-
priæ existimationis, induat hu-
militatem Christi, inclinet cerui-
cem ad obedientiam mandatorum;
& tunc queratur, si non satis

C A P. XIV.

*Necessarium esse ingressum portæ,
quantumuis angustæ, si quis
saluus esse velit.*

SE D siue porta illa lata sit, siue
angusta, omnino contendere
debemus, ut per eam ingrediamur:
nullus enim aliis locus est post
hanc vitam; quæ fugit velut um-
bra, vbi benè esse possimus, nisi in-
tra hanc portam. Ideò enim Do-
minus hortatur, dicens: *Contendite
intrare per angustum portam:* quo-
niam, vt ipse in eodem loco sub-
iungit, qui foris manebunt, ad ea
loca detrudentur omnes, vbi sem-
piternus est fletus, & assiduus den-
tium stridor: quæ dolores maxi-
mos significant cum desperatione
remedij; vnde rabies oritur, quæ
impatiēter tolerat quæ tolerare nō
yellet, & semper tolerare cogetur.

Lxx. 13.

Quanto satius erat contendere intrare per angustam portam , vbi modico labore vel dolore sustentato , requies & iucunditas inuenitur ? Et si quidem possent homines & angustias portæ , & dolores gehennæ simul euadere , fortasse excusati posset eorum fragilitas vel imbecillitas , qui vim facere portæ illius angustiis non auderent : sed cùm necesse sit , aut hîc ad tempus laborare vim faciendo , aut incide-re in labores doloresq;e perpetuos ; vbi est iudiciū , vbi ratio quæ dicit fugiendas esse angustias minores & breuiores , vt ad intollerabiles & grauissimas veniatur ? Sed etiam si nullæ sequeretur angustiæ post hanc vitam , sed sola priuatio Domus Dei , vbi sempiterna sunt gaudia ; hoc ipsum deberet in nobis efficere , vt non solùm per angustias portæ , sed etiam per spinas & tribulos , necnon per ferrum & ignē alacriter intraremus . Et quamuis hoc tempore non sentiamus , quid sit priuari beatitudine : tamen post animæ separationē à corpore

aperientur oculi mentis, ut clarissimè videant, quantum sit detrimentum, imò quām infinita iactura, non peruenire ad finem ultimum, ad quem creati sumus. Atque hoc desiderium significant verba illa, quæ in Euangeliō referuntur repetita ab illis qui exclusi foris manebunt: *Domine, Domine, aperi nobis.* Siquidem desiderium ultimi finis semper cruciabit miseris, & conscientiæ remorsus numquam quietet; & implebitur illud: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.*

O si possemus nunc seriò cogitare, quanto affectu dicent homines illi, *Domine, Domine, aperi nobis:* ac si dicant: *Sine ingressu in istam Domum viuere non possumus, nec tamen mori nobis datur.* Itaque viuimus non ut viuamus, sed ut semper miserrimi simus. Ergo aperi nobis, quia parati sumus quasi libet angustias tormentorum pati, modò ingrediamur. Sed respondebitur: *Nescio vos.* Annus iubilei finem accepit: quando potuistis in-

Matth.

25.

Lvt. 13.

Isa. 66.

Marcii 9.

gredi, noluistis; nunc ergo æquum est, ut quando vultis ingredi, non possitis. Ita illi sine ullo remedio exclusi, numquam tamē cessabunt clamare, naturali desiderio stimulante: *Domine, Domine, aperi nobis.* Sed qui surdi fuerunt in hac vita ad exhortationes Domini clamantis & dicentis, *Contendite intrare per angustum portam:* tunc surdis auribus Domini clamabunt, *Domine, Domine, aperi nobis.* Quare si quid sapiimus, nunc rebus nostris consulamus, quando tempus habemus: faciamus nunc, dum licet, quod tunc sine villa dubitatione toto corde facere, vel fecisse cupiemus, & non licebit.

DE ÆTERNA
FELICITATE
SANCTORVM
sub nomine Pa-
radisi.

LIBER QVARTVS.

C A P. I.

In Cælo esse vera gaudia.

PA RADIS V S , nomen
est voluptatis & delicia-
rum : significat enim
hortum, siue pomarium
& viridarium simul amœnissi-
mum , & ad recreationem & iu-
cunditatem adferendam aptissi-
mum. In libro Genesis Paradisus
voluptatis non semel appellatur,

vbi de Paradiso terrestri sermo habetur. Apud Ezechielem verò de Paradiso cælesti dicitur Angelo primario, qui postea cecidit & diabolus factus est : *In delicijs Paradisi Ezech.* *Dei fuisti. Quia* verò in Scripturis 28. sanctis nihil habemus de Paradiso, nisi fuisse in eo arbores multas, & fontem aquæ viuæ : ideò visum est mihi occasione huius nominis explicare voluptates & gaudia, quibus fruuntur in cælo Beati. Erit verò, nisi fallor, utilis contemplatio ad excitandos animos, ad ea quæ sursum sunt quærenda & cogitanda; ac per hoc ad vitam sic instituendam, ut cum hinc migrandum erit, non ad luctum & tenebras, sed ad lucem & lætitiam sempiternam, Deo adiuuante migremus. Solent enim homines, paucis exceptis, magis trahi voluptate, quam aliquo bono alio: & Ecclesia in quadam Oratione dicit : *Ibi nostra fixa sunt corda, vbi vera sunt gaudia.* Ac primùm cōsiderabimus, quid Scripturæ sanctæ de cælesti Paradiso nos doceant, vnde probemus verè

esse in Paradiso cælesti gaudia: deinde tentabimus explicare quæ sint illa gaudia: postremò variis rationibus, vel potius comparationibus demonstrabimus, gaudia illa esse longè maiora, quam nos capere, vel cogitare, vel etiam suspicari possimus.

Primùm igitur nomen ipsum Paradisi, voluptatem ac delicias sonat, ut ex libro Genesis paulò ante ostendimus. Esse autem in cælo paradisum, testatur Ezechiel, qui de primo Angelo scripsit: *In delicijs Paradisi Dei fuisti: testatur Dominus in Euangeliō, cùm latroni secum pendenti dixit: Hodie mecum eris in Paradiso: accepit enim Paradisum pro Regno Dei, & essentiali beatitudine; dixerat enim Iatro: Domine memento mei, dum veneris in Regnum tuum: & Dominus promittens illi consortium Regni sui, respondit: Hodie mecum eris in Paradiso: testatur beatus Paulus in posteriore ad Corinthios, cùm ait: *Scio hominem in Christo, raptum usque ad tertium celum, & quia**

Ezech.
18.

Zac. 23.

2. Cor.
12.

raptus est in Paradisum : testatur
beatus Ioannes in Apocalypsi, vbi Apoc. 2
Dominum introducit loquen-
tem : *Vincenti dabo edere de ligno
vite, quod est in Paradiſo Dei mei.*
Ex his locis per spicuum est, re-
gionem Beatorum esse locum de-
liciarum & voluptatis. Deinde
cùm Dominus ait seruo bono
& fideli, *Intra in gaudium Domi-
ni tui* : nónne apertissimè decla-
rat, Domum Dei, siue Ciuita-
tem Dei, ad quam admittuntur
serui boni & fideles, cùm de
hoc mundo migrant, esse locum
gaudij ? Et cùm idem Dominus
multis in locis comparat Regnum
cælorum cœnæ, vt apud Lucam, Lsc. 14.
cùm ait : *Homo quidam fecit cœ-
nam magnam* : & cùm alibi di- Lsc. 22.
cit : *Et ego dispenso vobis*, sicut di-
sposuit mihi Pater meus Regnum, vt eda-
tis & bibatis super mensam meam in Re-
gno meo : & denique cùm in Apoca-
lypsi dicitur : *Beati, qui ad cœnam Apoc.*
nuptiarum Agni vocati sunt : certè 19.
Scriptura per metaphoram cœ-
næ, delectationem voluptatémque

significat, nisi quis negare velit, in sensu gustandi ullam esse voluptatem. Ad huc in Euangeliis, & in Apocalypsi, Regnum Dei nuptiis regalibus comparatur, ut notum.

Matth. est ex parabola Regis qui fecit nuptias filio suo: & ex parabola virginum sapientium & stultarum; quarum sapientes intratunt cum sposo ad nuptias, stultæ vero foris manserunt: & ex Apocalypsi, ubi multa dicuntur de nuptiis Agni in regno cælorum cum apparatu maximo celebratis. Porro nuptiis regalibus comparatur beatitudo Sanctorum, quoniam in nuptiis omnia ferè genera voluptatum exhibentur, & percipiuntur; de qua re in libro sequenti dicturi sumus.

Denique in Apocalypsi videt sanctus Ioannes chorum virginum, qui sequebantur Agnum, quocumque iret; & cantabant canticum nouum, quod nemo alias cœtare poterat. Quem locum sanctus Augustinus exponit in libro *De sancta virginitate, cap. 27.* sancta virginitate, de certis gaudiis,

sanctisque voluptatibus, quibus
 soli & solae virgines perfruentur.
 Verba eius hæc sunt: *Vos adferetis ad
 nup: i. 15 Ag: ii canticum nouum, quod
 cantabitis in citharis vestris, hoc est in
 cordibus dicatis laudibus; non utique ta-
 le, quale cantat vniuersa terra, sed tale,
 quale nemo poterit dicere nisi vos.* & in-
 frà: *Quò ire putamus hunc Agnum? quò
 nemo eum sequi valeat, vel audeat, nisi
 vos? Quò putamus eum ire? in quos sal-
 tus, & prata? Vbi credo sunt gramine
 gaudia, non gaudia facili huius vana,
 insaniae mendaces: nec gaudia, qualia in
 ipso Regno Dei, ceteris non virginibus
 erunt, sed à ceterorum omnium gaudio-
 rum sorte distincta.* & infrà: *Videbit* De san-
cta vir-
ginitate,
cap. 29.
*vos cetera multitudo fidelium, quæ ad
 hoc Agnum sequi non potest; videbit,*
nec inuidet; & collatando vobis, quod
 in se non habet, habebit in vobis. Nam
 & illud canticum nouum proprium ve-
 strum dicere non poterit, audire autem
 poterit, & delectari vestro tam excellen-
 ti bono. Sed vos, qui & dicetis, & an-
 dietis; quia & hoc, quod dicetis, à vo-
 bis audietis, felicius exultabitis, iucun-
 diusque regnabitis. Ex his igitur ma-

230 DE ÆTERNA FELICITATE
nifestè constat, in cælesti regno &
Ciuitate, vel Domo, multa esse
vera gaudia, verissimasque & ma-
ximas voluptates.

C A P. II.

Degaudio intelligentie.

CV M ex Diuinis literis proba-
tum iam sit, in Regno cælo-
rum vera esse gaudia; nunc expo-
nemus, quænam illa sint gaudia.
Ac breuiter explicanda erunt pri-
mò gaudia intelligentiæ, volunta-
tis, & memoriæ, quæ ad spiritum
pertinent: deinde gaudia sensuum
singulorum, quæ pertinent ad
corpus. Neque hoc loco affirma-
re intendimus, intelligentiam, &
memoriam, & sensus corporis
proprias sedes esse gaudij; cùm nō
ignoremus, gaudium, vt etiam de-
siderium, propriè ad voluntatem
in parte superiore, & ad appetitum
in parte inferiore pertinere. Sed
loquimur, vt vulgò homines lo-
quuntur, qui non recusant dicere,

Oculus delectatur pulchritudine colorum, & auris suavitate sonorum. Intelligimus ergo per gaudium mentis, vel memoriæ, vel sensuum externorum, delectationem, quam percipit homo ex ijs quæ intelligit, vel quorū recordatur, vel quę sensib^o externis haurit.

Primum igitur Beatorum gaudium erit, oculis mentis videre Deum facie ad faciem, ut loquitur beatus Paulus in Epistola priore ^{1. Cor. 13} ad Corinthios. & videre eum sicuti est, ut loquitur beatus Ioannes ^{1. Ioan. 3} in Epistola prima. Quantum autem hoc sit futurum gaudium, possumus ex eo coniucere, quod Isaias Propheta & Apostolus Paulus testantur superare omnia gaudia, quæ ullus hominum vidiit, aut audiuit, aut cupiuit, aut cogitauit. Oculus non vidiit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparauit Deus ijs qui diligunt illum. Loquitur enim Scriptura de præcipua & essentiali beatitudine, quæ in ipsius Dei visione posita est, iuxta verbum Domini: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. &, <sup>Isai. 64
1. Cor. 2.
Matth. 5</sup>

Eoan. 17. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Et quidem magna amplificatio illa esse videtur, quod nemo viderit, aut audierit, aut desiderauerit, aut cogitauerit tale bonum, quale in Dei visione percipietur: tamen non est amplificatio, sed simplex veritas; quoniam oculi, & aures, & corda hominum solita sunt gaudia solum terminata, mensurata, & finita percipere: visio autem Dei, visio est lucis inaccessibilis, & boni prorsus infiniti, quod in se continet omne bonum, iuxta verbum Domini ad

Exod. 33. Moysem, *Ego ostendam omne bonum tibi.* cum ille anteà petijisset, ostende mihi faciem tuam. Ac ut per rationem hoc ipsum demonstremus,

p. 2. q. 31. sciendum est ex sancto Thoma, delectationem, quæ percipitur ex cognitione, tria requirere, potentiam intelligentem siue sentientem, obiectum conueniens illi potentiae, & unionem obiecti cum potentia: & quanto potentia est aptior ad cognoscendum, & obie-

Etum nobilius, & vnio magis intima, tanto percipi delectationem maiorem. Quod autem intelligentia siue mens sit purior, & altior, & nobilior, & vt sic loquar, viuacior, ac per hoc multo aptior ad cognoscendum quam sensus externus, in dubium reuocari non potest. Quod verò Deus sit obiectum altissimum & nobilissimum; non solum supra omnia obiecta sensuum, sed etiam supra omnia omnino obiecta mentis, quippe infinitum bonum, & omne bonum, vel potius ipsa bonitas, nemo ambigere potest. Iam verò quod vnio intelligentiae cum Deo per apertam visionem sit vnio sic intima, vt essentia Dei totam mentem videntis penetret, & mens ipsa in ipsum Deum, quasi in mare magnum tota mergatur & transformetur, & què certum atque indubitatum est. Quis igitur capere vel suspicari poterit, quantum illud sit gaudium? quale illud osculum summi boni? qualis ille complexus sponsi pulchritudinis infinitas? Certè in coniunctione pulchri co-

loris cum sensu videndi, & dulcis-
simi soni cum sensu audiendi, &
ceterorum sensibilium cum sensi-
bus suis, magnā experimur volup-
tatem, & sæpè tam magnam, vt
nonnulli propter illam ferè insa-
niant. Et tamen potentia sentiendi
materiales sunt, & cum bestijs no-
bis communes: & obiecta quoque
res corporales sunt, & non mi-
nus sæpè lædunt, quam oblectent,
& denique vnio superficialis est, &
externa; & in pluribus sensibus
non sit vnio ipsius obiecti, sed eius
imaginis cum potentia. Adde
quod vnio spiritualis, & vnio Dei
cum intelligentia per visionem, est
firmior, durabilior, & tota simul:
delectationes enim corporales, &
qua sensibus percipiuntur, quia
mutationem adferunt, non pos-
sunt esse diuturnæ, & non sunt to-
tae simul, sed quasi guttatim instil-
lantur. Quare sine vlla dubitatio-
ne maior est delectatio mentis,
quam sensus.

Collige ergo te, homo, & appen-
de in iusta trutina voluptatē quam

tibi mundus offert, cum ea quam Deus promittit, cum visionem suam diligentibus se promittit: & elige quod vis. Certè enim si voluptatem amas, quam à te amari negare non potes, maximam potius quam minimam, & semper duraturam quam eam quæ momentanea est, eliges. Neque sola visio Dei sanctis hominib⁹ in cælo promittitur, sed etiam omnium rerū, quas fecit Deus. Hic quidem in terris cernimus per sensum vidēdi solem, & lunam, & stellas, & terras, & maria, & flumina, & animalia, & arbores, & metalla. Sed mens nostra nihil omnino cernit, id est, nullam substantiam creatam perfectè nouit, non differentias essentiales, non proprietates, non vires, ac ne animam quidem suam homo videt; sed more cæcorum palpando effecta, & discurrendo per rationē aliquid cognitionis acquirit. Quale ergo gaudium erit, cum intelligentia nostra, reuelata facie, manifestè videbit naturas omnium rerū, differētias, proprietates, vires? Et cum quanta exul-

236 DE AETERNA FELICITATE
tatione obstupecet, cum videbit
exercitum Angelorum innumerá-
bilem, quorum nullus cūm alio in
specie conuenit, & differentias
omnium & singulorum perspicuē
intuebitur? Prō quale theatrum
erit illud, quām desiderabile, qnām
amabile, cūm sanctos homines,
qui fuerunt à principio mundi us-
que ad finem, simul cū Angelis
omnibus congregatos, & singu-
lorum merita, palmas, & coro-
nas intueri licebit! Nec sine læti-
tiæ voluptate videbimus scelera
& tormenta perditionis; in qui-
bus sanctitas piorum, & iustitia

Psal. 57. Dei, mirificè collucebunt: tunc
enim iusti manus suas lauabunt in
sanguine peccatorum, vt Prophē-
ta tanto antè prædictit. Quid enim
est manus lauare in sanguine pec-
catorum, nisi iustorum opera clari-
riùs emicaré ad comparationem
operum hominum iniquidrum?
Splendebit certè magis virginitas
aliquorum, quando cuim adulte-
rijs aliorum equalium conferetur:
necnon ieiunia, & eleemosynæ

aliquorum, quando cum coines-
fationibus, & ebrietatibus, & cru-
delitate aliorum similiter æqua-
lum comparabitur: quando vide-
licet erunt, qui dicant: Ille iuu-
nis, & formosus erat, & tamen
virginitatem aut castitatem perpe-
tuò coluit; iste autem iuuenis quo-
que & formosus fuit, sed vxore sua
non contentus, adulterijs & sacri-
legijs sæpè se polluit: & ille diues
& nobilis fuit, & ieunauit, & ora-
uit frequenter, & eleemosynas
multas fecit; iste æquè diues & no-
bilis fuit, sed coinesfationibus &
ebrietatibus addictus, sic omnia in
voluptates suas consumpsit, vt
pauperibus nihil vñquam donaue-
rit. Atque hinc fiet, vt crescat gau-
dium iustorum ex notitia scele-
rum iniquorum: & simul gaudium
crescat ex cōtemplatione iustitiae,
quæ mirificè splendebit in præmijs
Beatorum, & in supplicijs misero-
rum. Nunc enim in rebus huma-
nis magna deformitas cernitur in
eo, quod sæpè culpa coniungitur
cum præmio, & viuitus cum pœna,

238 DE ÆTERNA FELICITATE
vnde iustitia Dei apud homines
non nihil obscurari videtur: sed tūc
omnis pœna cum culpa, & omne
præmium cum virtute iungetur;
atque ita decor iustitiae in menti-
bus Beatorum incredibile gau-
dium excitabit..

C A P. III.

De gaudio voluntatis.

TRIA sunt, quæ præter volu-
ptatem, quam capit voluntas
ex bono intelligentiæ, maximæ
gaudia in ipsa voluntate propriè
gignent. Vnum est amor Dei &
proximi ardentissimus, & inextin-
guibilis: amor enim est præcipuum
condimentū omnium rerum ama-
biliū. Qui amat, omnia quæ amat,
pulcherrima atque optima esse iu-
dicat; & ideo illorum aspectu &
consuetudine plurimùm gaudet,
& ex absentia vel priuatione in-
consolabiliter dolet. Videmus pa-
rentes, qui naturaliter filios suos
valde diligunt, eos pulcherrimos,

ingeniosissimos, prudentissimos
credere, quamuis sæpè deformes
sint, & ingenio ac iudicio careant:
& si daretur optio, filios suos non
mutarent cum quibuscumq; alijs,
iudicio aliorum hominum melio-
ribus & pulchrioribus. Sæpè etiam
homines amore capi videmus, vel
ex veneficio, vel casu aliquo, per-
sonarum deformium, cum quibus
versari iucundissimum, & contra
ab eis auelli infelicissimum iudi-
cant. Quod certè non facit nisi a-
mor, condimentum, vt diximus,
omnium amabilem. Quæ cùm ita
sint, qualis & quanta erit voluptas
Sæctorum, cum Deo & Beatis om-
nibus semper versari, quos arden-
tissimè semper amabūt; & qui non
falso iudicio, sed verissimè pul-
cherrimi & optimi sunt, & à qui-
bus numquam se diuellendos esse
nouerunt? Contrà verò, vnum ex
maioribus gehennæ supplicijs erit,
semper versari cum ijs quos maxi-
mè oderunt, & à quibus circum-
uentos mille artibus se fuisse sciūt.

Altera res, quæ gaudiū magnum

in voluntate Beatorum gignet, erit
quies quædam incomparabilis, &
satietas sine fastidio, quæ illos pa-
catos & contentos modis omnibus
reddet. Hic certè in terris nemo
est sua sorte contentus, nemo qui
non multa cupiat, quæ obtainere
non potest. Inde omnes famelici,
omnes sitibundi, omnes inquieti
viuunt. Neque mirum id videri de-
bet, cùm animus noster capax sit
boni infiniti & sempiterni, & res
creatæ paruæ sint & fragiles, quæ
diu permanere non valent. Quale
igitur gaudium erit illi homini,
qui se in eo loco constitutum cer-
net, ubi planè omni ex parte con-
tentus viuet? ubi nihil desiderabit,
nihil timebit, nihil requiret, nihil
ambiet amplius? O pax exuperans
omnē sensum, quā mūdus non po-
test dare, & quæ in sola inuenitur
superna Ierusalem, ciuitate Regis
pacifici, & magni. Ad te suspirat
peregrinatio nostra, quæ plena
tentationibus & sollicitudinibus,
in sola tui memoria & expectatio-
ne aliquantulum requiescit.

Tertia

Tertia res quæ voluntati beatæ magnum gaudium adfert, est iustitia, eaque perfecta, & perfectior, quam esset iustitia originalis in Adamo. Illa subijciebat partē inferiorem superiori, donec superior esset subiecta Deo : hæc subijcit partem inferiorem superiori, & superiorē Deo nexu firmissimo & insolubili. Illa erat quasi vestis lanea, vel linea; hæc est quasi vestis holoserica, vel aurea, quæ voluntatem facit pulcherrimam, & amabilem Deo, & sibi, & Angelis, ac beatis hominibus vniuersis. Hæc est illa perfecta iustitia, quæ nullam admittit maculam, ne venialem quidem, vt de anima tali ueste induita dici possit: *Tota pulchra es amica mea,* Cant. 4: & *macula non est in te.* Hæc in se cōcludit omnes virtutes, quæ imperfectionem nullam admistam habent. Quantam autem hæc iustitia iucunditatem & lætitudinem adferat, testis est Sapiens in Proverbijs, cùm ait: *Secura mens, quasi iuge conuiuum.* Illa autem sola est mens secura, quam conscientia nunquam

242 DE ÆTERNA FELICITATE
remordet, quod per iustitiam per-
fectam ita sit in bono stabilita, ut
ne ad momentum quidem labi
possit. Testis quoque est Apostolus

Rom. 14. Paulus, qui dicit: *Regnum Dei non
est esca & potus, sed iustitia, pax, & gau-
dium in Spiritu sancto.* Vbi sanctus
Apostolus manifeste docet, Re-
gnum cælorum voluptatem qui-
dem magnam in se comprehende-
re, sed eam sitam non esse in dele-
ctatione gulæ, & repletione vêtris;
ut homines carnales & animales
forte vellent; sed in iustitia, que pa-
rit in anima solidam pacem, & ve-
rum gaudium. Qui enim perfecte
iustus est, is non habet quidquam
in corde suo quod eum reprehen-
dat; neque in actionibus suis, quod
ab alijs reprehendi possit. Inde ori-
tur solidissima & dulcissima pax
cum Deo, & secum, & cum om-
nibus alijs. Inde vero nascitur gau-
dium ineffabile in Spiritu sancto,
cui gaudio nulla terrena vel tem-
poralis letitia poterit comparari.

C A P. IV.

De gaudio memorie.

AM verò memoria ex recordatione rerum præteritarum, non exiguum materia m gaudiorum repræsentabit. Primum enim recordatio beneficiorum Dei in omni vita, spiritualium & corporalium, naturalium & supernaturalium, temporalium & æternorum, incredibilem lætitiam adfert, cùm iustus recogitat, se tam multis modis præuentum in benedictionibus dulcedinis. Deinde recordatio periculorum, à quibus nos Deus misericordia modis eripuit in omni ætate, in omni officio, in omni statu, quantum lætitiam adferet? Inter cetera verò pericula illud in primis pono, quod sèpè peccato letali, ac per hoc gehenæ proximus aliquis fuerit, & Deus sola benignitate sua motus, peccatū impediuerit. Hæc certè misericordia Dei tanta & tam singularis, electis suis frequenter

244 DE ÆTERNA FELICITATE
impensa, cùm ad memoriam in illa
tutissima & pacatissima regione
veniet, lætitiam maximam suppe-
ditabit. Quæ recordatio si Sanctis
deesset in cælo, quomodo sicut ait
Psal. 88. Psalmus, misericordias Domini in
æternum cantarent: *Quo canticō, in-*
Lib. 22. *quit sanctus Augustinus in Libro*
postremo de Ciuitate Dei, in glo-
de Ciui riam gratiæ Christi, cuius sanguine libe-
tate Dei, ratus sumus, nihil erit prefectò illi iucun-
cap. 30. dius Ciuitati.

Quid dicam de cursu tempo-
rum & sæculorum à principio us-
que ad finem? quantam volunta-
tem adferet recordatio tot vicissi-
tudinum rerum, & tantæ varieta-
tis, quas tam sapienter gubernauit
& rexit, & ad fines debitos perdu-
xit inimitabilis prouidentia Dei?

Psal. 45. Hic fortasse est ille impetus flumi-
nis, qui tam mirificè lætificat Ci-
uitatem Dei. Quid enim est ordo
sæculorum magna velocitate la-
bentium, & cursum numquam in-
termittentium, nisi fluminis im-
petus sine cessatione aquas suas ra-
pientis & deuoluentis, donec in

oceanum demergantur, atque dis-
 pareant? Et nunc quidem dum flu-
 men fluit, & tempora labuntur,
 multi de prouidentia Dei dispu-
 tant, & non desunt etiam ex Dei
 seruis, qui turbati isto impetu flu-
 minis, quod multa detrimenta sæ-
 pè adfert bonis, multa commoda
 malis, dum terram bonam à cam-
 pis iustorum ablataim ad campos
 impiorum defert, graues tentatio-
 nes passi, de prouidentia Dei que-
 ri visi sunt. Audi Prophetam Re- Psal. 72
 gium: *Mei autem pānē moti sunt pe-*
des, pānē effusi sunt gressus mei; quia
zelaui super iniquos, pacem peccatorum
videns. & infrā: *Ecce ipsi peccatores,*
& abundantes in seculo obtinuerunt
dimitias; & dixi: *Ergo siue caussa iut-*
stificauit cor meum, & laui inter ~~in-~~
nocentes manus meas, & fui flagella- Ierem. 12
tus tota die. Audi Ieremiam: *Iustus*
quidem tu es Domine, si disputem te-
cum: verumtamen iusta loquar ad te:
Quare via impiorum prosperatur? bene
est omnibus, qui prauaricantur, & ini-
què agunt? Plantasti eos, & radicem
 miserunt: proficiunt, & faciunt fru-

Habac. 1 Etum: propè est tu oris eorum, & longe à
 tenib[us] eorum. Audi Habacuc: Qua-
 re, inquit, respicis super iniqua agen-
 tes, & taces deuorante impio iustiorem
 se? Et facies homines quasi pisces maris,
 & quasi reptile non habens principem.
 Sed post cursum temporum euo-
 lutum, & flumen in mare demer-
 sum, cùm Sancti in cælo totum il-
 lum cursum ad memoriam reuo-
 cabunt & rationes omnium illa-
 rum vicissitudinum in libro diui-
 næ prouidentiæ perspicuè legent,
 incredibile dictu est, quām vehe-
 menter fluminis illius impetus per
 memoriam repræsentatus lætifica-
 bit Ciuitatem Dei. Ibi videbunt
 cur Deus permiserit primum An-
 gelum & primum hominem labi;
 & cur misericordia Dei hominem
 liberauerit, Angelum non libera-
 uerit. Ibi videbunt, cur Deus
 elegerit in populum peculiarem
 filios Abrahami, quos tamen præ-
 uidebat durissimę ceruicis futuros:
 & quanta bona ex illorum perui-
 cacia paraturus esset Gentibus.
 Ac ut vniuersalem prouidentiam

prætermittam, ibi videbunt, cur permiserit plurimos Iustorum, ac pænè omnes in mundo pressuram pati, ut videlicet eos gloriosissimè coronaret. Atque ex hac recordatione benedicent cum ingenti lætitia omnes cruces quas passi sunt in mundo, cùm in coronas semipternas videant esse conuersas, ac dicent cum Propheta: Secundùm Psal. 93. magnitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue latificauerunt animam meam.

C A P. V.

Degaudio oculorum.

VIDEAMVS nunc gaudia corporis glorificati. Ac primùm se offert gaudium sensus videndi, qui inter corporales sensus nobilissimus est, & cuius officium latissimè & longissimè patet. Is in cœlesti patria gaudebit primùm de proprij corporis splendore & pulchritudine. Videbit enim corpus suum reformatum à Christo,

& configuratum corpori claritatis suæ, vt dicit Apostolus in Epistola ad Philippenses.

- Phil. 3.* Neque claritas eius minor erit claritate Solis:
- Act. 26.* Christum enim, ad cuius splendorem conformandi sumus, idem Apostolus supra splendorem Solis à se visum fuisse testatur in Actis Apostolorum; & ipse Dominus in
- Matth. 23.* Euangelio loquitur, & dicit: *Tunc iusti fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum.* Quale igitur & quam gratū spectaculum videbunt oculi Beatorum, quando manus suas, & pedes, & membra omnia cernent radios lucis ex se profetre, vt non egeant amplius lumine Solis, neque Lunæ, & multò minus lucernæ aut cādelæ ad omnes tenebras vndique dissipandas? Sed non solum corpus proprium instar Solis fulgere videbunt, sed corpora Sanctorum omnium, ac in primis Christi ipsius, & sanctissimæ Matris eius. Quantum lātificat Sol vñus exortu suo vniuersam terram? Quidigitur erit videre simul innumerabiles Soles, nōn sola luce

illustres, sed membrorum varieta-
te & venustate pulcherrimos? Ne-
que in eo loco claudendi erunt o-
culi, ne fortè à nimio splendore le-
dantur : nam & ipsi oculi beati
erunt, ac per hoc impassibiles &
immortales; qui enim lumine glo-
riæ confortabit oculos mentis, ne
videntes Deum facie ad faciem op-
primantur à gloria , idem etiam
dote impassibilitatis confortabit
oculos corporis , vt sine læsione
cernant non Solem vnum , sed in-
numerabiles.

Illud etiam accedit ad gaudium
oculorum, quòd sanctus Augusti-
nus docet in libro de Ciuitate Dei, *Lib. 22.*
Martyres beatissimos in ea corpō- *De Ci-*
ris parte , in qua supplicia pertule- *uitate*
runt, signa virtutis pulcherrima
& venustissima prælaturos. *Dei, cap.*
Quid igitur erit, videre sanctum Stephā-
num tot gemmis pretiosis insi-
gnem , quot lapidum iectus in cor-
pore suo pertulit? *Quid Ioannem*
Baptistam , & Iacobum mai-
rem ac Paulum Apostolos, & aliós
propè infinitos , quibus collum

250 DE AETERNA FELICITATE
pro Christo præcissum fuit, videre
torque nobilissimo, omniique au-
ro pretiosiore, incredibili decore
fulgere? quid sanctum Bartholo-
mæum, cui pellis à toto corpore
detracta fuit, cernere toto corpore
ita illustrē, vt omnem purpuram,
quantumuis pretiosam, superare
videatur? Quid erit, vt cetera præ-
termittā, videre Petrū, & Andreā,
& alios plurimos, qui crucis sup-
plicium pertulerunt, quasi stellas
lucidissimas in manibus & pedibus
cum infinito decore gestare? Nam
de Christo Rege Martyrum, qui
ad gloriam suam & solatium no-
strum signa clauorum & lancearum
conseruare voluit, nulla lingua
promere potest, quanta luce si-
gna illa sacrosancti micabunt,
cūm omnis Sanctorum gloria ad
Christi gloriam comparata minor
sit, quam si pulchritudo stellarum
ad Solis pulchritudinē conferatur.

Quid iam dicam de voluptate
quam capient oculi Beatorum ex
conspectu totius illius amplissimæ

Tob. 13. Ciuitatis, quam Tobias & Ioan-

nes , vt suprà demonstrauimus, *Apoc. 21*
 non habentes satis digna vocabu-
 la quibus eius decorum exprime-
 rent , togam auram , & gemmis
 ac margaritis & lapidibus pretiosis
 ornatam esse dixerunt ? *Quid de-*
nique de Cœlo nouo , & Terra Isa. 56.
noua , quam Scripturæ sanctæ no-
bis promittunt post vltimi iudi-
cij diem , & de renouatione , &
in statu meliorem commuta-
tione totius rerum vniuersitatis?
Ista enim sicut nobis incognita
sunt , ita nouo & admirabili gau-
dio Beatorum oculos oblecta-
bunt , cum eorum pulchritudo
conspici cœperit.

C A P . VI.

De gaudio aurium.

SE N S V M audiendi & instrumē-
 ta loquendi futura esse in Re-
 gno cœlorum , dubitari non po-
 test ; erunt enim corpora Beatorū
 vera & viua , & ab omni parte

L vij.

252 DE ÆTERNA FELICITATE

perfecta, quale Christi corpus fuisse post resurrectionem, Apostoli omnes, & multi præterea discipuli, & mulieres non paucæ manifestè viderunt: nam & ipsum loquenter audiebant, & ipse illis interrogantibus respōdebat; ipse etiam beatus Paulus Christum de cælo sibi loquentem audiuit, & Christo ipse audienti respondit. Futura quoque in cælo cantica, ac præser-tim illius vocis, *Alleluia*, testantur Tobias & sanctus Ioannes. Ex his satis apertè potest intelligi, non defutura in Ciuitate illa cantica plurima & dulcissima, quibus Deus laudetur, & aures beatæ sanctorum hominum mirificè oblectentur. Et si omnia debent esse cōmensurata, dubium quoque non erit, quin illa cantica tantò suauiora & nobiliora esse debeant, quanto sunt ipsi cantores doctiores, & qui laudatur sublimior, & locus in quó cantatur, excelsior, & audientium cœtus intelligentior atque frequentior. Quid igitur erit in altissima illa pace, & animarū cō-

Matth.
28.

Luc. 24.

Ioā. 20.

¶ 21.

Aet. 1.

¶ 9. ¶

¶ 22. ¶ 26

Tob. 13.

Apoc. 19

cordia, & in illo charitatis ardore
erga summum Benefactorem, au-
dire liquidissimas voces. canen-
tium *Alleluia?* Si beatus Franci-
scus, ut scriptum reliquit sanctus Bonaventura, ad breuissimum sonitum citharæ ab Angelo pulsatae,
ita commotus est, ut aliud se putaret sæculum commutasse. Quibus deliciis aures nostræ fruentur,
quando millia cantorum & citharædorum concordissimis & suauissimis vocibus Deum collaudabunt;
& alia millia concentu pari,
& ardore non dissimili laudes easdem iterum atque iterum repeatent? Et fortasse non solius Dei laudes in Ciuitate illa canentur;
sed etiam triumphi sanctorum Martyrum, & Confessorum præconia, & Virginum gloria, & Sanctorum omnium contra diabolum victoriæ cantibus extollentur:
hæc enim omnia in Dei laudes & gloriam redundabunt. Quod ergo dicitur ab Ecclesiastico, *Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi,*

In Vita S. Fran-
cisci, cap.

5.

Ecclesiastico 31.

& non est transgressus; facere mala, & non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum: quamuis de laudibus mortalium in Ecclesia quæ peregrinatur in terris, intelligi possit, tamen nihil prohibet, quod minus intelligatur de cibibus immortalibus, & de Ecclesia quæ triumphat in cælis. Ibi enim habebunt verè Sancti gloriam æternam, & illa verè & propriè est Ecclesia Sanctorum.

Et cùm in Evangelio Dominus dicat laudandose esse à Deo in Regno cælesti fideles & prudentes seruos, illis verbis, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui: quid prohibet quin existimare possimus, verba illa Domini, cantu totius cælestis Curiæ excipienda, & iterum atque iterum dulcissime repetenda? Certè de sancto Martino Ecclesia Catholica dice-

In Laudibus. re non dubitauit: Martinus hic pauper & modicus, diu scelum ingreditur, hymnis cæstibus honoratur. Deni-

que sanctus Augustinus in extre-
mo libro De Ciuitate Dei , hoc
ipsum disertis verbis affirmat, cùm
ait : *Vera ibi gloria erit, vbi laudantis Lib. 12.
nec errore quifquam, nec adulatio[n]e De Ci-
laudabitur. Verus honor, qui nulli ne- uit. Dei,
gabitur digno, nulli deferetur indigno:*^{cap.30.}
sed nec ad eum ambiet ullus indignus,
vbi nullus permittitur esse, nisi dignus.
O igitur t[er]que quat[er]que beati,
qui in loco illo vnde exulat adulatio[n], & vbi non inuenitur menda-
cium , audient decantari laudes
suas sine periculo superbix , sed
non sine incremento l[et]titia !

C A P. VII.

De gaudio narium.

DE ceteris sensibus pauca di-
cenda erunt, non quòd suis
& magnis voluptatibus careant,
sed quòd illas voluptates, quales
futuræ sint, Scriptura sancta non
aperuerit. Illud nobis satis constat,
multa corpora Sanctorum statim à
morte odorē suauissimum spirare

cœpisse, qualem alium nemo anteā senserat. Hoc de corpore

In vita sancti Hilarionis, testatur sanctus S. Hieronymus: affirmat enim, post decem menses à sepultura inuen-

tum corpus integrum, quasi adhuc viueret, & tantis fragrans odoribus, ut delibutum vnguentis putaretur. Hoc idem de corpore sancti Seruuli paralytici testatur sanctus Gregorius in Dialogis, cuius

Lib. 4. cap. 14. hæc sunt verba: Anima exente, tan-

ta fragrantia odoris aspersa est, ut omnes qui illic aderant, inastimabili suauitate replerentur; & paulò post: Quousque corpus eius sepultura tradarent, ab eorum naribus odoris illius fragrantia non recessit. Nec desunt alia non pauca exempla similia, tum vetera tum recentia. Ex quibus colligi potest, si corpora defunctorum Sanctorum post animæ glorificationem suavein spirant odorem, multò magis corpora viua & gloriificata Sanctorum odorem suauissimum spiratura. Accedit, quod refert idem sanctus Gregorius de corpore Dominino-

stri viuente & gloriosissimo , cuius
hęc sunt verba in libro quarto dia-
logorum , & in Homilia quadā su-
per Euangelia: *Tunc sursum respiciens*
(Tarsilla virgo) Iesum venientem vi-
dit: tantaque subitō fragrantia miri odo-
ris aspersa est, ut ipsa quoque suauitas
cunctis ostenderet, illic Auctorem sua-
uitatis venisse. Quod si corpus Re-
demptoris glorificatum odorem
tantæ suauitatis spirat, omnino
credibile est, omnia corpora San-
ctorum in cælo spiratura miram
odoris suauitatem: decet enim ut
membra capiti suo conformia sint
non solūm in claritate, sed etiam
in odoris suauitate. Qui igitur
odoribus delectantur, cogitent
quali suauitate replendi sint, quan-
do in horto illo diuino tot millia
florum cælestium vndique spiran-
tium odores varios & suauissimos
glorificatis naribus haurient.

Lib. 4

c. 16.

Hom. 32

C A P. VIII.

De gaudio sensus gustandi & tangendi.

Vide Diony sū Car thusianū in 4. Sent. d. 44. art. 4. qui alios ci tāt, & Domini in 4. d. 49. q. 4. art. 5. Lue. 24. Matth. 22.

DE sensu gustandi scribunt Theologi, non vsuros Beatos cibis mortalibus, sed habituros tam en oblectationem aliquam in eo sensu, ne superuacaneus esse vi deatur: futuram tamen oblectatio nem illam loco & statui Beatorum & immortalium congruentem. De sensu tangendi conueniunt omnes, cū à Soto vsum eius non defuturum in cælo, cū corpora Beatorum sine dubio tangi possint, vt pote vera & viua corpora, dicente Domino, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Aberit tamen contactus omnis impurus à corporibus illis quæ concupiscentiam generandi nullam habebunt: &, vt ipse Dominus loquitur, In resurrectione neque nubent neque nubentur, sed erunt simili Angeli Dei in caelo. Sed nos in

his quæ disputantur in scholis immorari non volumus. Vnum illud affirmamus, sensum tangendi non modicam voluptatem perceptum ex perpetua & optima corporis habitudine ob dotes corporis gloriost, de quibus Apostolus in priore ad Corinthios : Seminatur,^{1. Cor.} inquit, *in corruptione, surget in incorruptionem: seminatur in ignobilitatem, surget in gloria: seminatur in infirmitatem, surget in virtute: seminatur corpus animiale, surget corpus spiritale.* Ex quibus quatuor dotibus siue priuilegiis corporum gloriolorum, una illa de gloria siue splendore corporis gloriost, ad sensum videndi pertinet, ut suo loco diximus : reliquæ tres videntur ad sensum tangendi propriè pertinere. Nam quemadmodū, cùm corpus grauatur morbis, plagis, vulneribus, quæ ad mortem ducunt, sensus tangendi est qui patitur & dolet : sic etiam quando corpus benè valet, & sanum ac robustum est, sensus tangendi gaudet. Magno igitur gaudio sensus tangendi afficietur

in cælo, cùm post resurrectionem corpora Beatorum immortalitate & impassibilitate, atque adeò optima valetudine in æternum fruentur. Quid non libenter darent viri, præsertim Principes, si per totam vitam à prodragis, capitis, stomachive, aut renum doloribus liberarentur? quale igitur gaudium erit in cælo, à quo longissime non solùm mors, sed omnis morbus & omnis dolor aberit? Proinde dotes illæ, per quas corpus corruptibile surgit incorruptibile, & corpus infirmum surgit impassibile, ad gaudium sensus tangendi pertinent. Sic etiam dotes agilitatis & subtilitatis, per quas corpus animale sicut spirituale, ad cumdem sensum tangendi pertinere videntur. Si quidem spirituale dicetur & erit corpus gloriosum, non quod non verè habeat carnem & ossa, sed quod ita subiectum sit spiritui, ut ad nutum spiritus sine difficultate & labore moueatur velocissimè, ascendat & descendat, eat & redeat, & quælibet loca penetret, ac si non

corpus sed spiritus effet. Quemadmodum igitur sensus tangendi male habet & dolet, quando corpus graue cogitur sursum ascendere, aut velociter de loco ad locum moueri; sic è contrario gaudet & lætatur , cùm corpus sine lassitudine & labore vel sursum ascenderit, vel de loco ad locum velocissimè transit. En igitur , à quanta seruitute corruptionis liberabūtur Beati, cùm nō ampliùs egebunt equis, neque curribus , neque stipatoriis, neque armis , neque vlla re alia; sed ipsa per se corpora beata discurrent velocissimè quocumque voluerint , & vbique tutissima erunt, etiam inter medias armatorum acies.

Vtinam qui delicias spirituales gustare non possunt quòd palatum infectum habeant, saltem hæc maxima & perpetua bona corporalia considerarent, atque ad illa afficerentur & ea quærerent ! sic enim fieret, vt paulatim ad altiora considererent, & per hos gradus ad sempiterna gaudia tandem ali-

C A P. IX.

*De comparatione gaudiorum terræ
cum gaudiis cœli.*

EXPOSVIMVS pro nostra te-
nuitate, quæ sint gaudia præ-
parata in cœlo iis qui diligunt
Deum: nunc quanta sint, argumen-
tis quibusdam externis demonstra-
re conabimur. Ac primùm ex com-
paratione gaudiorum, quæ Deus
inimicis suis & reprobis in hac vita
sæpenumerò tribuit. Et quidem
tanta sunt gaudia in diuiniis, in ho-
noribus, in potestate, in voluptati-
bus variis, quæ Deus tribuit pec-
catoribus, inimicis suis, eum vel
blasphemantibus, vel in eum non
credentibus, ut beati ferè ab omni-
bus iudicentur. *Beatum*, inquit
Propheta, *dixerunt populum, cui hæc
sunt.* *Quis ex amatoribus huius sæ-
culi non inuideat Salomoni, qui
quadraginta annis regnauit, & di-
uiniis & deliciis omnibus abunda-*

uit, & septingentas vxores & concubinas trecentas habuit? qui tamen, ex sententia sancti Augustini reprobis fuisse videtur. Sic enim loquitur sanctus Augustinus in Psalmos : *Ipse Salomon mulierum amator fuit, & reprobatus est à Deo:* 126. & in libris De Ciuitate Dei, de Sa- lomone dicit, quod Sallustius de Catilina: *Hic bonis initij malos exitus habuit.* Sanctum Augustinum secutus est sanctus Gregorius libro se- cundo Moralium : *hinc est, inquit, quod Salomon, qui sapientiam non perse- neraturus accepit, in somnis hanc & de nocte accepisse describitur.* Nec dissimiles Salomoni sunt hoc tempore Reges Turcarum, & Persarum, & Sinarum, & Tartarorum, qui Regna amplissima possident, & voluptatibus carnis addicti nihil negant cordi, vel oculis, vel auribus, vel gulæ, aut libidini, quod omnino desiderent.

Ac ut omittamus ista quæ paucorum sunt, quanta gaudia tribuit Deus in commune mortalibus, quorum pars maxima Deum aut

*Lib. 2.
Moral.
c. 2.*

264 DE ÆTERNA FELICITATE
non nouit, aut sicut par est, non diligit, nec timet? Nonne terras cum omnibus suis diuitiis & deliciis, animantibus, fructibus, floribus metallis, in commune omnibus tribuit? Nonne maria, fontes, flumina, lacus cum tot generibus pisium, in commune omnibus tribuit? Nonne cælum, quasi tectum huius magnæ domus, tot stellis ornatum, in commune omnibus tribuit? Nonne Solem suum oriri, & nubes suas pluere super bonos & malos ipse Dominus optimus & liberalissimus iussit? Quod si tanta gaudia peccatoribus reprobis, mācipiis suis ingratiss, & omni supplicio dignis in hac vita tribuit, nonne æquum est, ut amicis & filiis suis gaudia sine vlla comparatione maiora conseruet? Audi sanctum Au-

In Psal. gustinum in Psalmos: Peccatoribus, 85. inquit, blasphemantibus cum quotidie dat cælum & terram, dat fontes, fructus, sanitatem, filios, copias, libertatem.

Apud Surium Qui talia peccatoribus dat, quid putas eum seruare fidelibus suis? De sancto Tomo I. Fulgentio scribitur in eius Vita, eum

eum vidisse aliquando Romæ gloriā Senatus, & exclamasse: Quām speciosa potest esse Ierusalem cælestis, si sic fulget Roma terrestris? & si in hoc sæculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem, qualis honor & gloria præstabitur Sanctis contemplantibus veritatem? Certè sanctus Augustinus, si quis alias prudens rerum æstimator, tanto interuallo distare censuit terrena quæcumque gaudia à cælestibus, ut affirmare non dubitauerit, optabilius esse ad vnam solam diem frui cælestibus gaudiis, quām omnibus mundi gaudiis frui per multa millia sæculorum: atque hæc sunt eius verba: *Tanta est iucunditas lucis æternæ,*
ut etiam si nō liceret amplius in ea manere quām unius diei morā; propter hoc solum innumerabiles anni huius vite pleni delicijs & circumfluentia temporalium bonorum, rectè meritóque contemerentur; non enim falso ac paruo affectu dictum est: *Melior est dies una in atrijs tuis super millia.* Quid hīc dicemus? Si ista vera sunt,

Delib.
arbitrio
l. 3. c. ult.

vt sunt omnino verissima, nōnne
æquum esset, vt aliquando sapere
inciperemus? Hucusque dicere so-
liti sumus, contemnenda esse bona
terrena, quia momentanea sunt; &
amanda cælestia, quia sempiterna
sunt: nunc audimus Augustinum,
Doctorem sapientissimum affir-
mantem, etiamsi terrena essent
æterna, & cælestia momentanea,
adhuc recto iudicio anteponenda
esse terrenis celestia. Nōnne igitur
sordi, & cæci, & stupidi, & stulti su-
m⁹, si propter terrena bona nō so-
lūm vilia, sed etiā caduca & brevia,
contemnimus cælestia quæ pretio-
sissima & sempiterna sunt? Rumpe
tu, Domine misericors & misera-
tor, surditatem nostram, illumina
cæcitatem, excita stupiditatem, sa-
na dementiam. Ut quid enim signa-
sti super nos lumen vultus tui, Do-
mine, si hæc tam magna & tam ne-
cessaria non discernimus? & quare
dedisti nobis iudicium rationis, si
hæc tam euidentia non videmus?

C A P. X.

De comparatione Paradisi terrestris cum cœlesti.

C OMPARAVIMVS gaudia mundi huius cum gaudiis Regni cœlorum : comparemus nunc breuiter gaudia Paradisi terrestris cum gaudiis Paradisi cœlestis. Quanta fuerint gaudia Paradisi terrestris, vel ex eo cognosci potest, quòd ille erat quasi hortus deliciarum datum hominibus, qui creati erant ad imaginem & similitudinem Dei, cùm reliqua terra data esset animalibus brutis. Vnde etiam quando Adam peccando amisit honorem, in quo à Deo constitutus fuerat, & similis factus est iumentis insipientibus, de loco illo eiectus ad locum istum amandatus fuit. Describunt Paradisum terrestrem sanctus Alchimus Auitus in carminibus super Genesim, & alij, regionem amœnissimam & maximè temperatam, ybi non vreret

M ij

Tsal. 48.

268 DE ÆTERNA FELICITATE
calor æstatis, nec læderet hiemis
frigus: sed ver perpetuum floribus
exhilararet, & autumnus fructibus
omnium generum redundaret. Sed
verba eius audiamus:

Hic vera ſiduū celi clementia ſeruat.
Turbidus Auster abeft, ſempérque
sub aëre fudo

Nubila diffugiūt, iugi ceſſura ſereno.
Nec poſcit naturali loci, quos non ha-
bet imbreſ;

Sed cōtēta ſuo dotātur germina rore.
Sic cūm deſit biems, nec torrida fer-
ueat aſtas,

Fructibus autumnus, vel floribus oc-
cupat annum.

Sanctus Basilius in libro de Paradi-
ſo, Illic, inquit, plantauit Deus Para-
dīſum, ubi non eſt ventorum violentia,
non temporum immodeſtia, non grando,
non fulmina, non turbines, non hiber-
na congelatio, non veris humiditas, non
æſtius calor, non autumnalis ſiccitas;
ſed temperata ac pacifica concordia tem-
porum inter ſe. Tempora enim circa il-
lum locum tripudiant, in mō ſimul etiam
cum bonis ſuis ſiipatim concurrunt ve-
ris iuſcunditates, aſtatis alimēta, au-

tumnalis letitia, hiberna quies. Tenues & pellucidae sunt aquæ, multam in aspectu iucunditatem habentes, maiorem verò utilitatem quam iucunditatem exhibentes. Prīus igitur ipsum locum creauit Deus, dignum excipiendis Dei plantis. Deinde plantauit in ipso omnigenas arborum pulchritudines, & gratissimum aspectum, & iucundissimam fruitionem per ipsas largitus.

Sanctus Augustinus in libris De Ciuitate Dei sic de Paradiso terrestri loquitur : *Quid timere vel dolere poterant illi homines in tantorum tanta affluentia bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo, nec aberat quidquam quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat quod carnem animumve hominis feliciter viuentis offendere?* Amor erat imper- turbatus in Deum, atque inter se coniugum fida & sincera societate viuentium, & ex hoc amore grande gaudium, non desistente quod amabatur ad fruendum. Erat deuitio tranquilla peccati, qua manente, nullum omnino aliunde malum, quod contristaret, irruerat : & infra : *Quam,*

Lib. 14.
De Ci-
cap. 10.
uit. Dei.

igitur felices erant primi homines, qui
 & nullis agitabantur perturbationibus
 animorum, & nullis corporum læde-
 bantur incommodis, tam felix vniuer-
 sa societas esset humana, si nec illi ma-
 lum, quod etiam in posteros traiicerent,
 nec quisquam ex eorum stirpe iniquita-
 tem committeret, quæ damnationem
 reciperebat. Hæc sanctus Augustinus.
 Omitto quæ scribunt de incredi-
 bili amœnitate & fecunditate Pa-
 radisi terrestris Claudius Marius
 Victor, libro primo Carminum in
 Genesim, sanctus Ioannes Dama-
 scenus libro secundo De fide or-
 thodoxa cap. II. sanctus Isidorus
 lib. 14. Etymologiarum cap. 3. &
 Rupertus Tuitiensis lib. I. in Ge-
 nesim. cap. 37.

Sed quidquid sit de his particula-
 ribus, certè ex ipsa Scriptura colli-
 gimus, sine dubio beatorem eum
 locum fuisse, quām nostra hæc ha-
 bitatio sit; quoniam in pœnam
 peccati Adamo dicitur: Quia audisti
vocem vxoris tuae, & comedisti de ligno,
ex quo præceperam tibi ne comederes, ma-
ledicta terra in operet tuo: in laboribus

comedes ex eacunctis diebus vita tuae:
spinas & tribulos germinabit tibi: &
mulieri dicitur: Multiplicabo ærum-
nas tuas, & conceptus tuos: in dolore
paries filios, & sub viri potestate eris, &
ipse dominabitur tui. In Paradiso igitur
non fuisset sterilitas terræ, neque
laborandum in ea colenda fuisset,
neque spinas & tribulos germinasset:
& mulieres non conceperent
quamquam frustrè; sed omnes
conceptus partus suos, eosque felic-
es habuissent: & quamuis subie-
ctæ viris fuissent, non tamen despota-
tico imperio, sed ciuili & modera-
to. Itaque felicem vitam homines
illi sine timore & dolore, sine labo-
re & angustiis duxissent.

Et si Paradisus terrestris omni
malo caruisset, & multis magnis
que bonis abundasset: quid de cæ-
lesti Paradiso sentiendum erit, qui
tanto esse debet felicior, quanto
est altior; & tanto melior,
quanto pro melioribus institu-
tus? Altitudo cæli Beatorum sine
ulla comparatione sublimior est
Paradiso Adami: & homines in

cælo beati, qui peccare & mori nō possunt, longe ac longe meliores sunt incolis Paradisi terrestris, qui peccare & mori poterant. Illud igitur efficitur, vt Paradisus cælestis non solùm omni malo careat, sed bonis omnibus redundet, sine comparatione vlla pluribus & maioribus, quām ea essent quibus Paradisus terrestris redundabat. Quæ cūm ita sint, agamus Deo gratias, quòd per Filij sui redemptionem pro **Paradiso** terrestri inuidia diaboli nobis erepto, Paradisum cælestem longè beatiorem simus adepti: & tum ne simus ingrati tanto liberatori, tum ne nos ipsi nobis hostes videamur, contendamus totis viribus ad cælestem Paradisum aditum inuenire, eūmque nobis fide integra, spe sincera, charitate perfecta, & bonis operibus aperire.

C A P. XI.

*De comparatione bonorum mundi,
& bonorum Paradisi terrestris
simul, cum bonis Paradisi
cælestis solius.*

SED iam progrediamur vltérius, & comparemus omnia bona mundi huius, & bona terrestris Paradisi simul posita, cum bonis solius cælestis Paradisi; & videamus an fortè illa simul iuncta præpondent. Id verò efficiemus, si fingamus, diuitias, imperia, voluptates, & omnem gloriam Salomonis, & aliorum similium felicissimorum hominum, posse sine labore acquiri, & sine timore retineri; & posse etiam eiusmodi felicissimos homines numquam peccare, & nūquam mori, sic tamē, vt possint etiam peccare & mori. Hoc igitur posito, securus affirmo, bona Paradisi cælestis solius longè præponderare bonis omnibus mundi & Paradisi terrestris simul positis. Id verò inde

M v

colligo, quod bona illa simul iuncta numquam possint humanum animum replere, neque desiderium eius satiare, quia cor humanum boni infiniti capax est, illa vero omnia finita sunt. Itaque semper verum erit, quod sanctus Augustinus in principio Confessionum suarum dicit: *Fecisti nos, Domine, ad te, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te: & verum est quoque*
 Lib. I. Confess. cap. I.
 Psal. 16. quod sanctus Propheta canit: *Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Donec autem inquietum cor erit, miserum erit; & si miserum erit, beatum non erit* Paradisus autem cœlestis id habet potissimum, ut satiet animam, & omnem inquietudinem auferat. *Quid enim desiderare poterit qui similis erit Deo, quia videbit eum sicuti est? quid desiderare poterit, quem Deus constituet super omnia bona sua? quid desiderare poterit, qui cum Deo regnabit, & coheres Christi erit, quem Pater constituit heredem vniuersorum? nisi quis Deum ipsum inquietum cor gerere, & mise-*
 1. Ioan. 3.
 Matth. 24.
 Matth. 25.
 Heb. I.

tum esse dicere audeat. Deinde bona illa mundi, & Paradisi etiam terrestris, quantacumque & qualiacumque fuerint, hoc ipso quod amitti poterant, perfecta bona non erant, nec satiare poterant, neque quietum animum reddere valebant, ac per hoc verè beatum & felicem hominem non faciebant: at bona cælestis Paradisi undequaque perfecta & stabilia sunt, neque amitti neque diminui ullo modo possunt. Sancti enim in illis felicissimis sedibus constituti, nec mori possunt, nec peccare possunt, & de sempiterna felicitate certissimi sunt.

Aperiant ergo mortales oculos mentis, & seriò recogitent, quantum momenti sit, cælestem Paradisum non amittere. Agitur enim hîc verè de summa rei, non de rebus minutis, aut fugacibus. Prorsus enim diuino iudicio Sapientia Dei dixit: *Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animę verò suę detrimentum patiatur?*

Matth.
16.
Marci 8.
Luc. 9.

Mvj

C A P. XII.

*De comparatione pretij Paradisi
cum ipso Paradiso.*

POSTREMA comparatio erit de pretio, quo emptus est Paradisus à Christo, & quo à nobis etiam emi debet, cum ipsius Paradisi magnitudine atque præstantia. Christus pretio sanguinis sui emit nobis Paradisum cælestem, quem inuidia diaboli nobis eripuerat, non ut ipse haberet, sed ut nos etiam illo priuaremur: ad hoc enim seduxit Euam, & per illam Adamum impulit in præuaricationem, ut pœnæ suæ consortes haberet.

Matth. 3. Christus igitur est prudens ille Mercator, qui dedit omnia sua ut compararet pretiosam margaritam, per quam Regnum cælorum significari satis apertè ipse docuit: ipse est, de quo Apostolus loquitur, cùm dicit: *Empti estis prelio magno:* & Apostolus Petrus: *Non corruptibilibus auro vel argento*

redempti estis; sed pretioso sanguine qua- 2. Pet. 2.
si Agni immaculati Christi, & incon-
taminati. & rursus: Eum, qui emit
eos, Dominum negant. Christus enim
eodem tempore & nobis emit Pa-
radisum, & nos ipsos emit. Nam
& nos captiui facti eramus, & Pa-
radisum amiseramus per pecca-
tum: Christus vero redimens nos
a peccatis, & a captiuitate diaboli,
simul filios & heredes Dei consti-
tuit, & per hoc Paradisum nobis
restituit. Hinc igitur aperitur ma-
gnitudo cælestis Paradisi, quod in-
finito pretio dignus sit visus Sa-
pientiae Dei. Si nunc inter homi-
nes prudens ditissimusque merca-
tor margaritam pretiosam emeret
omnibus facultatibus suis libenter
distractis, certè nemo dubitaret,
margaritam illam tam esse exi-
miam & singularem, ut dignum
preium vix inueniret. Quanti er-
go facienda esset, si iudicio ullo
prædicti essemus, possessio Regni
cælestis, quam Sapientia Dei,
Verbum incarnatum omnibus la-
boribus, & sudoribus, & dolori-

bus suis per tringinta trium anno-
rum spatium , ac demum sanguine
suo & morte sua pretiosissima
comparauit ? Nimis omnino stulti
sumus , si rem illam pretio vilissi-
mo temporalium quorumcumque
bonorum vendimus , quam Chri-
stus Dominus infinito pretio di-
gnam duxit.

Quid : quod non solus Christus
sanguine suo Paradisum emendum
nobis existimauit ; sed Sancti om-
nes ab illo edocti , quidquid ha-
bebant , quidquid valebant , quid-
quid erant , libentissimè expone-
bant , ut Paradisum eumdem eme-
rent . Quin etiam beatus Paulus

*Rom. 8. clamat : Non sunt condignæ passiones
huius temporis ad futuram gloriam
que reuelabitur in nobis . Et si quis
à sanctis Martyribus omnibus pe-
teret , an libenter tot suis acer-
bissimis tormentis Paradisum eme-
rint ; & à sanctis Confessoribus , an
libenter tot suis vigilijs , ieunijs ,
orationibus , eleemosynis , perse-
cutionibus Paradisum emerint ;
certè clamarent omnes cum Apo-*

stolo; Non sunt condignae passiones hu-
ius temporis, ad futuram gloriā quae re-
uelabitur in nobis. Quamquam enim
Christi sanguis pretium Paradisi
pro nobis fuerit non solum dignū,
sed etiam (ut sic loquar) plus
quam dignum, nempe superemi-
nens & excedēs dignitatem rei que
emitur: tamen voluit etiam ut nos
emeremus, quō nos honoraret &
exaltaret. Magna enim est hominis
gloria, quod Paradisum obtineat
non solum ex merito Christi, sed
etiam ex merito suo, quod tamen à
Christi merito vim acceperit. Et si
quis nolit, cùm possit, bona age-
re & mala pati, ut Paradisum emat,
expellitur à mercatura Christi,
tamquam seruus malus & piger, ut
Christus ipse monet in parabola Rom. 8
de talentis: & Apostolus grauiter Matt. 25
monet cùm dicit: *Si filij, & heredes;*
heredes quidem Dei, coheredes autem
Christi: si tamen compatimur, ut &
conglorificemur.

Ac ne quis fortè queratur, se non
habere dignum pretium, sciat
non postulari à nobis, nisi id quod

habemus. Sic enim loquitur sanctus Augustinus : Regnum Dei tantum valet, quantum habueris. & probat exemplis Scripturæ diuinæ : Quid tam vile, quid tam terrenum, quam frangere panem esurienti ? tanti valet Regnum cælorum. Scriptum est enim : Posidete paratam vobis Regnum : Esuriui enim, & dedistis mihi panem. Emit vidua duobus minutis. Emit Petrus relinquens retra. Emit Zacchæus dando dimidium patrimonij. Hæc sanctus Augustinus, cui consonat venerabilis Beda, cum dicit, eum qui nihil habet præter se, dando se, illud emere. Res illa, inquit, id est Regnum cælestis, aliud non querit pretium, quam te ipsum : tantum valet, quantum es tu; te da, & habebis illud. Certè enim Lazarus mendicus nihil habebat quod daret, nisi patientiam in doloribus, & portatus est ab Angelis in sinum Abrahæ: & bonus latro nihil habuit in hoc mundo quod suum esset, præter liberam vocem qua clamauit : Memento mei, cum veneris in Regnum tuum. & audiuit.

Serm. 19 de San-
dis.

Luc. 16. L.

Luc. 23. L.

continuo : *Hodie mecum eris in Para-*
diso. O verè magnam Dei liberali-
tatem ! ô ineffabilem hominis fe-
licitatem , qui cum Domino suo
de pretio rei super omnes pretio-
fissimæ tam facilè transigere po-
test ! Optas homo à Deo Paradi-
sum omnium voluptatum ? da te
ipsum , & habebis illud. Quid est,
Da te ipsum ? Ama Deum ex toto
corde tuo , humiliare sub potenti
manu eius , lauda illum in omni
tempore , acquiesce libenter vo-
luntati eius , siue diuitem siue pau-
perem , siue glriosum , siue in-
glorium , siue sanum siue ægro-
tum te esse velit. Omnis enim
voluntas eius bona est , & om-
nia iudicia eius iusta sunt. Di-
cas Deo , Tuus sum ego , fac de
me secùdūm beneplacitum tuum:
non resisto , non reclamo , non de-
*trecho imperium : *Paratum cor meū*, Psa. 107*
**Deus, paratum cor meum;* Non mea vo-*
luntas, sed tua fiat. Hoc holocaustum
super omne pretium est apud Deū, Psal. 15.
qui bonorum nostrorum non eget.
Numquid vult Dominus , inquit Sa- 1. Reg. 15

muel, holocausta & victimas, & non
potius ut obediatur voci Domini? Hoc
holocaustum obedientię offerebat
quotidie Christus Patri, quod ipse

Ioan. 8. testatur cum ait: Quæ placita sunt ei,
facio semper. & Apostolus, Christi

2. Cor. 5. verus imitator: Contendimus siue ab-

Luc. 14. sentes, siue praesentes, placere illi. Hæc
perfecta renuntiatio omnium quæ
homo possidet, vel possidere cu-
pit: hæc abnegatio sui ipsius, ut

Matt. 16 Deo soli seruiat, est verum pretiū
Paradisi. Neque qui hac ratione
dat se ipsum, ut paradisum emat,
amittit se ipsum, sed verissimè fe-
licissimèque inuenit se ipsum, di-
cente Domino: Qui perdiderit ani-

Matt. 10 mā suām propter me, inueniet eam: &
Ioan. 12. qui odit animā suām in hoc mundo, in

Matt. 11 vitam æternam custodit eam. Sed quo-
niam hæc sapientia abscondita est
à sapientibus & prudentibus huius
mundi, qui verè stulti sunt apud
Deum, & stultorum infinitus est

Eccl. 1. numerus, ideo multi sunt vocati,
Matt. 22 pauci verò electi.

DE ÆTERNA
FELICITATE
SANCTORVM
sub nominibus
parabolicis.

LIBER QVINTVS.

C A P . I.

De Thesauro abscondito in agro.

DE Sanctorum felicitate
sub nominibus loco-
rum , in quibus habi-
tant ij qui verè felices
sunt & beati , id est , de Regno cæ-
lorum , de Ciuitate Dei , de Do-
mo Domini , & de Paradiso deli-
ciarum , hucusque scripsi quod
meditanti Deus suggestere digna-
tus est . Addam nunc aliquid de fe-

licitate eadem sub nomine rerum,
quibus Dominus felicitatem San-
ctorum in parabolis comparauit.
Initio verò sciendum est, verba il-
la Domini, *Simile est Regnum cælo-
rum*, quibus in parabolis suis Do-
minus passim utitur, non referri
semper ad verba proximè sequen-
tia, quasi cùm Dominus dicit, *Si-
mile est Regnum cælorum homini nego-
tiatori*, sensus sit, Regnum cælo-
rum esse simile homini negotiato-
ri: sed referri ad totam narratio-
nem, in qua per similitudinem de-
monstratur via ad Regnum cælo-
rum: & aliquando ipsum Regnum cælo-
rum, siue cælestis Regni bea-
titudinem describi obscurius, ali-
quando clarius, aliquando nullo
modo attingi. Explicabo singula
membra diuisionis.

Matt. 13 Cùm Dominus apud Matthæū
proponit parabolam de seminan-
te, describit fructum quem parit
Euangelica prædicatio iuxta varias
terræ dispositiones, & hoc vocat
mysterium Regni Dei: sed de bea-
titudine Sanctorum nihil dicit.

Cùm verò idem Dominus in eodem loco addit parabolam de zizanijs, attingit breuiter felicitatē Sanctorum , cùm dicit, triticum congregandum in horreum Domini, zizania verò alliganda in fasciculos ad comburendum. Sed cùm in eodem loco narrat parabolas de quærente bonas margaritas, & de inueniente thesaurū in cāpo absconditum , iam clariūs comparat Regnum cælorum margaritæ & thesauro. Atque huius tertij generis inuenio sex tantùm inter parabolas Domini , vnam de thesauro abscondito in agro, alteram de margarita pretiosa, tertiam de denario diurno , quartam de domino distribuente talenta, quintam de cœna magna , sextam de nuptijs. Quibus addemus duas similitudines ex Apostolo , vnam de currentibus ad brauium , & alteram de certantibus in agone. Ita erunt octo considerationes de vita beata Sanctorum ex nominibus parabolicis.

Prima igitur parabola quæ ha-

Matt. 13 betur apud sanctum Matthæum, simile facit Regnum cælorum thesauro abscondito in agro: & breuiter docet, quomodo possit acquiri, cum ait: Quem qui inuenit homo abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Thesaurus significat copiam ingentem auri, argenti, & lapidum pretiosorum: & , ut monet Paulus

ff. De ac- Iureconsultus, debet esse tam antiquus, ut eius non extet memoria:
quir. re- & ideo non habet proprium domi-
rū dōm. num, sed iure pertinet ad inuenien-
L. Num- tem. Hic thesaurus est ipsa Diui-
quam. nitas, quæ abscondita est in agro
 humanitatis Christi, ut recte ex-
 ponunt sanctus Hilarius & sanctus
 Hieronymus in Commentario ad
 caput Matthæi tertium decimum.

Coloss. 2. In Christo enim, ut ait Apostolus, absconditi sunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei. Diuini-
 tas autem est verissimus thesaurus omnium bonorum, & verè tam antiquus, ut nulla eius extare pos-
 sit memoria, cum sit æternus, &
 sæcula omnia præcesserit: neque

dominum habuit ut quām hic ingens thesaurus, cūm ipse sit Dominus omnium. Sed tamen ad ius inuenientium accedere dicitur, quia ipse libenter se donat ijs qui venditis omnibus eum acquirere satagunt. Dicitur autem absconditus, tamquam in agro defossus, in humanitate Christi: quia quamuis diuinitas sit vbiique, tamen nusquam magis propriè, quam in Christi humanitate, cui sic est vnitā, vt vna persona sit Deus & homo. Quare Apostolus dicit:

Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. Et quamuis nusquam sit magis quam in Christi humanitate, tamen sic in ea videbatur abscondita, vt opus fuerit lucernam accendere quæ Deum in Christo demonstraret. Ea lucerna sanctus Ioannes Baptista fuit; qui, vt scribit sanctus Ioannes, *erat lucerna ardens & lucens:* & de quo prædixit Dauid in persona Dei Patris, *Parvui lucernam Christo meo.* Ioannes enim Baptista Christum manifestauit, ac verè Deum Dei Filium unigenitum ostendit, cūm ait:

2.Cor. 5.

Ioan.5.

Psal.131.

- Ioan. 1.* Deum nemo vidit vñquam : vñigenitus
Ioan. 3. Filius qui est in sinu Patris , ipse enarra-
uit, & rursum : Qui de cælo venit , su-
per omnes est. & paulò post: Pater di-
light Filium , & omnia dedit in manu
eius. Qui credit in Filium , habet vitam
æternam: qui autem incredulus est Filio,
non videbit vitam , sed ira Dei manet
super eum. Sed quamuis hæc lucer-
na ardens & lucens tam apertè
Christum Dei Filium manifesta-
ret: tamen Iudæi excæcati diuini-
tatem in Christo absconditam co-
gnoscere non potuerunt , aut no-
I. Cor. 2. luerunt : nam si cognouissent , vt A-
postolus loquitur , numquam Domi-
num gloria crucifixissent.

Hunc ergo thesaurum qui diu-
nus illustratus inuenit , abscondit ,
& præ gaudio illius vadit , & vendit
vniuersa quæ habet , & emit agrum il-
lum. Abscondere thesaurum in-
uentum , nihil est aliud , nisi sub
humilitatis velo tegere acceptam
gratiam : non se efferre ob lumen
diuinitus acceptum , neque iactare
consolationes & reuelationes di-
uinæ , ne inanis gloria gloriam ve-

ram

ram corrumpat. Itaque Isaías dicere solitus erat: *Secretum meum mihi.* & *Apostolus: Si gloriari oportet 2 Cor. (non expedit quidem) veniam autem ad visiones & reuelationes Domini.* Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim , &c. Reuelationem enim eximiam, quam accepit raptus in Paradisum, totos annos quatuordecim silentio texit : & semper texisset, nisi eam manifestandi necessitas coëgisset. Et apertè dicit, non expedire eiusmodi dona patefacere ; & sub alieno nomine patefecit, vt ostenderet quām àgrè id faceret. Tale aliquid accidit sancto Francisco , quando sacra stigmata diuinitus illi fuerunt impressa : nam , vt sanctus Bonauentura in eius Vita refert , alias solitus erat diuinis reuelationes silentio *Vita S. tegere , & cum Isaia dicere, Secretū Francisci meum mihi : tunc tamen cùm vide-*

ret rem abscondi non posse , cum magnō timore potentibus Fratribus seriem retulit visionis.

Porrò cum gaudio venditis omnibus agrum illum emere ubi the-

saurus latebat, nihil est aliud, nisi
eum qui vult Deo & Christo frui
in Regno cælorum, oportere om-
nino à se rerum omnium tempora-
lium affectum abdicare, & omnia
sua in se ipsum Dei obsequio man-
cipare, idque non ex tristitia aut
necessitate, sed cū gaudio magno;

2. Cor. 9. *hilarem enim datorem diligit Deus.* Sed
qui verè cognouit, quām ingens
thesaurus sit Christo in æterna pa-
tria frui, videre oculis mentis eius
diuinitatem, & oculis corporis
eius humanitatem, & omnium bo-
norum Dei & Christi participem
fieri, & de tanti boni possessione
in eternum esse securum, non mul-
tum nec magnum illi esse videbi-
tur, temporalia omnia & vitam ip-
sam pro Dei amore & sempiterna
felicitate contemnere. Testis no-
bis sit sanctus Ignatius Mārtyr, qui
in Epistola ad Romanos scribit:
*Ignis, crux, bestiarum constantia, abs-
cissio, separatio, confractio, dissipatio*
que membrorum, totius corporis in-
ceritus, & omnia flagella diaboli in me
veniat, ut Iesū Christū mercar adipisci,

Qui sic loquitur, certè multò minùs timeret inopiam, ignominiam, exilium, carceres, vt thesaurum illum incomparabilem non amitteret. Quicumque igitur seriò cupit thesaurum æternæ vitæ comparare, seriò etiam cogitet ac recogitet; an paratus sit omnia alia bona contemnere: alioqui thesaurum illum, sine quo miserrimus & pauperimus in æternum erit, numquam neque viuus neque mortuus obtinebit.

Sed vnde fieri dicemus, vt thesauros auri & argenti tam multi anxiè scrutentur, & non contenti humana diligentia, dæmonum adiumenta per nefarias artes adhibeant, cum ingenti periculo existimationis & vitæ? & thesaurum tuum, Domine Deus meus, qui solus potest hominem ditissimum facere, & sine labore, sine sumptibus, sine periculo inuenire possunt, tam pauci quærant? Ego nullam aliam inuenio caussām, nisi vel modicam fidem populi tui, vel nimiam occupationem in rebus

temporalibus conquirendis , quæ
spatium cogitandi & considerandi
diuinæ promissa tua hominibus
non relinquit. Ergo , bone Domi-
ne , adauge nobis fidem erga pro-
missa tua , & extingue sitim haben-
di diuitias temporales : sic enim
fiet , vt maiore studio inuestige-
mus thesaurum tuum ; & inuen-
tum , venditis omnibus , tuo po-
tissimum auxilio comparemus.

C A P . I I .

De Margarita pretiosa.

ALTERA parabola , quæ est
de margarita pretiosa , simili-
lma est præcedenti , quæ etiam
Matt. 13; apud sanctum Matthæum proximè
sequitur. In illa enim erat thesau-
rus ; in ista est margarita , quæ in-
star thesauri haberi potest. In illa
oportebat agrū , in quo thesaurus
latet , vēditis bonis omnibus com-
parare , & hīc pariter oportet mar-
garitam pretiosam , omnibus di-
stractis quæ quis possidet emere.

Itaque necesse erit, solū , in quibus
hæ parabolæ discrepent, explicare.
Discrepat autem in duobus, quòd
videlicet in illa nominetur thesa-
rus, in hac margarita pretiosa : &
quòd thesaurus casu sit inuentus,
margarita à negotiatorē diligenter
quæsita. Et quidē hoc loco beatitu-
tudo cælestis , siue Christus ipse
margarita nominatur, vt sancti Pa-
tres docēt, Ambrosius in Sermone
sextō, & Gregorius Nazianzenus
Oratione 49. quæ est De fide Tra-
ctatus, Ruffino interprete. Dicitur
autem margarita in hac parabola
id quod in superiori parabola the-
saurus dicebatur , vt intelligamus,
diuinitatē Christi (quæ est æternæ
felicitatis obiectū, & cuius visio est
ipsa formalis, vt cùm Theologis
loquamur, beatitudo atque felici-
tas) esse quidem thesaurum, sed
non diuisum in multas species au-
ri, argenti, & lapidū pretiosorum,
sed esse rem vnam, quæ in se conti-
neat pretiū thesauri infiniti. Mar-
garita enim vna res est; sed, auctore Lib. 9.
cap. 35.
Plinio , culmen omnium rerum

pretiosarū tenet. Præterea thesau-
rus cōstare potest ex solis pecunijs,
sed in maximo numero: qui thesau-
rus ad vtilitatē solūm, nō ad volup-
tatem & decorē pertinet. Quare ne
quis ex parabola superiore colige-
ret, cælestem beatitudinem solūm
esse vtilem, non decoram neque
honorificam, addidit Dominus
hanc alteram parabolam, in qua
diuinitatem Christi & felicitatem
nostram similem esse docuit mar-
garitæ pretiosæ, quæ præter vtilita-
tem thesauri habet etiam pulchri-
tudinem & splendorem, qui exor-
nat & oblectat.

Adde quòd margarita symbolū
est Christi, tū vt Filij Dei, tum vt
filij Virginis. Sicut enim margari-
ta gignitur ex lumine solis & ex ro-
re cæli, vt Plinius loco notato, &
alij docēt: sic etiam Filius Dei se-
cundūm Deitatē, gignitur à Patre
luminum, qui est sol increatus; &
ideò dicitur in Symbolo, *lumen de
lumine, Deus verus de Deo vero*. Et idē
Christus secundūm humanitatem
genitus est ex rore cæli, quippe cō-

ceptus de Spiritu Sācto, non ex se-
mīne viti. Deniq; margarita cādi-
da, lucida, solida, pura, lēuis, rotun-
da est: & humanitas Christi, & mul-
to magis sine vlla cōparatione di-
uinitas cādida est ob innocentiam,
lucida ob sapientiā, solida ob con-
stantiam, pura quia sine macula, lē-
uis quia suavis & mitis , rotunda
quia ex omni parte perfecta.

Iam verò margarita non casu in-
uenitur, sed à prudente negotiato-
re diligenter quæritur. Neque ta-
men contraria est hæc parabola su-
periori, in qua thesaurus fortuitò
inueniri dicitur; nam vtrumque ve-
rum est, sed in diuersis personis: &
ideò Dominus diuina prudētia pa-
rabolam hanc posteriorem supe-
riori adiunxit, ne quis existimaret
omnibus id contingere, vt de im-
prouiso in thesaurum incident.
Alios enim Deus singulari gratia
statim illuminat, vt neque quæren-
tes, neque cupientes, neque cogi-
tantes, ad fidei veritatem, & arden-
tissimam charitatem , atque adeò
ad certam spem vitæ æternæ obti-

nendæ perueniant: atque isti thesaurum, quod ad se attinet, casu inueniunt; quamuis Deus non casu, sed æterna prouidentia sua ad hanc gratiam & futuram gloriam illos præordinauerit. Alios verò Deus præuenit quidem gratia sua, sed non continuò thesaurum illis ostendit, sed inspirat desiderium inquirendæ veritatis, eósque facit sollicitos negotiatores, atq; adiuuat & dirigit, donec inueniant pretiosam margaritam. Exemplo nobis erunt sanctus Paulus & sanctus Augustinus. Sanctus Paulus non quærebat thesaurum verum qui est Christus, sed persequebatur Christum ut seductorem, & Christianos ut seductos: & cùm esset in itinere spirans minarum & cædis in discipulos Domini, Christus illi apparuit, & simul excæcauit oculos corporis, & illuminauit oculos cordis tam ingenti lumine, ut continuò factus sit prædicator ex persecutore. Et quamuis id felici casu hoc illi acciderit, tamen quod illi casus fuit, in Deo prouidentia fuit.

Act. 9

Sic enim ipse loquitur in Epistola ad Galatas: *Audistis, inquit, conuersationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius amulator existens paternarum mearum traditionum.* Cùm autem placuit ei qui me segregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, ut reuelaret Filium suum in me, ut euangelizarem illum in Gentibus, continuò non acquieci carni & sanguini, & quæ sequuntur. Itaque beatus Paulus ab vtero matris suæ segregatus fuit à diuina prouidentia, ut Euangelium Christi prædicaret: tamen non quæsiuit ipse bonam margaritam vel thesaurum in agro, sed forte thesaurus se illi ostendit, & fecit ut amaretur ab eo charitate tam ardenti, vt nullis pepercera laboribus: quin etiam omnibus pecculis se obiecerit, & omnia arbitratus sit vt stercora, vt Christum lucrifaceret. Contrà verò sanctus Augustinus ab ipsa adolescentia

Phil. 3.

flagrare cœpit desiderio inuenienti pretiosam margaritam, id est veram sapientiam atque æternam felicitatem. Sed cum incidisset in sectam Manichæorun, diu multumque laborauit & secum ipse quærendo, & cum aliis disputando, ut inueniret Euangelicam veritatem: & cum in ea secta nihil reperisset nisi narrationes fabulosas atque mendaces, iam pænè desperabat de veritate inuenienda, cum plurimos annos inquirendo consumpsisset. Sic enim ipse loquitur

Lib. 6. c. 1. Con- libro sexto Confessionum: *Vene-*

fess. *ram, inquit, in profundum maris, &*
diffidebam & desperabam de inuen-
tione veri. Placuit tamen Deo, ut
aliquādo inueniret pretiosam mar-
garitam: & tum sine vlla mora,
venditis omnibus, hoc est, reiecto
desiderio coniugij quo maximè te-
nebatur, & spretis lucris & honori-

Lib. 6. c. 6. Con- bus, quibus, ut ipse fatetur in li-
fess. bro eodem, vehementer inhiabat, se totum solius Dei obsequio per-
petuo mancipauit. Hęc igitur cau-
sa est, cur Dominus in parabola

priore comparauerit Regnum cælorum thesauro sine labore & casu reperto, & in posteriore simile esse dixerit margaritæ à negotiatore magno labore & studio conquistæ.

Illud nunc supereſt, vt anima Christiana ſecum ipſa, & coram Deo, ſemotis ad tempus occupationibus aliis, ſerio reputet, qualis ſi hæc negotiatio, quām vtilis & quām facilis hoc tempore; & quām difficultis, vel potius imposſibilis, ſi præſentium nundinarum amittatur occasio. Certe filij huius ſæculi non prætermitterent occaſionem emendi margaritam, que mul- tis millibus nummorum aureorum vendi poterit, & nunc in præſen- tibus nundinis centum nummis ar- genteis emi potest, etiamſi opus illis eſſet ad uſuram grauissimam centum illos nummos argenteos accipere: & filij lucis tam imprudentes erunt, ut nolint emere mar- garitam, quæ illos in æternum di- uites & beatos efficiet, cum ne- que pecunias ad uſuram accipere

Nvj

300 DE ÆTERNA FELICITATE
cogantur, neque huc aut illuc dis-
currere ad quærendum pretium ne-
cessè sit, sed omnino sufficiat dare
libenter id quod habent, etiamsi
duo solum minuta in facultatibus
habeant? Ergo Domine Deus, lu-
ceat lux tua in cordibus nostris, da
cognoscere pretium impretiabile
margaritæ tuæ, & simul vilitatem
pretij quod à nobis exigitur, vt
illam obtinere possimus. Adde,
Domine, ad miserationes tuas,
vt non frustrà tam pretiosam mar-
garitam nobis ostenderis: & tu
qui dixisti, Ne mittatis margaritas
vestras ante porcos, fac per gratiam
tuam, vt si porcis similes aliquan-
do fuimus, ignorantes dignita-
tem margaritæ tuæ, vt eam glan-
dibus & siliquis postponentes,
nunc à te illuminati & eruditi
margaritam tuam cognoscamus &
ambiamus, & rebus omnibus di-
uenditis cuni gaudio comparemus.

Matth.

7.

C A P. III.

De Denario diurno.

SEQVITVR parabola tertia de denario diurno promisso à Patrefamilias laborantibus in vinea: quæ parabola habetur apud sanctum Matthæum. Et videtur prima facie valde extenuari in hac parabola præmium æternæ vitæ, cùm comparetur denario diurno, quæ anteà comparata est thesauro & margaritæ pretiosæ: Sed ista extenuatio adhibita est, ut merces congrueret cum opere & labore: inepta enim videretur similitudo, si laborantibus per ynam diem in vinea promitteretur ingens thesaurus, vel margarita, aut sceptrum, vel corona Regalis. Quod autem denarius iste non sit denarius paucorum æterorum nummorum, sed denarius cælestis, & qui satis abunde sufficiat ad victum & vestes per omnem æternitatem, facile demonstrari potest. Siquidem merces

302 DE ÆTERNA FELICITATE
labori respondere debet: labor autem operantium in vinea Christi non debet aestimari ex sola operis substantia: sic enim dicere debe-

Rom. 8. mus omnes cum Apostolo: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis: sed oportet eum laborem aestimare ex gratia Dei in-

Iean. 4. habitante corda iustorum, quæ est fons aquæ viuæ salientis in vitam

Rom. 5. æternam. Item ex virtute charitatis, quæ nobis infusa est per Spiritum sanctum qui datus est nobis: corona autem vitæ æternæ præparata est à Deo diligentibus eum, ut scribit sanctus Iacobus.

Iac. 1. Item ex coniunctione cum Christo, qui tribuit valorem & pretium maximum fructibus palmitum viuorum, ut vitis vera; &

Iean. 15. operibus viuorum membrorum corporis sui mystici, cuius ipse est caput: & quibus ipse dixit: Gaudete

Matth. 5. Exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. Denique nonne in iudicio, quando reddetur merces laborantious in vinea, Domini

nus dicet: *Venite benedicti Patris mei, Matthr.*
possidete paratum vobis Regnum à con- 25.
stitutione mundi: esuriui enim, & de-
distis mihi manducare? Siquidem ope-
ra charitatis pertinent maximè ad
laborem, quo desudamus in vinea
Domini.

En igitur quām pretiosus sit ille denarius, qui ab ipso Domino nominatur Regnum. Neque immēritò denarius iste Regnum appellari potest, cùm Christum ipsunꝫ repræsentet non minùs quām thesaurus vel margarita. Siquidem in denario impreſſa cernitur imago Principis, & verba inscripta, & figura rotunda. Christus autem est imago Dei inuisibilis, ex Apostolo ad Colossenses; & Verbum *Coloff. i.* æterni Patris, ex Ioanne Euange- *Ioan. i.* lista; & non habet initium diérum, nec finem vitæ, ex Apostolo ad Hebr. 7: Hebræos, quod per rotundam fi-
 guram significatur. Et denique *Ecl. 10:*
cunia obediunt omnia, vt dicit sapien-
tissimus Salomon; & Christus est
omnium Dominus, vt testatur san-
*ctus Petrus in actis Apostolorum. *Aet. 10:**

Ergo denarius qui datur laborantibus in vinea, Christus est, Deus verus, ac per hoc vita æterna, dicente
i. Ioan. sancto Ioanne in priore Epistola
5. sua: *Vt cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio eius. Hic est verus Deus, & vita æterna.*

Sed videamus quibus dandus sit pretiosus iste denarius: quem qui semel obtinuerint, nulla re amplius indigebunt. *Voca*, inquit Dominus, *operarios, & redde illis mercedem.* Itaque laborantibus in vinea sine intermissione, sine cessatione, sine negligentia dabitur: non dabitur autem stantibus in foro otiosis, vel aucupio, aut venationi, aut ludis & iocis vacantibus: merces enim meritis redditur, non gratis datur, & multò minus immeritis donatur. *Quod enim Apołtolus di-*
Rem. 6. *cit, Stipendia peccatorum, gratia autem Dei vita æterna: ideò dicit, quia sine gratia Dei præcedente nullus potest benè operari, sic ut debatur illi merces æternæ vitæ: sed accepta gratia, quæ gratis & non ex operibus datur, utique*

stipendium bonorum operum vita æterna erit. Sic enim loquitur sanctus Augustinus in Epistola ad Sextum Romanum presbyterum : *Si-
Ep. 105.
cut merito peccati tamquam stipendium
redditur mors; ita merito iustitiae tam-
quam stipendium vita æterna.*

Neque propterea quod omnibus operariis detur idem denarius, existimandum est in Regno cælorum præmia esse omnibus paria: denarius enim vitam æternam, siue Deum siue Christum significat; & omnibus vita æterna, & Deus atque Christus communis erit. Sed quemadmodum idem sol clarius conspicitur ab aquila quam ab aliis avibus, & idem ignis magis calefacit proximos quam remotos; sic in eadem æterna vita inter vindentes Deum & Christum, clarius videbit & iucundiùs gaudebit unus quam alius; & sicut diuersa erunt merita, sic etiam diuersa erunt præmia. Illud magis mouere posset, cur Dominus in distributione mercedis ordinem commutauerit, *Matth.* dicens : *Redde illis mercedem incipiens 20.*

306 DE ÆTERNA FELICITATE
a nouissimis usque ad primos. Sic erunt
nouissimi primi, & primi nouissimi.
Multi enim sunt vocati, pauci vero ele-
cti. Sed hoc pertinet ad gratiam
Testamenti noui, ut intelligamus,
nos feliciores esse Patribus Testa-
menti veteris; ac per hoc Deo gra-
tis simus, & in vinea ipsius diligen-
tius atque alacrius laboremus. Pa-
tres sancti qui ante Christi ascen-
sionem vineam Domini coluerunt,
Adam, Noë, Abraham, Moses, &
ceteri Patriarchæ & Prophetæ, qui
hora prima, tertia, sexta, nona vo-
cati sunt, non solùm longo tempo-
re laborauerunt, quia diutiùs viue-
bant; sed etiam post obitum mul-
tis annorum centuriis, & aliquot
etiam millenariis, mercedem, id est
denarium expectauerunt. Aposto-
li, & Martyres, & reliqui opera-
rij qui vndeclima, id est, nouissi-
ma hora, interprete sancto Ioan-
ne, venerunt ad vineam excole-
dam, paucis annis laborauerunt,
& statim à morte Regnum cœlo-
rum ingressi denarium accepe-
runt. Quanta est hæc gratia, quam

1. Ioan.
2.

magna, quām solida, quod pos-
sit, si velit homo Christianus, bre-
uiissimo tolerato labore continuo
ad eum locum ascendere, ad
quem sanctissimi Patriarchæ atque
Prophetæ longissimo tempore su-
spitarunt? Non sine caussa vete-
res illi Patres cum quodam veluti
murmure, quod admirationem
potius quām querimoniam signi-
ficare videtur, dicebant: *Hi no-
uissimi una hora fecerunt, & pares
illos nobis fecisti, qui portauimus
pondus diei & æstus.* Sed Domi-
nus pro nobis respondit: *Amice,
non facio tibi iniuriam, nonne ex
denario conuenisti tecum? Tolle quod
tuum est, & vade: volo autem &
huic nouissimo dare sicut & tibi.* Quæ
responsio non significat, homines
noui Testamenti ex gratia, & non
ex iustitia parem cum illis merce-
dem accipere: sed habuisse gra-
tiam vberiorem, per quam breui
tempore non minus, - vel etiam
magis laborauerint in vinea, quām
longo illi tempore; ac per hoc

308 DE ÆTERNA FELICITATE
mercedem patrem, vel etiam maiorem iustè acceperint. Certè Apostoli tempore quidem breui, sed fructum longè maximum Domino vineæ attulerunt. Quando vñquam Patriarchæ vel Prophetæ, relictis omnibus temporalibus curis, totuī pñnè orbem terrarum peragrantes, integras Ethnicorum prouincias ad verum Dei cultum pertraxerunt? Quando antiquis illis temporibus tam copiosus exercitus Martyrum pro fide veri Dei tormenta omnia & mortes acerbissimas pertulit? Quando in veteri Testamento tot chori sanctorum Virginum inuenti sunt, qui Agnum immaculatum sequentes, integritatem animi & corporis Deo vouerent & redde-rent? Et vbi fuerunt antiquo illo tempore tot Pastores & Doctores, qui super gregem suum vigilantes, scriptis eruditissimis contra lupos, id est hæreticos & Ethnicos, depugnarent? Vbi denique tantus numerus Eremitarum & Monachorum, atque aliorum Religiosorum,

qui vitam Angelorum æmulantes
in solis Dei laudibus & orationi-
bus dies noctesque consumerent?
Hæc & alia id genus eminentissi-
mæ virtutis exempla ad gratiam
noui Testamenti pertinent: pro-
pter quam gratiam recte Dominus
parabolam concludit illis verbis:
*Sic erunt nouissimi primi, & primi no-
uissimi. Multi enim sunt vocati, pauci
verò electi: id est, multi vocati ad
vineam excolendam omnibus æta-
tibus mundi per horas vndecim,
sed pauci electi, id est, non nume-
ro pauci, sed vnius tantum, eiús-
que nouissimæ horæ homines elec-
ti sunt ad gratiam noui Testamen-
ti, per quam & maximum fructum
laborando fecerunt, & maxima
præmia breuissimo tempore acce-
perunt.*

Neque verò existimandum est,
omnes qui hora vndecima vocati
sunt, denarium accepturos, sed
eos solos, qui breuissimo illo tem-
pore totis viribus in vinea Domini
laborauerunt: plurimi enim sunt,
qui scientes hanc horam esse no-

310 DE ÆTERNA FELICITATE
uiissimam , & modicum nos tem-
pus habere, non dicunt , vt par-
elet, Breuis est vita nostra, ergo
strenue laboremus , vt in spatio
temporis modo fructum pluri-
mum adferamus ; sed cum insi-
pientibus dicunt id quod legitur in
libro Sapientiae : Dixerunt , inquit,
cogitantes apud se non recte : Exiguum ,
& cum tedium est tempus vita nostra ; &
non est refrigerium in fine hominis ; &
non est qui agnitus sit reuersus ab infe-
ris : & paulo post : Venite ergo , &
fruamur bonis quæ sunt : & utamur
creatura tamquam in iuuentute celeriter.
Vino pretioso & vnguento nos implea-
mus : & non prætereat nos flos tempo-
ris. Coronemus nos rosis , antequam
marcescant : nullum pratrum sit , quod
non pertranseat luxuria nostra. Nemo
nostrum exors sit luxuriæ nostræ : ubi-
que relinquamus signa latitiae : quoniam
hæc pars nostra. Hæc sunt eorum
verba , qui vel Deum non noue-
runt , vel dicentes se nosse Deum ,
factis atque operibus negauerunt.
Qui quidem tam multi sunt , vt
etiam ad eos referri possit illa con-

Sap. 2.

clusio : *Multi sunt vocati, pauci v-*
rō electi. Multi enim sunt vocati
hora nouissima , sed pauci elec-
ti , quia pauci sic laborauerunt,
vt denarium percipere mererentur.

Væ igitur nobis , qui hora no-
uissima vocati , magnam partem
illius horulæ ludendo & dormien-
do consumimus, cùm deberemus
de momentis singulis ita solliciti
essē, vt ne vnum quidem momen-
tum otiosè nobis elaberetur : pen-
det enim ab his momentis æterni-
tas præmiorum aut pœnarum. Et
sine dubitatione quo maior est gra-
tia Testamenti noui Christianis
concessa , tanto grauius punientur
qui gratiam illam in vanum reci-
piunt : & sicut erunt nouissimi pri-
mi in accipienda mercede , qui
strenuè laborauerint hora nouissi-
ma ; sic erunt nouissimi primi in
suppliciis perferendis , qui hora
nouissima strenuè laborare negle-
xerint.

C A P. I V.

De Talentis, & Gaudio Domini.

Matth.
25.Matth.
24.

QUARTA parabola illa est, in qua Dominus apud Matthæū de præmio beatitudinis ita loquitur: *Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.* Quo loco duæ res promittuntur fidelibus seruis, potestas amplissima, & gaudium maximum. *Super multa, inquit, te constituam: & quæ sint illa multa, explicat alio loco cùm dicit: Beatus ille seruus, quem, cùm venerit Dominus eius, inuenierit sic facientem: quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quid est autem super omnia bona Domini consti-
tui, nisi potestatem accipere in om-
nes res inferiores, & consortem
fieri imperij, quod habet Deus in
mundum vniuersum? Quis capiat,
quanta sit hæc potestas? Quis Rex
aut Imperator in terris cum mini-
mo Sanctorum comparari potest?

Sed

Sed quoniam tanta potestas in homine non videtur haberi posse sine magna sollicitudine & perturbatione animi, ideo adiungit Dominus : *Intra in gaudium Domini tui:* quasi dicere velit , *Quemadmodum te consortem facio summæ potestatis, sic etiam facio summæ quietis & voluptatis, quam nulla sollicitudo impedire vel diminuere poterit.* Quantum sit hoc gaudium quod promittitur iustis in cælo, inexplicabile prorsus est, neque antea sciemus quām experientia didicerimus. Interim tamen ex tribus vocabulis huius ipsius sententiæ aliquo modo suspicari poterimus, gaudium illud fore maximum. Primum vocabulum est, *intra* : nam quòd non dicatur, intret in te gaudium Domini tui; sed contrà, *intra tu in gaudium Domini tui*; argumentum est, quòd maius sit illud gaudium , quām vt nos totum capere possimus. Itaque intrabimus nos quasi in mare magnum sempiterni & diuini gaudij, quod nos intus & extrà totos re-

plebit, & vindique redundabit. Quis ergo in tanta gaudij affluentia locus poterit esse tristitiae? Alterum verbum est: *in gaudium*: ubi non promittitur nobis gaudium hoc aut illud, de hoc vel illo bono; sed ipsum gaudium absolute, ipsa voluptas, ipsa dulcedo, ipsa suauitas. Et quomodo non tota liquefacat anima, tanta suavitate perfusa? Sed tertium verbum est, quod in immensum rem hanc exaggerat, videlicet illud, *Domini tui*. Intrabimus enim non in gaudiam quo gaudent homines vel Angeli quicumque, sed quo gaudet Deus, in quo sunt omnia infinita. Quis cogitare poterit, quale sit gaudium Dei, qui perfecte cognoscit infinitam bonitatem suam, & illa fruitur, ac de illa gaudet infinito modo? & tamen, ô Christiane, quod nunc non vales cogitare, poteris experiri & gustare, atque illo in æternum frui, si seruus bonus & fidelis esse volueris.

Videamus igitur nunc, ad quem vel ad quos tanta promissa perti-

neant. Ad illos nimis pertinet, qui talenta sibi à Deo tradita multiplicare cum fide curauerint. Similitudo enim petita est ab homine ditate, qui bona sua seruis suis tradidit, & vni dedit quinque talenta, alteri duo, & tertio vnum; eisque mandauit, ut sollicitè prudenterque negotiando talēta multiplicare procurent. Et quidem variæ sunt sacerorum Interpretum sententiæ de significatione talentorum. Alij per talenta intelligunt gratias gratis datas, alijs Scripturas sanctas: alijs scientiam rerum exteriorum quæ per sensus acquiritur, esse volunt quinque talenta; & intellectum atque operationem esse duo talenta; & intellectum solum, vnicum esse talentum: alijs denique bona naturalia vt ingenium, iudicium; & spiritualia, vt donum fidei, spei, charitatis. Sed omnes in eo conueniunt, multiplicare talenta, esse benè operari in salutem suam & aliorum. Mihi occurrit alia expositio quæ non repugnat ceteris, & videtur per omnia

O ij

accommmodari ad ea quæ Dominus de talentis dicit. Ac primùm talenta hoc loco appellantur bona Domini: *Tradidit*, inquit, *illis bona sua*. Deinde talenta iubentur multiplicari negotiando in eadem specie: *Quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.* Tertiò dicuntur dari vnicuique secundum propriam virtutem. Postremò, à seruo malo & pigro talentum tollitur. Ego igitur per talenta accipio animas fidelium ac piorum hominum, quæ committuntur fidei & diligentia Prælatorum. Ista enim sunt verè bona Domini, quæ nobis non donat, sed curanda & multiplicanda committit. Ideò

Iean. 21. non dixit Dominus Petro, Pasce oues tuas, sed, oues meas. Reliqua sunt bona nostra, quamuis à Domino data, ut ingenium, iudicium, Scripturæ, gratiæ gratis datæ, & reliqua omnia. Sed animas fideles & pias vocat bona sua, vineam suam, familiam suam, sponsam suam: pro his venit in mundum, pro his redimendis sanguinem fu-

dit, ad has lucrandas misit Aposto-
los, quibus dixit, *Faciam vos fieri pi-*
scatores hominum.

Marc. 4

Deinde animæ fideles multipli-
cantur in eadem specie , quando
Prælatus verbo & exemplo con-
uertit peccatores : quod fecit san-
ctus Petrus, quando ad centum vi-
ginti fideles , quos illi Christus ini-
tio commisit , quando ait *Pasce oves* *Act. 2.*
meas, in die Pentecostes in ipsa pri- *Act. 4.*
ma concione conuertit ad tria mil-
lia hominum , deinde ad quinque
millia , posteà ad multa millia : &
sanctus Gregorius Thaumaturgus,
qui quando factus est Episcopus
Neocæsariensis , fideles inuenit se-
pteindecim; sed eos ita multiplicauit,
ut cum esset morti proximus,
in tam ampla ciuitate soli septem-
decim reliqui essent infideles : qua
rem sanctus Gregorius Nyssenus
refert in Vita eiusdem sancti Gre-
gorij Thaumaturgi, quam copiosè
diligenterque conscripsit.

Adhuc ista talenta committuntur
vnique secundum propriam vir-
tutem. Deus enim qui nouit vires,

O iii

id est, prudentiam, scientiam, charitatem, fortitudinem omnium, non commendat animas nisi illis, quos nouit idoneos ad onus illud ferendum. Et ideo nemo deberet se ingerere ad curam animarum, ad Episcopatum præcipue, nisi vocatus ab eo qui distribuit talenta secundum propriam vniuersiusque virtutem. Alioqui mirum non erit, si multi cadant sub onere: neque excusationem apud Deum inuenient, si dixerint, se humeros non habuisse tanto oneri pares: respondebitur enim: *Quis te coëgit onus supra vires subire? nónne tu voluisti, & rogasti, & contendisti, vt illud acciperes? nunc igitur patere, vt ligatis manibus & pedibus proiiciaris in tenebras exteriores..*

Denique talentum commissum seruo pigro, ab illo tollitur. Et hoc quoque rectissime quadrat, si dicamus, talenta esse animas fidelium. *Qui enim vnum talentum accepit, id est, curam solius animæ suæ, si eam non rectè curauerit, perdet animam suam: fiet enim diaboli*

mancipium. Quemadmodum enim Beati libertatem filiorum Dei acquirunt, per quam liberrimè manent vbi volunt, & faciunt quidquid volunt: sic etiam contrà reprobiamittunt omnem libertatem & ligatis manibus & pedibus, neque ambulare possunt vbi volunt, neque facere quod cupiunt; sed manere coguntur vbi non volunt, & nihil agere eorum quæ volunt; atque hoc est perdere animam suam. Itaque sententia hæc, in qua per talenta intelliguntur animæ fideles, omnino accommodatur parabolæ. Quomodo autem hæc sententiæ aptè accommodentur, difficile admodum est docere: sed non ideo falsæ, vel reiiciendæ sunt; quia necesse non est ut accommodentur omnia, ut rectè monet sanctus Ioannes Chrysostomus, sed satis est ut id accommodateatur, quod est præcipuum in parabola. Nos tamen explicationem nostram persequemur, alias, ut dixi, non repudiantes.

*Hom. 48
C. 65. in
Matth.*

Igitur Dominus tribus generibus

O iiiij

hominum talenta commisit, iis qui perfecti sunt, quales esse debent Episcopi, quinque talenta dedit, id est, integras populos curandos: aliis minus perfectis, quales Parochi esse solent, duo talenta, id est, pauciores animas quæ vna Parœcia continentur: aliis adhuc magis rudibus & infirmis, quale est vulgaris singulis singula talenta, id est, curam suæ solius animæ. Quamuis & ipsi debent eo modo quo possunt, verbo priuatæ exhortationis & exemplo innocentis vitæ alios conuertere à peccatis ad viam iustitiae, & eo modo talentum sibi creditum multiplicare. Et quod dictum est de Episcopis & Parochis, idem intelligi debet de Principibus & magistratibus sæculi, & de patribus familiarum. Sic enim

*Tract. scribit sanctus Augustinus : Vnus-
s. in quisque paterfamilias hoc nomine agnos-
Ioānem. cat paternum affectum suæ familiae se
debere. Pro Christo, & pro vita æter-
na suos omnes admoneat, doccat, horte-
tur, corripiat, impendat benevolentiam,
exerceat disciplinam : ita in domo sua*

Ecclesiasticum, & quodam modo Episcopale implebit officium. Atque in hunc sensum Magnus Constantinus dicebat se Episcopum esse extra Ecclesiam, quia curabat quantum poterat, ut Ecclesia conseruaretur & propagaretur, nec tamen Ecclesiastica munia usurpabat.

Acne quis existimet, vnum solum hominem, aut vnum solum genus hominum in hac parabola reprehendi, quia ille solus qui vnum talentum acceperat, reprehensus & punitus legitur: sciendum est, voluisse Dominum, ut ex illo intelligeremus pericula maiorum. Quemadmodum enim ex eo quod in Iudicio nouissimo præmia dabit facientibus eleemosynas corporales, & poenas non facientibus, intelligimus maiora præmia danda esse facientibus eleemosynas spirituales, & maxima sanctis Apostolis, & Martyribus, & Virginibus heroicas virtutes exercentibus; & contrà maioribus suppli ciis afficiendos fures, & latrones, & periuros, & sacrilegos, quam eos

Matth.

25.

O y

qui eleemosynas pauperibus non erogauerunt: sic etiam hoc loco, ex eo quod is qui vnum talentum acceperat, quod facile multiplicare poterat, tamen non multiplicauit, grauissimè punitur; intelligere debemus, tanto facilius esse ut Episcopi & Pastores & Principes & Magistratus in hac re delinquant, quanto grauius & periculosius munus exercent; & tanto etiam grauius in iudicio puniendos, quanto maior est iactura multarum animarum, quam vnius.

Audiamus quid sanctus Augustinus de periculo gradus Ecclesiastici dicat in Epistola ad Valerium Episcopum suum: *Ante omnia peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore, facilis & laetus, & hominibus acceptabilis Episcopi aut Presbyteri aut Diaconi officio, si perfunctoriè aut adulatoriè res agatur: sed nihil apud Deum tristius, miserius & damnabilis.* Item nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore, difficilis, laboriosus, periculosus Episcopi aut Presbyteri aut Diaconi offi-

cio; sed apud Deum nihil beatius, si
eo modo militetur, quo noster Impera-
tor iubet. Hæc ille, qui hoc ipsum
argumentum in reliqua Epistola
sic tractat, ut optandum sit, vt
omnes Ecclesiastiçi eam attente
legant, atque ij potissimum qui
ad Episcopatum vel Presbytera-
tum temere aspirant: & cùm obti-
nuerint quod petebant, & inue-
netint quod quærebant, aut gre-
gem suum deserunt, aut aliis rebus
intenti nihil minus quam de cu-
rando & propagando numero fide-
lium & piorum cogitant. Pastores
certè in nocte Natalis Domini
pastorum omnium Principis cu-
stodiebant vigilias noctis super
gregem suum: & si hoc fiebat su-
per gregem rationis expertem, ab
illis qui figuram gerebant pasto-
rum Ecclesiæ; quanto magis fieri
deberet à pastoribus ouium ratio-
nabilium, pro quibus Christus ipse
dum in terris versaretur, perno-
ctabat in oratione, non utique
pro se, sed pro ouibus excubando?
Et si patriarcha Iacob pro ouibus

Luc. 2.

Gen. 31.

O vj

foceri sui Laban tanto labore con-
ficiebatur, vt diceret, *Die m̄ctūque
æstu vrebar & gelu, fugiebat que somnus
ab oculis meis: quid facere oportet*
*z. Pet. 5. pastorem ouium Christi, pro
diabolus tamquam leo rugiens cir-
cuit quærens quem deuoret: an
non etiam æquum esset, ut bonus
pastor assidue circuiret gregem
suum, quærens quem liberet?*

Sed, inquiet, negotia eiusdem Ecclesiæ cogunt ut gregem desera-
mus. Non contradico, si negotium
sit graue, & tempus breue in eo
expediendo consumi debeat: alio-
qui maiora negotia minoribus an-
teponenda sunt; & maiora per se,
minora per alios expedire debe-
rent. Nam si negotia cogunt à
grege discedere, maiora negotia,
imò & bella grauissima cogunt à
gregis defensione non discedere.

*Ephes. 6. Intonat enim Apostolica tuba:
Non est nobis collectatio aduersus car-
nem & sanguinem, sed aduersus prin-
cipes & potestates, aduersus mundi recto-
res tenebrarum harum, contra spiritualia*

nequitia in caelestibus. Et si dux abest, quis docebit milites, quomodo debeat tela nequissimi ignea extinguere? certe Dominus Petro dixit, & in eo Pastoribus omnibus, *Pasce oves meas*: cetera tacuit, ut intelligeremus hoc munus esse præcipuum: & in Episcopali consecratione dicitur: *Vade, prædicta populo tibi cõmissio*: & de temporalibus negotiis nihil additur, ut Episcopus admoneatur, non esse æquanda temporalia spiritualibus, multo verò minus anteponenda. Denique in Cōciliq Carthaginiensi Quarto seriò mandatur Episcopis, ut gubernationē viduarum & pupillorum ac peregrinorū non per se, sed per Archipresbyterū aut Archidiaconum agant, & ut tutitionem testamentorum non suscipiant, & vt pro rebus transitoriis non litigent prouocati; & vt nullam rei familiaris curam ad se reuocet; sed vt lectioni, orationi, & verbo prædicationis tantummodò vacent. Itaque Concilium Episcoporū ducentorū quatuordecim, id est, Africæ totius, in quo etiam san-

Carthæ

g. 4. can.

17. 18.

19. 20.

326 DE ÆTERNA FELICITATE
Etus Augustinus interfuit, voluit
omnino Episcopos omnia tēpora-
lia negotia, etiā pia & necessaria, per
alios tractare, ut ipsi liberiūs tuen-
do gregi & multiplicādo vacarent.

Hæc igitur parabola sicut osten-
dit felicitatem æternam esse rem
præcipuè exoptandam, cùm conti-
neat potestatē maximā cum maxi-
ma voluptate cōiunctam: sic etiam
demonstrat, viam ad eam felicita-
tem esse laborem assiduum, in salu-
te animæ suæ & aliorum quærenda
& procuranda positum. Quem la-
borem qui subire recusant, non so-
lum felicitate illa, & illa eximia po-
testate & voluptate priuantur; sed
ad inferos damnati pœnas æternas
luunt. Sic enim loquitur Dominus:

Matth. 25. Inutilem seruum eiicite in tenebras exte-
riores: illic erit fletus, & stridor dentium.
Vbi & illud diligenter est attēden-
dum, seruum, qui tanto suppicio
addicitur, non impium, non facino-
rum, non sceleratum, sed dum-
taxat inutilē appellari: nam etiam si
alioqui Episcopus aut Parochus,
sive Princeps aut Magistratus, sive

paterfamilias, siue quicumque alias
criminibus aliis vacet; ob hoc sola
quod inutilis fuerit, id est, salutem
subditorum & suam pro viribus non
procurauerit, eiicietur in tenebras
exteriores, ubi erit fletus, & stridor
dentium, qui numquam finietur. Et
si seruus inutilis haec patietur, quid
fiet de seruo maligno, cupido, su-
perbo, luxurioso, & vitiis plurimis
cooperto? Si seruus inutilis repro-
batur, impius & prevaricator quam
ratione de talentis sibi creditis Do-
mino reddet? Certè qui ista consi-
derant, non ambiunt prefecturas; &
si cogantur eas suscipere, cum ti-
more & tremore semper vigilant,
tamquam rationem exactissimam pro
animabus sibi creditis reddituri.

C A P. V.

De Cœna magna.

QVINTA parabola, que est apud *Luc. 14³*:
sanctum Lucam, felicitatem
Sanctorum cœnæ magnæ similem
facit. Et certè non sine magna ra-

tione : siquidem in cœna magna,
nuptiali vel Regia , inueniuntur
omnia quæ sensus humanos oble-
ctare possunt, & quæ potentiam, &
diuitias, & gloriā huius mundi de-
monstrent. Itaque Rex Assuerus
Esther. i. cùm centū viginti septem prouin-
ciis imperaret, ac veller ostentare
diuitias glorię Regni sui, & magni-
tudinem atque iactantiam potentię
sue, non inuenit rationem commo-
diorem atque aptiorem, quam ut
conuiuum ex omni parte magnifi-
centissimum exhiberet. Primū
enim in cœna magna oblectantur
oculi in apparatu sumptuoso totius
aulæ, in ordine ministrorū vestibus
decoris & pretiosis indutorum, in
vasis aureis atque argenteis quibus
inferuntur cibi : oblectantur aures
variis musicis instrumentis & voci-
bus cantorum & cantatricum au-
diendis: oblectatur sensus olfacion-
is in odoribus florum & rosarum,
in vnguentis pretiosis & aquis odo-
ratis, aliisque rebus odorem sua-
ui ssimū spirantibus: oblectatur sen-
sus gustandi in condimentis ciborū

omnis generis , & vinis pretiosis
 vndique allatis : oblectantur deni-
 que sensus tangendi in recubitu si-
 ue accubitu in lectis mollissimis
 atque gratissimis. Itaque in cœna
 Regia ac nuptiali conueniunt si-
 mul omnia fere corporalia bona;
 quæ h̄ic in terris inueniri possunt:
 vt non sine cauilla Dominus repræ-
 sentare volens felicitatem quę in se
 bona omnia comprehendit , cœnæ
 magnæ illam comparare voluerit:
 de qua etiam legitur in Apocalyp-
 si : *Beati qui ad cœnam nuptiarum A-* Apoc.19
gni vocati sunt. Deinde quām sit ma-
 gna illa cœna Domini , ex eo co-
 gnosci potest , quod omnis gloria
 corporum gloriosorum erit quasi
 postrema mensa , in qua bellaria
 apponuntur. Tanta autem est bel-
 lriorum istorum suauitas , vt san-
 ctus Petrus videns aliquan do cor-
 pus Domini splendere instar Solis,
 dixerit : *Bonum est nos h̄ic esse.* Et si
 talia sunt bellaria , quid erit sub- Matt.17
 stantia cœnæ , quæ in fruitione di-
 uinitatis posita est?

Denique bona omnia mundi hu-

330 DE ÆTERNA FELICITATE
ius nihil sunt aliud , nisi quasi cor-
tices & putamina fructuum Pâra-
disi. Et si talia sunt putamina & cor-
tices, vt homines illorum amore &
desiderio insaniant; quid erunt fru-
ctus ipsi & poma Paradisi? Et si ta-
lia sunt poma & fructus , quid erunt
cibi reliqui solidiores & prestant-
iores ? Certè tales erunt , vt sine
fastidio semper edantur , & semper
desiderentur. Neque tamen suspi-
cari debemus , in cælo futuram es-
se cœnam , qualem hîc habent ma-
gni Principes cū nuptias celebrat:

Matt. 22 siquidem in cælo erimus sicut An-
geli Dei, qui neq; nubunt neq; dû-
cunt, vxores, neq; vescuntur cibis ad
vitam mortalem sustentandam ne-
cessarijs. Erit ergo cœna plena di-
uicijs , & delicijs , & ornamentijs,
& gloria statui Beatorum conue-
niens. Hæc enim dicuntur nobis
hoc tempore , quia meliora & ma-
iora non vidimus. Sed ab his disce-
re debemus , tanto fore cœnam il-
lam nostris cœnis quamuis lautissi-
mis meliorem, quanto cælum di-
stat à terra ; & quanto Deus qui il-

Iam parabit ; potentia & diuitijs
mortalibus Regibus præstat.

At cur, dicet aliquis, felicitas
Beatorum cœnæ potius quam præ-
dio comparatur ? Huius rei est
ratio, quia prandium fit in meridie,
& post prandium negotia tractari
solent usque ad vesperam : cœna
verò fit ad finem diei, quando ne-
gotijs omnibus peractis sequitur
cœna, & post cœnam quies ac
somnus. Itaque in alia parabola
quæ est apud Matthæum, ubi agi-
tur de Incarnatione Domini, pran-
dium introducitur ob nuptias,
quas fecit Rex filio suo. Siquidem
Incarnatio Domini, & nuptiæ cum
Ecclesia sponsa inchoatæ sunt in
meridie, id est satis diu ante finem
mundi. Post quod prandium mul-
ta grauia negotia, ac potissimum
redemptio mundi & reconciliatio
hominum cum Deo celebrata
sunt. Sed traductio sponsæ ad do-
mum sponsi & cœna nuptialis,
postquam cessabunt omnia nego-
tia, & somnus dulcissimus conse-
quetur, id est, requies æterna ad

Matt. 22

vesperam diei & finem sœculi fiet.
Hæc igitur caussa est, cur consum-
mata & perfecta gloria Beatorum
cœna potius quàm prandium ap-
pelletur.

Sed operæ pretium erit videre,
quid factio opus sit, ut ad cœnam
illam admittantur. Id verò Domi-
nus ipse in parabola sua satis aperte
docuit; ait enim: *Homo quidam fe-
cit cœnam magnam, & vocavit multos.*
Sed illi cœperunt simul omnes excusare.
*Primus dixit: Villam emi, & necesse
babeo exire & videre illam: rogo te ha-
be me excusatum.* Et alter dixit: *Iuga-
boum emi quinque, & eo probare illa:
rogo te habeme excusatum.* Et aliis di-
xit: *Vxorem duxi, & ideo non possum
venire.* Mira res! inuitantur homi-
nes à Deo ad cœnam nuptialem &
Regiam, & recusant: quid face-
rent si vocarentur ad laborem mi-
litiæ, aut ad iter longinquum &
periculosum? Hæc nimirum est
cæcitas humana, quæ vix adduci
potest ut credat quod non videt.
Sed quid est illud tandem quod
cœnæ diuinæ, id est summo atque

æterno bono , mortales præponunt? Tria Dominus proponit impedimenta salutis , quæ ex genere suo mala non sunt , & tamen ex affectu minùs ordinato salutem æternam impediunt. Villam emere, boues probare , & vxorem ducere peccata non sunt ; sed illa Regno cælorum præponere , incredibilis cæcitas est : & tamen multi vbiique reperiuntur Christiani , qui tanto studio temporalia ista consecrantur ; honorem , siue dignitatem , siue potētiam , quæ in emptione villaे notatur ; lucra siue vtilitatem , quæ significatur in agricultura & exercitio boum ; & delectationem ac voluptatem , quæ ex nouis nuptijs capitur ; vt totos dies & noctes in ijs comparandis fruendisque consumant , obliiti penitus premiorum æternorum & maximorum , quæ promisit Deus diligentibus se. Neque contenti sunt pleriq; mortalium villas emere , iuga boum probare , & vxores ducere ; sed vt longissimè recedant à salute , villas alienas inuadunt , furantur boues ,

& concubinas vel meretrices alunt: neque umquam cogitant, multoque minus considerant, quale dispendium sit, propter eiusmodi quisquilias, cœnæ Domini iacturam facere. Certè quidem si Deus nobis vermiculis terræ non cœnam infinitæ suavitatis in cælo promitteret, sed micas de illa mensa cadentes aut ciborum reliquias polliceretur, adhuc utile nobis esset temporalia bona vniuersa contemnere, ut micis illis atque reliquijs frui possemus. Quanta igitur amentia est, iucunditates modicas & fugaces anteponere ipsi cœnæ Dominicæ, quæ bonis omnibus & sempiternis affluit, & in qua cum Angelis sanctis & cum ipso Domino Angelorum in Reginis cælestibus accumbemus?

Porrò Dominus noster postquam demonstrauit quid impediat ingressum ad cœnam magnam, addidit etiam remedia quibus illa impedimenta tolli possint: pergit enim in parabola sua, & ait: Tunc iratus Paterfamilias dixit seruo

suo: Exi citò in plateas & vicos ciuitatis; & pauperes, ac debiles, & cacos, & claudos introduc huc. Quia diuites occupati in villis & bobus emendis, & in vxoribus ducendis, ad coenam magni Patris familias ire recusarunt; aduocat pauperes qui neque pecunias habent ad villas & boues emendos, nec facilè uxores inueniunt, cum non habeant unde illas alant. Aduocat debiles, qui nec ad villam proficisci, nec boues exercendo probare, neque uxores ducere possunt. Aduocat cacos, qui nec villam videre, neque boues dirigere, nec facilè uxorem inuenire queunt. Aduocat claudos, qui ad villam pergere, & boues exercere, & in nuptijs tripudiare non nisi difficillimè queut. Isti igitur tamquam liberi ab impedimentis omnibus, quibus priores tenebantur, ad coenam magnam admissi, meritò sibi ipsi gratulari possunt, quod eos Deus pauperes, debiles, cacos, & claudos esse voluerit. Multi queruntur in hac vita, quod nati sint pauperes, vel sacerdos.

ægrotent, aut capti oculis, vel pedibus impediti infelicissimi esse videantur; & nesciūt quid boni præparet illis Deus in sæculo futuro, ob hanc ipsam quam homines vocant infelicitatem: quod si scirent, gauderent utique & exultarent. Proinde nemo debet de prouidentia Dei queri, sed in omnibus gratias agere Patri optimo Deo, cui est cura de nobis, & semper in eius acquiescere voluntate.

Sed quamquam hæc ita se habent, hoc tamen loco propriè pauperes intelliguntur, qui sunt pauperes spiritu, non opibus; & debiles non viribus, sed fiducia in se ipsis; & cæci non oculis, sed astutia; & claudi non pedibus, sed affectibus. Dicam hoc planius. Pauperes qui ad cœnam Domini admittuntur, illi sunt, qui Apostolum audiētes non volunt diuites fieri; & si pecunias habent, non habent ad coaceruandas, vel in vanitatibus consumendas, sed ad faciendum quod Spiritus sanctus dicit per os David: *Dispersit, dedit pauperibus: iustitia*

i.Tim. 6

Psal. iii.

iustitiae eius manet in seculum seculi. Et debiles intelliguntur illi, qui non confidunt in virtute sua, nec in viribus suis gloriantur. Cæci vero sunt illi, qui verè credunt quod non vident, præsertim de præmiis iustorum, & suppliciis impiorum. Qui enim certò sibi persuadent, præmia iustorum verè esse maxima & sempiterna, & pœnas similiter iniquorum acerbissimas, & nullum umquam finem habituras; profectò non manent terræ affixi, nec magni faciunt ea quæ sunt infra lunam, sed ibi eorum fixa sunt corda, ubi vera sunt gaudia. Denique benè ac feliciter claudi illi sunt, & ad cœnam Domini meritò aspirare possunt, quorum pes dexter multo longior est sinistro, id est, affectus in Deum, & in bona sempiterna, longè ac longè maior est pede sinistro, id est, amore in carnem suam, & in bona terrena ac temporalia.

Sed audiamus sententiam magvi Patris familias in eos qui cœnam suam inconsideratè ac stultissimè contempserunt: *Dico vobis*, inquit,

quod nemo virorum illorum qui vocati sunt, gustabunt cœnam meam. Scit enim Dominus, breui futurum, ut illi qui vocati fuerant, & præsentibus inhærentes bona futura tamquam inania contempserant, deposito corpore & sensibus carnis extintis, & terrenis bonis in terra dimissis, incredibili desiderio cœnam illam esuriant. Nam ut loqui-

Psal. 58. tur Propheta Dauid, *Conuertentur ad vesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitatem.* Planè ad vesperam, finito die præsentis vitæ, conuertentur ac resipiscerent, quando inutilis erit pœnitentia; & famem patientur ut canes rabidi, & circuibunt Ciuitatem Domini, si fortè micas cœnæ illius obtinere valeant. Sed firma stat sententia Domini, Nemo eorum gustabit cœnam meam.

O si scires, anima, quid sit, Non gustabis cœnam meam! O si capere posses, quanta erit illa fames miserorum; & quam dulcis esca qua in æternum priuabuntur! Et quid tunc darent, si gustare possent,

quod ardentissimè cupient? Sed nihil obtinebunt, etiamsi mundum viiuersum in potestate haberent, & totum promptissimè renuntiarent. Quæ cùm ità sint, conuertamur dum tempus habemus, dum dies est, & dum fructuosa pœnitentia est. Nunc esuriamus cœnam illam dulcissimam, nunc famem patiamur, non ut canes immundi & rabidi, qui in cibo capiendo nihil cogitant nisi bonum oris & ventris: sed ut homines rationis participes, esuriamus cibum æternæ vitæ, & panem Angelorum, vel etiam manna illud absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit, & quo *Apoc. 2.* Deus ipse ab æterno & in æternum fruitur: & sic viuamus in hoc exilio, ut non diligamus exilium, sed ad patriam suspiremus; ad quam cùm peruererimus, non sit nobis necesse ciuitatem circumire, sed per portam latè patentem ingrediamur, atque ad cœnam Domini libenter admissi, pane vitæ & aqua sapientiæ, id est, cibo potûque gratissimo & suauissimo satiemur.

CAP. VI.

De Nuptiis, & Virginibus prudenteribus & fatuis.

*Matth.
25.*

VULTIMA parabola illa est, quæ similem facit felicitatem Sanctorum Regalibus nuptiis, ad quas inuitatæ sunt virgines decem, quinque fatuæ, & quinque prudentes. Vbi primùm breuiter explicandum est, quis sit sponsus, & quæ sponsa : deinde, quām excellens bonum significetur nomine nuptiarum : postremò, quid requiratur ut ad bonum tam eximum peruenire valeamus.

Ioan. 3.

*Matth.
22.*

Ac primùm nemo dubitate potest, quin Sponsus sit Christus. Id sanctus Ioannes Baptista disertis verbis expressit, cùm de Christo loquens ait : *Qui habet sponsam, sponsus est : amicus autem sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi.* Idem ipse Dominus innuit in parabola de Rege, qui fecit nuptias filio suo. Idem Apostolus

apertissimè confirmat, cùm ait Co- 2. Cor.
rinthiis, *Despondi vos vni viro virgi-* II.
nem castam exhibere Christo. Idem de-
nique sanctus Ioannes in Apoca-
lypsi significat, cùm ait : *Gaudea-* Apoc. 19
mus & exultemus, & demus gloriam
ei, quia venerunt nuptiæ Agni, &
vxor eius præparauit se. & rursum:
Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni
vocatisunt. De sponsa æquè certum
est, quòd sit Ecclesia. Apostolus
enim in Epistola ad Ephesios ma-
nifestè dicit : *Sicut Ecclesia subiecta Ephes. 5.*
est Christo, ita & mulieres viris suis in
omnibus. Viri diligite vxores vestras,
sicut Christus dilexit Ecclesiam, & se
ipsum tradidit pro ea. & infra : *Propter*
hoc relinquet homo patrem & matrem
suam, & adhærebit vxori sue, & erunt
duo in carne una. Sacramentum hoc ma-
gnum est : ego autem dico in Christo, &
in Ecclesia.

Sed quamuis Ecclesia sponsa
Christi sit, & fideles filij dicantur
Ecclesiæ, quia ipsa per lauacrum
Baptismi eos quodammodo parit
Christo: tamen quoniam Ecclesia
nihil est aliud nisi cœtus fidelium,

ideò animæ fideles omnes sunt sponsæ particulares, quomodo Ecclesia sponsa est vniuersalis. Non enim falsò canit Ecclesia de sanctis Virginibus : *Veni sponsa Christi, accipe coronam, quam tibi Dominus preparauit in æternum.* Quamquam autem Virgines sanctæ speciali ratione dicuntur sponsæ Christi, quia carnale connubium respuerunt, ut soli Christo spiritualiter nuberent; tamen reliquæ etiam animæ Christianæ sponsæ sunt Christi, cùm ei per fidem desponsæ sint, & per charitatem unitæ, & ad consummationem spiritualis coniugij in cœlorum Regno suspirent.

Iam verò quale bonum sit, humanam animā cum Christo, etiam quā Deus est, connubio iungi, si quis capere aut dignè cogitare posset, fortasse nihil magis honorificum, nihil utilius, nihil dulcius neque in hoc sæculo, neque in futuro reperire posset. Magna est gloria, utilitas, suauitas, seruire Regi Regum; maior, inter amicos & domesticos eius connumerari; maxi-

ma, filium Dei & Christi fratrem nominati: sed sponsam dici posse Dei, consortem throni, consortem thalami, consortem coronæ, consortem titulorū omnium, plus quam maximum bonum, si sic loqui licet, mihi esse videtur. Hoc enim est, quod apud Isaiam Dominus dicit de spiritualibus eunuchis; *Dabo eis in domo mea nomen melius à Is. 55.*
filiis & filiabus. id est, nomen coniugis dabo eis. Quis capiat, quām excelsum, & quām honorificum, & quantæ oblectationis sit, non solum Deum videre, & cum Deo colloqui & conuiuere; sed vnum spiritū cum Deo fieri, & in Deum, *Id est, in sumimum bonum transformari?* Apostoli verba sunt: *Qui adh. eret meretrici, vnum corpus efficitur:* *erunt enim duo in carne, una.* *Qui autem adh. eret Domino, unus spiritus est.* & rursus: *Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.* *Quis erit sensus voluptatis, quando vnit Deo,* à *1. Cor. 6.*
2. Cor. 3.

344 DE AETERNA FELICITATE
claritate vultus eius irradiati trans-
formabimur in claritatem Dei, vt
quām simillimi efficiamur Deo?
1. Ioan. Similes, inquit sanctus Ioannes, ei-
3. erimus, quia videbimus eum sicuti est.
Non erimus similes tantū, vt
imagines ad eius similitudinem
creati; sed similes in gloria, in bea-
titudine, in felicitate. Apostolus
2. Cor. Paulus in illa magna extasi, quam
12. passus est cùm raptus in Paradi-
sū audiuit arcana verba, quæ non
licet homini loqui, nondum erat
beatus; & tamen ita absorptus erat
in Deum, vt non aduerteret, an
esset in corpore, an extra corpus.
Quanta igitur erit illa felicissima
vnio animæ cum Deo, & quām erit
absorpta & immersa in mari totius
suavitatis anima illa, quæ vñus spi-
ritus erit cum Deo? Tale vtique
hoc gaudium erit, vt sancto Ber-
nardo teste, illi comparata omnis alia
Epiſt. iucunditas mœror sit, omnis suavitas
114. dolor, omne dulce amarum, omne deco-
rum fædum, omne postremò quodcum-
que aliud delectare possit, molestum esse
merito iudicetur.

Sed quando iste cōplexus Sponsi pulcherrimi cum anima beata ineffabilis est, quæramus nos potius, & ex parabola proposita intelligamus, quid requiratur ut ad nuptias illas omni ex parte felicissimas admittamur. Id totum ex qualitatibus virginum prudentium cognoscemus, cùm illæ solæ, fatuis exclusis, ad nuptias Sponsi cælestis intrauerint. Quinque sunt cōditiones siue qualitates, quæ requiruntur: prima, vt anima sit virgo, deinde ut sit prudens, tum ut habeat lumen in lampade, præterea oleum in vase, deniq; ut vigilet, & vigilando sponsi aduentum diligenter obseruet.

Quod attinet ad primum, sponsæ Christi debent omnes esse virgines, non necessariò virginitate carnis, sed virginitate fidei & morum, ut sanctus Augustinus rectè exponit in Sermonibus de verbis Domini, iuxta illud Apostoli: *De sp̄di vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* vbi per virginem castam intelligit totam Ecclesiam

Corinthiorum, in qua satis constat non omnes fuisse virgines carne, cùm ipse idem in Epistola priorre admonuerit fideles coniugatos officij sui.. Illi igitur & illæ sunt virgines in hac parabola , qui & quæ non corrumpuntur circa fidem & mores , & recedentes ab omni malo, non inquinant animas suas.

Sed quia non satis est ad perfec-
Etam iustitiam , declinare à malo,
sed oportet etiam facere bonum,
iuxta Prophetam Regium, Declina-

à malo , & fac bonum : ideò additur
secunda conditio , vt virgo sit pru-
dens, non fatua, nec putet sibi suf-
ficere, si nulli noceat, non occidat,
non furetur , non falsum testimoniū
dicat; sed intelligat oportere
considerare finem vltimum, & or-
dinare media ad finem.

Et quia finis est æterna vita, &
media sunt merita operum bono-
rum ; ideò additur conditio tertia,
vt habeat lumen in lampade , siue
lampadem lucentem , quæ sunt
opera bona , vt idem sanctus Au-

gustinus docet loco notato: quod ipsum Dominus anteà docuit, cùm ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificant Patrem vestrum qui in cælis est.*

Sed quoniam opera bona à charitate, tamquam à radice procedunt, neque conseruari possunt, nisi ab eadem charitate foueantur & nutriantur, quomodo lumen lampadis necessariò extinguitur, si desit alimentum olei; ideo requiritur quarta conditio, ut virgo prudens habeat semper oleum in vase. Significari autem charitatem per oleum, docet eodem loco sanctus Augustinus ex eo, quòd oleum supereminet omnibus humoribus; & charitas supereminet omnibus virtutibus, dicente Apostolo: *Eminentem, vel, ut nos legimus, excellentem, viam vobis demonstro.* & paulò pòst: *Nunc autem manent fidès, spes, charitas; tria hæc: maior autem horum est charitas.* Itaque si quis in corde suo aliquid vel anteponat, vel adæquet charitati, illa

*Serm. 23.
De ver-
bis Do-
mini.*

Matt. 5.

1. Cor. 12.

1. Cor. 13.

348 DE ÆTERNA FELICITATE
continuò abscedit, & vel debet pri-
mum locum habere, & dominari
ac regnare in corde nostro, vel abi-
re, quia oleum est, humor videli-
cet subtilissimus, aëreus & igneus,
qui super omnes ascendit: & tanta
vis est olei charitatis in ascenden-
do sursum, ut si ponatur anima pu-
blicani vel meretricis, illam con-
tinuò sursum trahat, & de pecca-
trice sanctam, de carnali spiritua-
lem efficiat. **Quin** etiam audeo di-
cere, si hoc oleum in animas dam-
natorum hominum, siue in ipsos
dæmones stillare posset, videre-
mus continuò damnatos omnes si-
ue homines siue dæmones sursum-
ascendere. Et si è contrario desere-
ret hoc oleum animas sanctorum
Angelorum, **Apostolorum**, **Mar-**
tymrum, **Virginum**, continuò gra-
ues efficerentur, & ad ima descen-
derent. En igitur quanta sit excel-
lentia huius olei, & quam iustè stul-
tæ virgines dicantur, quæ hoc olēo
caruerunt. Sed est etiam alia ratio,
cur charitas per oleum significe-
tur, quia videlicet oleum omnia

dura & aspera lenit & emollit, vt ex
duris & asperis mollia suauiaque
reddantur. Hoc oleum facit iugum
suaue, de quo Dominus dixit; *Iu-*
gum meum suave est: quoniam gratia
charitatis inunctum quasi compu-
tresscit à facie olei, vt loquitur *Isa. 10.*
Isaias. Quid enim suave fecit in A-
póstolis iugum obedientiæ eundi
in mundum vniuersum, & prædi-
candi Euangeliū omni creaturæ,
nisi oleum charitatis? *Quid suave*
fecit in Martyribus iugum patien-
tiæ in tolerandis supplicijs pluri-
mis, & ante illud tempus inaudi-
tis, nisi oleum charitatis? *Quid suave*
fecit iugum paupertatis, &
continentiæ, & obedientiæ tot
millibus Religiosorum & Sancti-
monialium, nisi oleum charitatis?
Nihil enim dulcius amanti, quàm
amorem suum amato demon-
strare, pro illo magna & diffici-
lia operando vel tolerando: quo-
modo etiam Christus amorem
suum erga genus humanum nulla
re magis ostendit, quàm patiendo
pro nobis.

Matt. 11.

Disserui paulò fusius de oleo,
quia non facilè poterat intelligi,
vnde charitatem significaret. Re-
stat quinta conditio, quæ potissi-
ma est, & à Domino in hac para-
bola præcipue intenta, videlicet,
vigilantia: sic enim concluditur

Matt. 25 parabola: *Vigilate itaque, quia nesci-
tis diem, neque horam: quam senten-
tiam, ut ea cordibus fidelium pe-*

nitus infigatur, passim Dominus

Matt. 24 repetit: *Vigilate, inquit rursum*
*apud Matthæum, quia nescitus qua-
bora Dominus vester venturus sit. &*

Marc. 13. apud Marcum: *Vigilate ergo, nescitis
enim quando Dominus domus veniat,
serò, an media nocte, an galli cantu, an
manè, ne cùm venerit repente, inue-
niat vos dormientes. Quod autem vobis
dico, omnibus dico, vigilate. & apud*

Luc. 12. Lucam: *Beati serui illi, quos, cùm
venerit Dominus, inuenierit vigilantes.*

Luc. 21. & alibi: *Vigilate itaque omni tempo-
re orantes. & per Apostolum Pe-*

t. Pet. 4. trum: *Estote prudentes, & vigilate in*

*x. Thess. orationibus. & per Apostolum Pau-
lum:*

*Non dormiamus sicut & cete-
ri, sed vigilemus, & sobritisimus. &c*

per Apostolum Ioannem: *Ecce ve-*
nio sicut fur. Beatus qui vigilat. Hæc
omnia significant, aduentum Do-
mini ad iudicium, siue vniuersale
in consummatione sæculi, siue
particulare in vniuscuiusq; obitu,
incertum esse, & propterea Deum
à nobis requirere, vt semper vigi-
lemus, animo suspensi ad expecta-
tionem aduentus eius, vt nos pa-
ratos inueniat, & non cum fatuis
virginibus nos à nuptijs suis co-
gatur excludere. Itaque nihil est
aliud dormire, quā obliuisci mor-
tem & iudicium, vel sic viuere, ac
si de re tam magna, vnde pendet
salus æterna, numquam cogitare-
mus, aut curaremus. Non enim
prohibetur fidelibus somnus cor-
poralis; alioqui non diceretur in
parabola, *Dormierunt omnes,* &
dormierunt: sed prohibetur obliuio,
incogitantia, inconsideratio.

Apoc. 36.

Debet igitur omnis fidelis, cui
curæ est salus animæ suæ, singulis
diebus, & manè & vespere, clauso
ostio cordis sui ad negotia cetera,
attentè cogitare, sibi que certò per-

suadere , diem illam vel noctem illam facile posse sibi esse postremam : ac per hoc seriò prouidere , ne sic imparatus inueniatur , vt animæ suæ & omnium simul bonorum detrimentum patiatur . Horret omnino mortales omnes mortem cogitare , & libenter auertunt animum ad alia cogitanda : sed horret etiam ægrotus pharmacum amarum , & tamen propter amorem vitæ libenter illud sumit : & horrent oculi plagam horrendam in corpore suo videre , sed tamen attentè respiciunt , vt medicinam illi faciant . Sic igitur necesse est , vt homo prudens pluris faciat iacturam animæ , quam mortis horrorem : & ideo sæpè ac sæpiùs cogitet , nullam esse ætatem , nullamque esse horam , in qua mori non possit . Hæc enim cogitatio quādo profundè ad cordis intima descēdit , facile totum hominem immutare solet , & de carnali spiritualem ; de peccatore sacerdum facere , vt iam non formidet , sed diligit aduentum Domini . Non sine caussa Do-

minus noster tam s̄ep̄e hortatur vt
vigilemus; nec fruſtrā Ecclesiasti-
cus monet, *In omnibus operibus tuis* Eccl.7:
memorare noniſsimatua, & in æternum
non peccabis. Quis enim cogitans ſe
ad Iudicem properare, & breui ad
tribunal eius eſſe ſiſtendum, & in
ipſum Iudicem peccare audeat? &
tamen nos omnes per ſingula mo-
menta properamus ad iudicium: &
tanta eſt humana cæcitas, vt in ip-
ſo itinere ad iudicium, Iudicem
ipſum iniuria afficiamus, & iram
ipſius aduersus nos iuſtissimè pro-
uocemus. Et quis iam daimnatus
ad mortem, dum ad ipſam ducitur,
ridet & iocaretur, & de ſcorta-
tione, vel adulterio, vel dignita-
te adipiſcenda, vel pecuniis per
mercaturam augendiſ loqueretur,
niſi planè desiperet? & nos tamen
ad mortem verè daimnati ſumus,
neque ullus ex Adami filiis ſen-
tiam mortis euadit: & noſtra mor-
talis vita nihil eſt aliud niſi cursus
ad mortem: & tamen in hoc itine-
re, quod longum eſſe non potest,
quid faciunt plerique hominum.

354 DE ÆTERNA FELICITATE
etiam Christianorum? quid cogi-
tant, quid loquuntur, quid tra-
etant nisi de lucris, de honoribus,
de voluptatibus, ne dicam de sce-
leribus & flagitiis, quasi via ad
mortem numquam finienda esset?
Et quid est hoc aliud nisi dormire
ad seria, & vigilare ad ludicra? vel
dormire, & dormiendo som-
niare?

Iure igitur Dominus clamat:
Vigilate, vigilate: & beati qui ad
hanc vocem excitantur & recog-
tant ubi sint, & quæ eant, & inte-
rim dant operam ut lampas eorum
luceat, & oleum in vase redundet;
ut cum clamor ille audietur, *Ecce*
sponsus venit, exite obuiam ei, conti-
nuo læti currant obuiam sponso, &
ingrediantur cum eo ad nuptias.
Væ autem illis, qui tam magnæ
rei obliti, atque ad voces Scriptu-
rarum surdi, & lampadibus extin-
ctis, dormientes inuenti, à nup-
tiis dulcissimis exclusi frustrè cla-
mabunt: *Domine, Domine, aperi*
nobis.

C A P. VII.

De Brauio.

EXPLICATIS nominibus parabolicis quæ habentur in Euangeliō, restat solum ut expliceamus nomina quæ habentur apud Apostolum in Epistola priore ad Corinthios, quæ sunt *Brauium & Corona*. De brauio sic loquitur beatus Paulus: *Qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium. Sic currite ut comprehendatis.* Et quidem significari per brauium cælestem beatitudinem, idem Apostolus docet in Epistola ad Philippenses, cùm ait: *qua retrò sunt Phil.3: obliuiscens, adea verò que sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocatio- nis Dei in Christo Iesu.* Itaque brauium est in cælo, atque ad illud nos vocat Deus per Iesum Christum. Quamuis autem brauium quod Principes mundi proponunt, non sit res adeò magna,

tamen brauium cæleste non potest non esse omni ex parte splendidissimum : siue consideres Déum qui brauium proponit , qui est Princeps infinitæ potentia & magnificientiæ , de quo canit Propheta;

Psal. 8. Eleuata est magnificentia tua super cælos : siue cogites athletas , quibus proponitur , qui sunt filij ipsius , & fratres Christi , quos certè Rex Pater ipsorum non inuitaret ad currendum , si brauium non esset restanta , ut etiam à filiis Dei dignè appeti posset.

Illud ad nos magis pertinet , vt videamus quid sit currere ad brauium , & qua arte poterimus ita currere ut comprehendamus . Currere ad brauium nihil est aliud , nisi Domini Dei nostri integrè manda ta seruare . Stadium enim legem Domini esse , Dauid testatur , cum ait : Beati immaculati in via , qui ambulant in lege Domini : & : Viam mandatorum tuorum cucurri , cum dilatasti cor meum . Ergo qui per viam mandatorum currunt , illi in stadio ad brauium currunt . Porro ars ita currendi ut

perueniamus & brauium apprehendamus, tria documenta complectitur. Primum illud est, ut à stadio non recedamus: qui enim recedunt à stadio, quantumuis celeriter currant, brauium numquam attingent, quia non ad brauium sed in incertum currunt. Quod se diligenter euitasse Apostolus testatur, cum ait: *Ego sic curro non quasi in incertum.* Quid est extra stadium currere? per viam mandatorum non currere, sed declinare ad dexteram vel sinistram. Exempli gratia, Lex dicit: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Qui diligit proximum sicut se ipsum, in stadio currit, & ad brauium currit. Qui diligit proximum tanto ardore, ut propter proximum Deum offendere non vereatur, & ex homine idolum sibi constituit, is declinat ad dexteram, & extra stadium currit, & non ad brauium, sed in incertum currit: & quod celerius currit multiplicando beneficia in personam illam quam sibi in idolum erexit, tanto magis errat, & lon-

giùs à brauio discedit. Qui verò
minùs diligit proximum quàm par-
est, & cùm eum videt necessitatem
pati, viscera sua ab eo claudit, vt
loquitur sanctus Ioannes, is decli-

¶. Ioan. 3.

nat ad sinistram, & neque in stadio
currit, neque ad brauium currit,
etiam si alioqui multa bona opera
facere videatur: oportet igitur di-
ligere proximum vt se ipsum, non
magis nec minùs quàm se ipsum: id
est, debet erga proximum ita se ge-
rere, vt proximis faciat quod sibi

Matth. 7.

vult à proximis fieri. Sic enim ex-

Lvt. 6.

plicat hoc mandatum, qui manda-

tum dedit Magister noster Deus.

Et quod dixi de dilectione proxi-
mi, quod est mandatum affirmans,
possumus etiam dicere de manda-
tis negantibus. Qui enim furatur
res alienas, declinat ad dexteram
mandati *Non furaberis*, & à stadio
recedit: qui verò non furatur aliena,
sed profundit & prodigit sua, is
declinat ad sinistram, & pariter exit
à stadio. Iustus enim qui solus in
stadio manet, non minùs à stadio
discedit si futetur aliena, quàm si

prodigat sua; quia virtus liberalitatis quæ ad iustitiam pertinet, duo habet extrema vitia opposita, auaritiam, & effusionem. Summa est, Qui vult in stadio permanere, debet peccato letali ognino carere.

Alterum documentum est, ut currat velociter & perseueranter, qui brauium apprehendere desiderat. Ille velociter currit, qui ardenti voluntate mandata custodit, iuxta illud Psalmi: *Beatus vir qui timet Dominum; in mandatis eius volet nimis:* & illud Apostoli: *Spiritu feruentes, Domino seruientes.* Ille perseueranter currit, qui numquam fatigatur, neque cessat currere, sciens scriptum esse: *Qui perseueraverit usque in finem, hic saluus erit.* Et quidem ista duo, velociter currere, & non fatigari nec intermittere cursum, videntur ferè contraria aut certè difficilia valdè. Qui enim velociter currit, citò fatigatur, & cessat currere: & qui fatigari non vult, lentè festinat, & moderato gressu perseverat in cursu.

Psal. III

Rom. 12:

Matth. 10.

Vera sunt hæc, & idèò pauci perueniūt ad brauium. Omnino enim necesse est, qui brauium apprehendere cupit, vt & velociter & perseveranter currat, quia tempus breve est, & iter longum. Sed si velint homines Christiani imitari currentes ad brauium corruptibile & modicum; facile poterunt & velociter & sine intermissione currere ad brauium incorruptibile & maximum. Quid illi faciunt qui currunt ad brauium corruptibile & modicum? deponunt onera, exuunt vestes, expediti & liberi currunt. Hoc igitur Christiani faciant, deponant onera curarum huius mundi, exuant vestes carnalium cupiditatum, aut certè deponant & exuat inordinatum affectum ad bona terrena; & cùm hæc fecerint, non de suis viribus glorientur, sed in Domino sperent: & tunc querantur, si celeriter currendo fatigantur in cursu. Doctrina hæc Isaiæ & Pauli est, non mea. Isaias cap. 40. sic ait: *Qui sperant in Domino, current, & non laborabunt.* Apostolus vero, *Hoc,* inquit,

inquit, dico, fratres: Tempus breve est, reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint: & qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes: & qui emunt, tamquam non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur. Quibus verbis non prohibet Apostolus, ne Christiani coniuges habeant, & non lugeant in aduersis, & non gaudeant in prosperis, & non emant res necessarias, & non vtantur bonis huius mundi: sed admonet, ut in his omnibus eum modum adhibeant, & tam modico affectu illis adhæreant, ac si ad illos ea non pertinerent.

Exemplo nobis sit sancta Melania matrona Romana nobilissima, de qua sic loquitur sanctus Hieronymus in Epitaphio Blosillæ: *Sancta Melania nostri temporis inter Christianos vera nobilitas, calente adhuc mariti corpusculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios. Rem sum dicturus incredibilem, sed, teste Christo, non falsam. Quis illam non putaret more lymphatico, sparsis cri-*

nibus, ueste consciſſa, lacerum pectus
inuadere? lacrymæ gutta non fluxit, ſte-
tit immobilis, & ad pédes aduoluta
Christi, quaſi iipſum teneret, arriſit: Ex-
peditiūs, inquit, tibi ſeruitura ſum,
Domine, quia tanto me onere liberasti.
Hæc ille; qui hoc exemplo, tam-
quam egregio commentario de-
clarauit, quid ſit, qui habent uxo-
res, & filios, & cetera mundi bo-
na, tamquam non habentes ſint,
ut liberi & expediti currant ad bra-
uium. Sed maius adhuc exemplum
habemus in Job, qui vna die per-
didit filios & filias omnes, totam-
que ſubſtantiam ſuam, & plenus
ulceribus in sterquilinio iacuit,
qui paulò antè felicissimus erat in-
ter omnes Orientales: & tamen ac-
ſi iſta ad eum non pertinetent,
emisit vocem illam ſapientia ple-
nissimam: *Nudus egressus sum de*
vtero matris meæ, & nudus reuertar
illuc: Dominō dedit, Dominus ab-
ſtulit: ſicut Dominō placuit, ita fa-
ctum eſt: ſit nomen Domini benedi-
ctum. Denique sanctus Petrus cum
ceteris Apostolis, qui Christum

ad brauium currentem primi secuti sunt, vt nos docerent, quid requiratur ad celeriter & perseueranter currendum, aiunt : *Ecce nos Matth: reliquimus omnia, & secuti sumus te: 19.* quid ergo erit nobis? & Dominus approbans consilium eorum, respondebit, brauium illis aperte promittens : *Amendico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.*

Restat tertium documentum, vt cum Christo iungatur qui brauium exoptat. Nam vt Apostolus dicit: *Omnis quidem currunt, sed unus accipit 1. Cor. 9. brauium.* Ille autem unus sine ulla dubitatione Christus est, qui exultauit vt gigas ad currendam viam: & de quo dicitur apud sanctum Ioannem: *Nemo ascendit in celum, nisi qui Ioan. 3. descendit de celo, Filius hominis qui est in celo.* Sed Christus non ascendit solus, sed cum illis omnibus qui cum ipso unum sunt, id est, qui sunt membra viua & vera eius corporis,

364 DE AETERNA FELICITATE
cuius ipse est caput. Itaque frustrà
laborat omnes qui currunt, etiam si
erogent omnes facultates suas pau-
peribus, & tradant corpus suum
ita ut ardeat, nisi Christo iungan-
tur per fidem & charitatem, &
vnum cum illo fiant, ut ipse loqui-

Iren. 17. tur, cum ait: *Sicut tu Pater in me,
& ego in te, ut & ipsi in nobis vnum
sint.*

Sed est etiam aliis modus con-
iunctionis cum Christo, qui mi-
rum in modum iuuat ad curren-
dum. velociter & perseueranter ad
brauium. Is modus est vniōnis ocu-
li interioris cum ipso Christo, qua-
tenus ipse est brauium. Christus
enim ut homo, cucurrit ad bra-
uium; & ut Deus, ipse est brauium.

I. Ioan. 5 Ipse enim est verus Deus, & vita ater-
na, teste sancto Ioanne; quod ipse

Iean. 14. quoque significauit, cum ait: *Ego
sum via, & veritas, & vita.* Ipse enim
ut veritas nos ducit, ut via per se ad-
ducit, ut vita ad se perducit. Nihil
igitur utilius ad brauium obtinen-
dum est, quam ab ipso brauio ocu-
los numquam deflectere, & cum

Propheta dicere: Oculi mei semper ad Psal. 24.
Dominum. Qui enim vnitum habet
oculum cordis cum brauio, non
videt nec audit quid circumstantes
dicant aut faciant, siue rideant siue
irrideant: non curat aliorum iudi-
cia, siue laudent siue vituperent; &
cum Propheta dicit: Factus sum si-
cūt homo non audiens : & cum Apo-
stolo: Mīhi p̄ominīmo ēst, vt à vobis
iudicer, aut ab humano dic: & præter-
ea quò magis propinquat, eò me-
liùs magnitudinem cognoscit bra-
uij: quæ magnitudo vires addit, &
facit vt homo, quamuis fatigatus
& lassus, cursum non intermittat.
Quicumque ergo ad cælestē bra-
uium aspirat, à stadio mandatorum
Domini non recedat: currat ar-
denter & perseueranter, & Chti-
sto per veram fidem & charitatem
vnitus, ab ipso brauio cordis ocu-
lum numquam auertat.

C A. P. V I I I.

De Corona.

PO STREM V M nomen felicitatis æternæ corona iustitiae est; de qua corona sic loquitur Apostolus in eodem loco, vbi de bradio locutus est: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiunt, nos autem incorruptam.* Neque dubium esse potest, an hoc loco per agonem intelligatur cursus in stadio, vt sit eadē hæc similitudo cum superiore, an potius pugna & certamen, vt sit hæc similitudo à priore diuersa. Siquidem intelligi per agonem, certamen & pugnam, & esse hanc similitudinem diuersam à priore, demonstrant illa verba paulò inferiùs posita: *Ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem verberans:* & illa in posteriore ad Timotheum: *Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem scrueui;*

1. Cor. 9.

2. Tim. 4

in reliquo reposita est mihi corona iustitiae: nam in utroque loco beatus Paulus distinguit cursum à pugna; & in una similitudine utitur nomine brauij, in altera nomine coronæ; quæ sunt nomina satis aperte distincta.

Porrò coronæ nomine significatur æterna felicitas, quæ apud Apostolum Paulum ad Timotheum dicitur *corona iustitiae*, quia redditur *2.Tim.4* tamquam merces operibus iustis. Apud sanctum Iacobum dicitur *corona vita*, quia continet vitam *Iac.1.* sempiternam. Apud sanctum Petrum *corona gloriae immarcessibilis*, *1.Pet.5.* quia complectitur decus & splendorem honoris æterni. Denique apud Isaiam dicitur Deus ipse futurus *corona gloriae residuo populi sui*. *Isa.23.* Ex quo loco intelligimus, coronam, de qua beatus Paulus loquitur, & quæ datur victoribus in certamine, rē esse honorificētissimam & altissimam, cùm Deus ipse velit esse corona circumdans, ornans & glorificās capita residui populi sui, id est, paucorū illorū de populo suo

qui fortis in bello victoriam reportauerint. Nam, ut sæpè diximus ex testimoniosis Scripturarum, *Multi sunt vocati, pauci verò electi:* & tanto erit illustrior corona Sanctorum in die iudicij, quanto paucioribus illa continget.

Videamus nunc in quo agone certandum nobis sit, & quid nos facere oporteat, vt victoriam obtineamus. Et sanè atrocissima pugna est, & periculosissima colluctatio quam inituri sumus; præsertim si comparetur ad certamen, in quo contendunt in terris homines in agone, pro corruptibili corona. Loquitur enim hoc loco Apostolus de ludicro certamine, quo in theatro pugnabant spectante populo, vel colluctatione, vel cæstibus. Isti igitur agonistæ pugnabant cum hominibus sibi similibus, & armis paribus; & pro corona vilissima, & sub periculo irrisio[n]is vel ignominie popularis. At Christiani homines pugnare debent cum hostibus quos non vident, & à quibus ipsi videntur; & qui plurimi, &

fortissimi, & astutissimi sunt; & armis imparibus, & coram Deo & Angelis eius, & pro corona vitæ æternæ, & sub periculo mortis perpetuæ; denique prælio non ludicrio, sed verissimo & atrocissimo.

Antagonistæ enim nostri dæmones *Ephes. 6.*
sunt, quos Scriptura nunc leones, *Psal. 90.*
nunc dracones, nunc basiliscos ap-
pellat; & qui proditores habent in
domibus nostris, concupiscentias
videlicet carnis, quæ sunt in corpo-
ribus nostris, & militant contra
animas nostras pro aduersariis, ut
sanctus Petrus docet, cùm ait: *Ob-* *I. Pet. 2;*
setro vos tamquam aduenas & peregrini-
nos, abstinere vos à carnalibus desideriis,
qua militant aduersus animam. Adde,
quod miserrimum est, pugnam
istam eodem fieri tempore, quo &
cursus in stadio. Ideò enim Apo-
stolus hæc duo coniunxit, ut intel-
ligeremus, currentes ad brauium
toto cursu impediri ab antagoni-
stis, & oportere eos simul & pedi-
bus currere, & manibus depugna-
re. O si Christiani ista cogitarent,
& statum suum intelligerent, pro-

fectò non tam facilè tempus tere-
rent in nugis temporalibus, in io-
cis, in ludis, in comedationibus, in
augendis pecuniis, in aucupandis
honoribus, quasi summa rei esset in
tuto; sed audirent Apostolum cla-

Ephes. 6. mantem: *Accipite armaturam Dei, ut*
possitis resistere in die malo: induit lori-
cam iustitiae: in omnibus fumentes scu-
tum fidei, in quo possitis omnia tela ne-
quissimi ignea extingueret: & galeam sa-
lutis assumite; & gladium Spiritus, quod
est verbum Dei: per omnem orationem &
obsecrationem, orantes omni tempore in
Spiritu, & in ipso vigilantes in omni in-
stantia. Deus bone, qualis est hec ex-
hortatio! quam plena terroris! quam
vehemens! presertim si quis ponde-
ret illa, per omnem orationem, in omni
tempore, in omni instantia. Et tamen
plerique nostrum ita se gerunt, ac si
neque currendum nobis esset in sta-
dio, neque pugnandum in agone.

i. Cor. 9. At quid, quæso, nobis agendum
est, vt in hoc terribili agone victo-
riam de hostibus referamus? Pau-
cis verbis hoc ipsum declarat Apo-
stolus, cum ait: *Omnis qui in agone*

contendit, ab omnibus se abstinet: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiunt, nos autem incorruptam. Quorum verborum hæc sententia est: Athletæ illi, ut corruptibilem coronam accipiunt, ab iis omnibus se abstinent, quæ corpus debilitare, & ineptū ad pugnam illam ludicram reddere possunt, à nimio cibo & potu, à congressu cum vxoribus, à negotiis domesticis, ab aliis rebus omnibus, alioqui iucundis vel utilibus, quæ victoriam in pugna impedire vel retardare possunt. Nos igitur, qui pro corona incorruptibili, in vero certamine desudamus, multo magis abstinere debemus ab omnibus quæ anima debilitare, atque inepta ad pugnam istam seriam, & simul ad cursum in stadio facere possunt. Et quæ sunt quæ animam debilitant? Illa ipsa quæ corpus robustum reddunt, multus cibus, multus somnus, crebra deambulatio, hilaritas, iucunditas, cantus, sonus, lusus, auctupium, venatio, non multum legere, parum orare, nihil meditari, non lugere peccata,

non facere fructus dignos pœnitentiæ. Ab his abstinere debet, qui animam vult esse robustam & idoneam ad currendum in stadio, & pugnandum in agone. *Attendite vobis*, Dominus ait, *ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curia huius vita, & superueniat in vos repentina dies illa.* Contrà verò cibus animæ qui illam robustam reddit, iejunium est; refectio & refocillatio animæ, oratio est; somnus animæ, salutaris contemplatio est; purgatio ab humoribus noxiis, confessio peccatorum est; gaudium & deliciæ animæ, lacrymæ sunt; triumphus animæ, crucifixio carnis & concupiscentiarum est. *Qui enim sunt Christi, inquit, Apostolus, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* & hoc loco, Ego, inquit, *sic pugno, non quasi aërem verberans; sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicauerim, ipse reprobus officiar.* Ecce veram explicationem illorum verborum, ab omnibus se abstinet. Ego, inquit, sic pugno in agone, ut absti-

Luc. 21.

Gal. 5.

1. Cor. 9.

neam ab omnibus quæ placent cor-
pori , in quo sunt qui pugnant pro
hostibus meis, concupiscentiæ car-
nales videlicet : & castigando cor-
pus mēum ieuniis & vigiliis , aliis
que carnis macerationibus & mor-
tificationibus , in seruitutem redi-
go corpus meum , vt rebellare non
possit ab imperio animæ , nec mili-
tare hostibus meis.

Sed quem non timere , ac toto
corpore contremiscere faciant illa
verba , ne forte cūm aliis prædicauerim,
ipse reprobis efficiar ? Si vas electio-
nis , & à Deo ipso creatus Aposto-
lus , & raptus in tertium cælum , ti-
muit reprobis fieri , si corpus suum
non castigasset , & in seruitutem
non redegisset : quis nostrum . re-
probationem non timēbit nisi car-
nem suam crucifigat cūm vitiis &
concupiscentiis ? Hoc certè Apo-
stolicum exemplum deberet om-
nes homines admonere , vt non au-
deant sperare victoriam & coro-
nam , nisi seriò ad cor redeant ,
& dignos pœnitentiæ fructus fa-
ciant , & spiritui carnem subiicere

modis omnibus satagant. Et admiranda proorsus est multorum stultitia & cordis cæcitas, qui cùm nihil horum faciant, sed contrâ potius non solùm à rebus licitis, sed etiam ab illicitis non abstineant, tamen sic læti ac securi viuant, ac si de salute & corona gloriæ, promissiōnem à Deo certissimam & aperi-
tissimam haberent. Sed hoc est ar-
gumentum, vt sæpè diximus, quòd pauci sint qui saluentur, & multi
sint vocati, pauci verò electi.

Ad te igitur confugio, bone Do-
mine, ego seruus tuus, & filius an-
cillæ tuæ: concupisco toto deside-
rio animæ meæ brauium illud cæ-
lestè; & lúcidissimam coronam,
quam præparasti & promisisti dili-
gentibus te. Cognosco magnitu-
inem agonis, & stadij longitudi-
nem: experior imbecillitatē meam,
& confiteor coram te, qui scrutaris
renes & corda, modicam ac pænè
nullam virtutem meam: nec ignoro
vires magnas, & rabiem crudelem
inuisibilium hostium meorum, qui
concoquerenon possunt, quòd nos

homunculi vocati simus ad gloriam illam magnam, vnde superbia illos deiecit. Illumina oculos meos, ne vnumquam obdormiam in morte: adauge vires, ne deficiam in via pugnet pro me gratia tua, ne quando dicat inimicus meus, Præualui aduersus eum. Quod autem pro me postulò, id ipsum postulo pro fratribus meis omnibus; sed potissimum pro iis qui sunt à te in sublimitate constituti, siue Ecclesiasticis, siue sæcularibus, quorum tanto grandius est periculum, quanto functio excellentior; & tanto illustrior erit corona gloriæ, si rectè fungatur munere suo, quanto grauior damnatio, si culpa ipsorum animæ pereant, quas redemisti pretioso sanguine tuo.

C A P. IX.

Epilogus totius operis.

EXPLICATIS considerationibus duodecim de æterna felicitate Sanctorum, illam conclusiōnem colligi posse video, Sæctorum

376 DE ÆTERNA FELICITATE
felicitatem rem esse tum in se maxi-
mam & eminentissimam, tum ab
omnibus hominibus in primis ex-
petendam & procurandam: sed
viam ad illam inueniendam & ob-
tinendam esse angustissimam & la-
boriosissimam, ut nisi quis apud se
firmiter statuat omnibus viribus
suis conniti & contendere, rebus
aliis omnibus prætermisis, num-
quam per eam penetrare, & multo
minùs ad optata gaudia peruenire
possit. Ac vt breuiter hoc totum
sub oculos subiiciamus, placet om-
nes illas considerationes, & eorum
præcipuas difficultates per modum
epilogi breuiter recensere:

Primùm igitur considerauimus
felicitatem æternam sub nomine
Regni cælorum: sed annexam illi
vidimus difficultatem maximam ex
libro Dei, quia scriptum est: Regnum
cælorum vim patitur, & violenti ra-
piunt illud.

Deinde considerauimus eamdem
felicitatem sub nomine Ciuitatis
Dei, siue cœlestis Ierusalem: &
ibi quoque animaduertimus diffi-

Matth.
ii.

cultatem non modicam: quia non possunt esse ciues Sanctorum, qui *Ephes. 2.* sunt ciues mundi huius: & difficilimum est in mundo viuere, & de mundo non esse.

Tertio considerauimus eamdem felicitatem sub nomine Domus Dei, in qua mansiones multæ sunt: *Matt. 7.* & animaduertimus, portam eius domus esse angustissimam, ut nō sine magno labore penetrari possit.

Quartò considerauimus eudem beatitudinis locum sub nomine Paradisi: sed considerauimus simul, quām magno pretio non auri vel argenti, sed lachrymarum vel sanguinis emerit illum Dominus, & Martyres, & Confessores, atque adeò Sancti & Sanctæ omnes. *Oportuit enim pati Christum,* & *Luc. 24.* ita intrare in gloriam suam.

Quintò considerauimus eamdem felicitatem sub nomine Thesauri absconditi in agro: & simul aduertimus, non potuisse obtineri ab eo qui inuenerat, nisi venditis omnibus quæ habebat. *Matt. 13*

Sexto considerauimus eamdem

sub nomine Margaritæ pretiosæ;

Matt. 13 pro qua etiam comparanda debuit emptor omnia bona sua distrahere, ut eam emere posset.

Matt. 20. Septimò considerauimus eamdem sub nomine Denarij diurni; qui non nisi laborantibus in vincis diligenter & assiduè datus est.

Luc. 14. Octauò considerauimus eamdem sub nomine Cœnæ magnæ: & vidimus ea cœna dignos non fuisse habitos, qui rebus temporalibus addicti erant.

Matt. 15 Nonò considerauimus eamdem sub nomine Gaudij Domini; ad quod iij soli admissi sunt, qui magno labore & sollicitudine talenta sibi tradita multiplicauerant, reliquis in exteriores tenebras amandatis.

Matt. 25 Undecimò considerauimus eamdem sub nomine Nuptiarum Regiarum, à quibus exclusi sunt omnes, qui somno dediti & inertiae, in operibus bonis & expectatione cœlestis Sponsi non assiduè vigilarunt.

Decimò considerauimus eamdem sub nomine Brauij , quòd illi soli apprehenderunt , qui véloci-^{1.Cor.9}
ter & perseueranter non sine labo-
re & sudore ad brauium in stadio
cucurrerunt.

Duodecimò considerauimus eamdem sub nomine Coronæ,
quam illi soli meruerunt , qui for-^{1.Cor.9.}
tissimè pugnando aduersarium de-
iecerunt.

Itaque quocumque te veritas,
& sub quocumque nomine cæle-
stem felicitatem consideres, inue-
nies obtineri non posse , nisi to-
tis viribus atque omni animi &
cōporis contentionē desudes.
Proinde qui volunt beati esse,
quod nemo nisi amens non velle
potest, torporem omnem excu-
tiat, atque ad seriō laborandum,
& bona ómnia facienda , & ma-
la ómnia toleranda : tanto pro-
posito præmio se accingat : &
nulla omnino temporalia negotia
huic magno & verè soli negotio
anteponat : & semper in mente re-
tineat verba illa Sanctorum Pauli.

& Barnabæ , quibus Christianos
Act. 14. exhortabantur: Per multas tribula-
 tiones oportet nos intrare in Regnum
 Dei.

F I N I S.

A P P R O B A T I O.

Hi quinque Libri de æterna fe-
 licitate Sanctorum , ab Illu-
 strissimo D. Cardinale Bellarmino
 conscripti, nihil nisi quod Lecto-
 ris ad pietatem egregiè erudiat in-
 tellectum, & ad cælestis patriæ de-
 siderium incitet affectum, conti-
 nent: ac proinde publica eos luce
 & lectione dignissimos censeo.
 Antuerpiæ , xxi x. Decembris,
 c I o. I o c. x v.

Ioannes Episcopus Antuerpiensis.

INDEX LIBRORVM

E T

C A P I T V M .

Liber i. De Regno Dei.

C AP. I. <i>De amplitudine Regni Dei.</i>	
pag. 17.	
C AP. II. <i>Defrequentia Regni Dei.</i>	23.
C AP. III. <i>De forma verè Monarchica
Regni Dei.</i>	30.
C AP. IV. <i>Quòd omnes Beati sint Reges.</i>	
34.	
C AP. V. <i>De bonus Regni Dei.</i>	43
C AP. VI. <i>Quanti fiant apud homines
Regna terrarum; & quanti fieri de-
beret Regnum cælorum.</i>	55.
C AP. VII. <i>Qua sit prima semita ad
Regnum Dei.</i>	62.
C AP. VIII. <i>Secunda semita ad Regnum
Dei.</i>	67.
C AP. IX. <i>Tertia semita ad Regnum Dei.</i>	71.
C AP. X. <i>Quarta semita ad Regnum Dei.</i>	76.

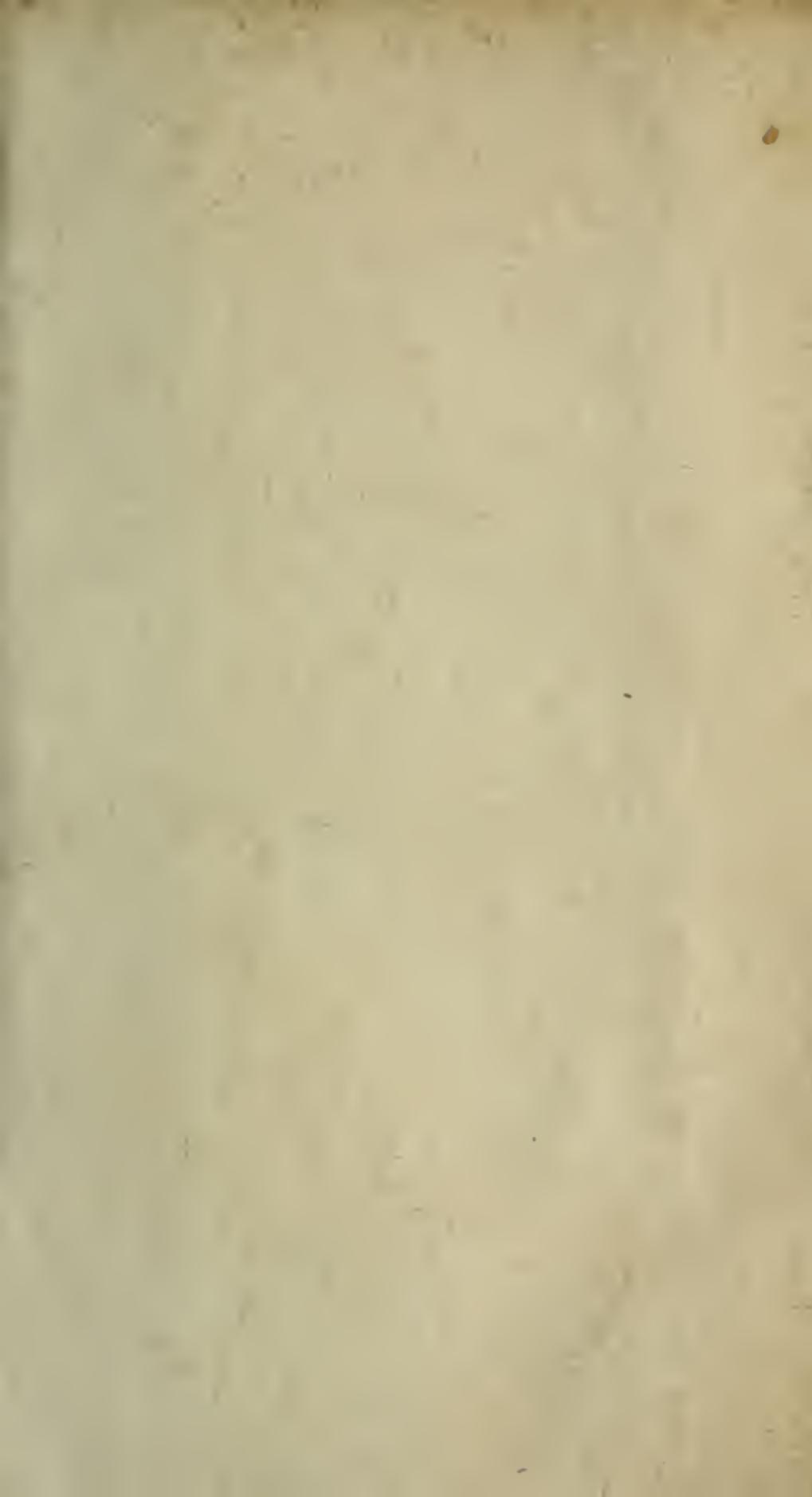
Liber II. de Ciuitate Dei.	
CAP.I. De pulchritudine Ciuitatis Dei.	
84.	
CAP.II. De Concordia & pace Ciuitatis Dei.	89.
CAP.III. De libertate Ciuitatis Dei.	93.
CAP.IV. De situ & forma Ciuitatis Dei.	100.
CAP.V. De fundamentis & portis Ciuitatis Dei.	104.
CAP.VI. De muro & platea Ciuitatis Dei.	111.
CAP.VII. De templo Ciuitatis Dei.	115.
CAP.VIII. De cibo & potu Ciuitatis Dei.	121.
CAP.IX. De fundamento mystico Ciuitatis Dei.	127.
CAP.X. De porta mystica Ciuitatis Dei.	132.
CAP.XI. De lapidibus mysticis Ciuitatis Dei.	137.
CAP.XII. De fugienda Ciuitate mundi.	
147.	
Liber III. De Domo Dei.	
CAP.I. Quod omnes Beati sint domestici & filii Dei.	157.
CAP.II. De magnitudine & pulchritudine Domus Dei.	162.

INDEX CAPITVM. 383

- CAP. III. De triclinio Domus Dei. 167
 CAP. IV. De cubiculis Domus Dei. 170
 CAP. V. De aula Domus Dei. 177.
 CAP. VI. De prima parte portæ Domus
 Dei, quæ est fides. 181.
 CAP. VII. Despe, quæ est altera pars
 portæ Domus Dei. 188.
 CAP. VIII. De charitate, quæ est tertia
 pars portæ. 194.
 CAP. IX. De humilitate, quæ est quarta
 pars portæ. 199.
 CAP. X. Iterum de fide, quæ est privia
 pars portæ. 206.
 CAP. XI. Iterum despe, quæ est secunda
 pars portæ. 210.
 CAP. XII. Iterum de charitate, quæ est
 tertia pars portæ. 212.
 CAP. XIII. Iterum de humilitate, quæ
 est quarta pars portæ. 216.
 CAP. XIV. Necessarium esse ingressum
 portæ, quamvis angustæ, si quis sal-
 uus esse velit. 220.
 Liber IV. De Paradiso.
 CAP. I. In cælo esse vera gaudia. 224.
 CAP. II. De gaudio intelligentiæ. 230.
 CAP. III. De gaudio voluntatis. 238.
 CAP. IV. De gaudio memoriae. 243.
 CAP. V. De gaudio oculorum. 247.

CAP. VI. De gaudio aurium.	251.
CAP. VII. De gaudio narium.	255.
CAP. VIII. De gaudio sensus gustandi & tangendi.	258.
CAP. IX. De comparatione gaudiorum terræ cum gaudijs cœli.	262.
CAP. X. De comparatione Paradisi terre- stris cum cœlesti.	267.
CAP. XI. De cōparatione bonorum mun- di, & bonorū Paradisi terrestris simul, cū bonis Paradisi cœlestis solius.	273.
CAP. XII. De comparatione pretij Pa- radisi cum ipso Paradiſo.	276.
Liber v. De nominib ⁹ parabolicis.	
CAP. I. De Thesauro abscondito in agro.	
	283.
CAP. II. De Margarita pretiosa.	292.
CAP. III. De Denario diurno.	301.
CAP. IV. De Talentis & Gaudio Do- mini.	312.
CAP. V. De Cœna magna.	327.
CAP. VI. De Nuptijs, & Virginibus prudentibus & fatuis.	340.
CAP. VII. De Brauio.	355.
CAP. VIII. De corona.	366.
CAP. IX. Epilogus.	375.

FINIS.

T₉₀

152

(32)

